TV-15 GLASILO ZZB NOV IN ZRVS SLOVENIJE

LETO IX — št. 22 **27. maj 1971**

»TV-15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec v Ljubljani, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. Glavni in odgovorni urednik FRANCE ŠUŠTERŠIČ — Tisk in klišeji ČGP »Delo« Ljubljana Titova cesta 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 60 dinarjev — Posamezna številka v kolportaži 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15«. Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

BESEDE IN DEJANJA

Zakaj dvomiti?

»Imam zaupanje, da nam bo uspelo premostiti sedanje probleme. Zato se zame ne ponavlja vprašanje, ali to lahko storimo ali pa ne. Čudil bi se in čudno se mi zdi, zakaj nekdo dvomi. Imamo zvezo komunistov z milijon člani, imamo socialistično zvezo, mladino, zvezo borcev. Imamo armado kjer ni nacionalističnih teženj. Imamo tudi druge družbeno politične organizacije. To so milijonske moči. To sem videl tudi zdaj ko sem bil na kongresu samoupravljavcev. Ali s takšnimi močmi problemov ne moremo rešiti. Mi nismo država kjer se zamenjuje klika s kliko. Mi imamo za sabo velikanske množice.

Iz govora predsednika Tita v Novem Sadu

Resne opozorilne besede

Na tem mestu ne želimo razvrščati po važnosti tem, ki so se pojavile na sejah centralnih in pokrajinskih komitejev, zanesljivo pa so v javnosti najbolj odmevale in bile z največjimi simpatijami sprejete resne opozorilne besede v zvezi z »lastnim« nacionalizmom. Sklep predsedstva ZKJ, ki poziva v »odločnejši in konkretnejši boj proti vsem vrstam nacionalizma v lastnem okolju«, se začenja uresničevati, čeprav ostaja glede tega še veliko dela. V vsakem primeru bo vse, kar je bilo zadnje dni na raznih straneh povedano o nacionalizmu itd., točneje, o nacionalizmih, okrepilo spoznanje, da so ostali, kar so bili — osnova, okoli katere se zbirajo vse kontrarevolucionarne, protisocialistične, konservativne in protisamoupravljavske sile, idejni izraz in zatočišče slehernega omahovanja, zapletanja in demoralizacije pri graditvi tiste demokratične, enakopravne in samoupravne skupnosti, ki smo si jo izbrali za cilj in način, ne glede na to, ali si jo bodo pojavljali v pretežno unitaristični ali pretežno separistični obliki, v oblikah, ki se sicer prepletajo.

Komunist — 21. II. 1971

Stanovanja najdražja v Sloveniji

Najvišja povprečna dogovorjena prodajna cena za 1 kvad. m pokrite površine je bila dosežena v Sloveniji. V Sloveniji smo lani plačali za 1 kvad. m stanovanjske površine 2356 din. Na drugem mestu je Hrvatska, kjer je bilo treba za 1 kvad. m odšteti 2352 din, slede pa Srbija (2178 din), BiH (2043 din), Makedonija (2007 din) in Črna gora (1731 din).

Gradbeni stroški so se najbolj zvišali v Hrvatski, in sicer za 33 odstotkov v primerjavi s predhodnim letom. V Sloveniji so se gradbeni stroški zvišali za 28 odstotkov, v Srbiji za 20 odstotkov, Makedoniji za 18 odstotkov, BiH za 15 odstotkov in v Črni gori za 12 odstotkov.

Gospodarski vestnik — 21. V. 1971

LJUBLJANSKA BANKA

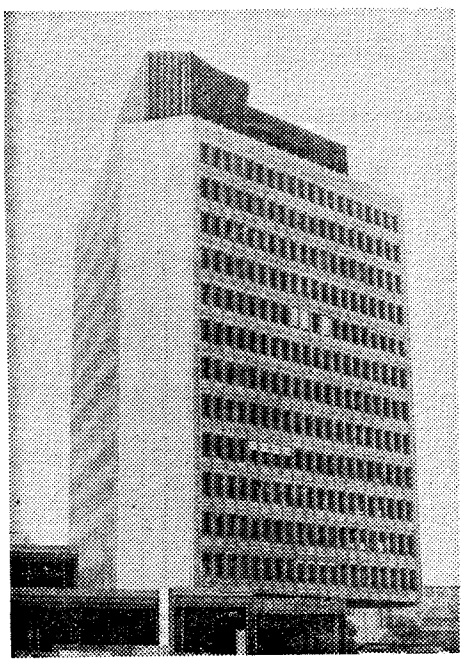

PRAVI NASLOV ZA DENARNE ZADEVE

Kurirčkova pošta

Po več kot 2.200 kilometrih prehojene poti je »Kurirčkova pošta« prispela v Ljubljano, kjer jo je 20. maja v Domu JLA slovesno sprejelo okrog tisoč mladih Ljubljančanov in predstavnikov pionirjev iz vseh slovenskih občin. Pionirji-kurirji so dali »Kurirčkovo pošto«, ki je potem nadaljevala pot v Beograd k predsedniku Titu, podpisati podpredsedniku republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Francu Kresetu-Čobanu in poročali o svojih doživetjih na tem zanimivem popotovanju. Najmlajšim je spregovoril tudi narodni heroj Andrej Cetinski-Lev. Po kulturnem programu, ki so ga izvedli učenci ljubljanskih šol, je bilo slavnostno kosilo za pionirje in goste. S tem je bila sklenjena še ena izmed številnih prireditev v mesecu mladosti.

Foto: Edi Šelhaus

Iščimo in negujmo tisto, kar nas združuje!

Za sejo predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ki je bila 20. maja, so udeleženci prejeli dnevni red in gradivo za več točk. Toda že razprava o prvi točki: »Izvajanje sklepov 17. seje predsedstva Zveze komunistov« se je tako zavlekla, da so druge točke dnevnega reda preložili na prihodnjo sejo.

V uvodni besedi je predsednik ZZB NOV Marijan Cvetković dejal, da je v večnarodni skupnosti s precejšnjimi razlikami v stopnji razvoja zelo težko razviti take odnose med federacijo in republikami, da bi bili vsi narodi povsem zadovoljni. Politične spremembe v naši deželi mnogim silam po svetu ne ugajajo zato, ker uspešnih ureditev te vrste ni v nobeni večnarodni skupnosti. Toda naš delavski razred ima enake temeljne interese, ne glede na narodne posebnosti. Zato je ta razred glavni dejavnik enotnosti naše samoupravne dežele.

Dalje je tovariš Cvetković dejal, da so udeleženci NOB doslej podpirali vse politične in gospodarske ukrepe, ki pomenijo veliko spremembo v razvoju dežele; to pa bodo delali tudi v drugi stopnji ustavnih dopolnil.

V razpravi, ki se je na seji razvila in ki je bila zelo izčrpna ter od časa do časa tudi ostra in burna, so se posamezni govorniki dotaknili mnogih perečih vprašanj. Med ta vprašanja sodijo pojavi nacionalizma, prizadevanja posameznih narodnih ustanov, kot sta Srbska matica in Hrvatska matica ter njuna kulturna in zgodovinska dejavnost itd. Bil je govor tudi o nacionalni enakopravnosti vsakega naroda in vsake narodnosti, ki jim pojavi nacionalizma močno škodijo. Ugotavljali so, da med vsakim narodom skušajo rovariti reakcionarji, šovinisti, protikomunisti in drugi razredni sovražniki.

Sledila je ugotovitev, da bomo z ustavnimi dopolnili uredili vse to in še marsikaj ter si utrli pot nadaljnega razvoja nas vseh in vsakega posameznika. K temu pa organizacije borcev lahko veliko prispevajo.

Seveda je beseda nanesla tudi na vzroke in krivce nesocialističnih pojavov, ki vsekakor izvirajo iz vrst razrednih sovražnikov.

Potem ko je predsednik Marijan Cvetković ob koncu razprave izrazil prepričanje, da imajo vse republike in njihova vodstva skupaj z družbenopolitičnimi organizacijami dovolj moči, da se spoprimejo z vsemi oblikami nacionalizma in drugih protisocialističnih pojavov, so na seji naglasili, da je treba vedno iskati in negovati tisto, kar nam je skupno, kar nas združuje v družbeno skupnost.

Sklenili so, da bo ZZB NOV s svojim članstvom vsestransko podpirala uveljavitev duha ustavnih dopolnil, ki predstavljajo dejansko povezanost z našo revolucijo in NOB. Naše organizacije naj torej pomagajo pri odpravljanju socialnih razlik in vseh slabosti naših skupnih stališč. Bratstvo in enotnost nista bili za ZZB nikoli samo fraza in tudi danes to nista. Zato smo proti vsakršnim poskusom razvrednotenja bratstva in enotnosti, ki sta bila in morata ostati osnova vseh naših pozitivnih prizadevanj.

Na področju splošne ljudske obrambe je treba dosedanjo aktivnost borcev še okrepiti. Ta dejavnost je članom ZZB zelo blizu in zato lahko zanjo veliko prispevajo.

Borci in organizacije ZZB naj bodo vključeni v aktivnost ZK in SZDL na vseh ravneh. Seveda pa je treba stremeti za tem, da se tudi redna dejavnost organizacij borcev še poveča in izboljša.

V. M.

Podpora brionskim sklepom

Predsedstvo zveznega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin je na svoji seji dne 18. maja razpravljalo o nekaterih važnih zadevah. Med temi so: ustavne spremembe v naši družbi, naloge Zveze glede sklepov 17. seje predsedstva ZKJ, kadrovska politika na področju narodne obrambe, udeležba organizacij rezervnih vojaških starešin na proslavi 30-letnice vstaje in revolucije ter bodoča organizacija oziroma razmestitev častnih razsodišč za rezervne starešine.

Dosedanji potek javne razprave o ustavnih spremembah, so dejali na seji, je pokazal, da rezervni starešine po vseh republikah podpirajo idejno in po-

(Nadaljevanje na 3. strani)

KAJ BI NE BILI DOBRE VOLJE! To so Marko Zupan, Alenka Kostanjšek, Igor Letig, Samo Ivančič in Lilijana Jezovnik, ki so 25. maja stisnili roko ter izrekli predsedniku Titu najlepše želje in pozdrave vseh slovenskih pionirjev za njegov devetinsedemdeseti rojstni dan. Foto: Edi Šelhaus

DOGODKI TEDNA

■ Na seji izvršnega biroja predsedstva ZKJ, ki je bila v Karadjordjevu, so proučili aktivnost ZKJ pri izvajanju sklepov 17. seje predsedstva ZKJ. Pozitivno so ocenili politično dejavnost po 17. seji predsedstva ZKJ. Sklepe te seje so sprejeli in odločno podprli komunisti in delovni ljudje v vseh republikah in pokrajinah. Prispevali so k zboljšanju političnega ozračja v državi in ustvarjanju boljših pogojev, da na podlagi konkretnih programov mobilizirajo vse sile za reševanje odprtih vprašanj, še posebno tistih, ki zadevajo gospodarski razvoj.

■ Delegacija poslancev republiške skupščine Srbije in pokrajinskih skupščin Vojvodine ter Kosova, ki jo je vodil dr. Koča Jančić, je bila na obisku v Ljubljani, kjer se je pogovarjala s političnimi in gospodarskimi predstavniki naše republike o gospodarskem in družbenem razvoju Slovenije ter o izkušnjah in delu kluba poslancev. Delegacijo je sprejel presednik republiške skupščine Sergej Kraigher v prisotnosti podpredsednika skupščine dr. Jožeta Brileja ter nekaterih drugih skupščinskih funkcionarjev.

■ V Zagrebu so se končali pogovori med delegacijama skupščine SR Srbije in SR Hrvatske. Pogovor med obema delegacijama je bil zelo odkrit in je ustvaril ugodno ozračje za hitrejše in bolj uspešno reševanje še vedno odprtih sistemskih vprašanj. Odkritost v pogovorih je prišla do izraza tudi pri tistih »vročih temah«, kot so vprašanja zveznih bank, deviznega režima in anticipativnih obrestih. Prav to delovno ozračje odpira nove možnosti na področju krepitve medrepubliškega sodelovanja kakor tudi za vrsto podobnih stikov na ravni delovnih organizacij, zbornic itd

■ V zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije so sporočili, da bo predsednik Tito pokrovitelj proslave 30-letnice vstaje narodov Jugoslavije. Glavna proslava bo julija, ko je bila zgodovinska seja CK KPJ, na kateri so sprejeli sklep o začetku vstaje proti okupatorju. V zveznem odboru poudarjajo, da bo proslava tega velikega jubileja priložnost za zgodovinsko retrospektivo in kritično analizo tistega, kar je že bilo prehojeno v socialistični Jugoslaviji, hkrati pa motiv za še večje mobilizatorske akcije. Težišče proslav bo v republikah in občinah, kjer bodo številne kulturne, umetniške, znanstvene ter druge prireditve.

■ Vrhovni poveljnik oboroženih sil SFRJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito je sprejel v Karadjordjevu voditelje oboroženih sil — operativne vojske in teritorialne obrambe — in se z njimi pogovarjal o uresničitvi zamisli o vseljudski obrambi in nalogah nadaljnjega izpopolnjevanja naših oboroženih sil. Ugotovili so, da smo po zaslugi vseh družbenih dejavnikov dosegli pri modernizaciji oboroženih sil, njihovi organizacijski krepitvi in pripravah za obrambo države pomembne uspehe. Razpravljali so tudi o nadaljnjih nalogah izpopolnjevanja oboroženih sil in večji učinkovitosti vseljudske obrambe.

■ Predsednik ZIS Mitja Ribičič je sprejel ministrico za zunanje zadeve začasne revolucionarne vlade Južnega Vietnama Nguyen Thi Binh. Pogovarjala pa se je tudi s sekretarjem za zunanje zadeve Mirkom Tepavcem. — Predsednik Tito pa je v Karadjordjevu sprejel predsednico KP Španije Dolores Ibarruri in generalnega sekretarja KPŠ Santiago Carrilla. Govoriil so o obeh partijah in o mednarodnem delavskem gibanju. Predsednik Tito je Ibarrurijevi izročil odlikovanje jugoslovanske velike zvezde z lento in pri tem dejal, da je to priznanje jugoslovanskih narodov zaslužni revolucionarki Španije in mednarodnega delavskega gibanja ter vztrajni bojevnici za svobodo španskega ljudstva. Ministrico Nguyen Thi Binh je pred odhodom iz Jugoslavije sprejel tudi predsednik Tito.

■ V Tirani so podpisali jugoslovansko-albanski dolgoročni sporazum za leta 1971—1975. V imenu naše vlade je sporazum podpisal namestnik zveznega sekretarja za zunanjo trgovino Boris Šnuderl, v imenu albanske pa namestnik ministra za trgovino Vasil Kati. Vrednost blagovne menjave naj bi znašala v naslednjih petih letih 110 milijonov dolarjev.

■ V ZR Nemčiji se je mudila delegacija ZKJ in SZDL, ki jo je vodil dr. Vladimir Bakarić. Delegacijo je sprejel tudi predsednik Brandt in se pogovarjal s člani delegacije o mednarodnih vprašanjih, posebno o problemih v zvezi s sklicanjem evropske varnostne konference ter o dvostranskih vprašanjih, v prvi vrsti o naših delavcih, ki so začasno zaposleni v ZRN. Vladimir Bakarić pa je gostiteljem pripovedoval o političnem razvoju v Jugoslaviji v zadnjih mesecih. Jugoslovanska delegacija je bila tudi v Bruslju, kjer se je pogovarjala s predstavniki belgijskega sindikata.

■ Delegaciji vodstva republiške konference SZDL in deželnega vodstva krščanskodemokratske stranke, ki sta jo vodila Janez Vipotnik in Giuseppe Tonutti, sta se sestali v Trstu. Med razgovori, ki so nadaljevanje stikov na različnih nivojih med političnima organizacijama, so predstavniki obeh organizacij v prijateljskem vzdušju pregledali aktualna vprašanja o katerih bo razpravljala deželna delegacija krščanske demokratske stranke, ki bo obiskala republiško konferenco SZDL Slovenije v drugi polovici meseca julija.

■ Na izredni seji egiptovske skupščine je predsednik Sadat govoril o dogajanjih pred veliko čistko, o pripravljenosti Egipta za mirno rešitev krize, a tudi o pripravljenosti za osvoboditev zasedenih ozemelj z vojaško akcijo. Nato je razložil še svoje zamisli o nadaljnji izgradnji države v obdobju, ki ga sedaj imenuje »novo obdobje egiptovske preobrazbe«. V zadnjem času so v ZAR odstavili skoraj 300 funkcionarjev, 110 od teh pa so aretirali.

■ Izraelska premierka Golda Meir je odločno demantirala glasove, da je izraelski obrambni minister Moše Dayan sprejel v načelu umik izraelskih čet na 30 km od prekopa. Golda Meir je ponovno potrdila, da se njena vlada dosledno upira »Rogersovemu načrtu« in dodala, da so stališča Izraela o tem vprašanju jasno določili med nedavnim Rogersovim obiskom v Tel Avivu.

■ Generalni sekretar OZN U Tant je pozval vlade in svetovne organizacije, naj pomagajo vzhodnim Pakistancem, ki so zbežali v Indijo. U Tant je poslal poziv v »imenu vse družine Združenih narodov«, ker je Indija zaprosila, naj svetovna organizacija pomaga. — Predstavnik vzhodnopakistanskega gibanja »Bangla Deš« Rahman Sobhan je povedal, da je bilo v državljanski vojni ubitih najmanj četrt milijona ljudi.

VSAK TEDEN ENA ...

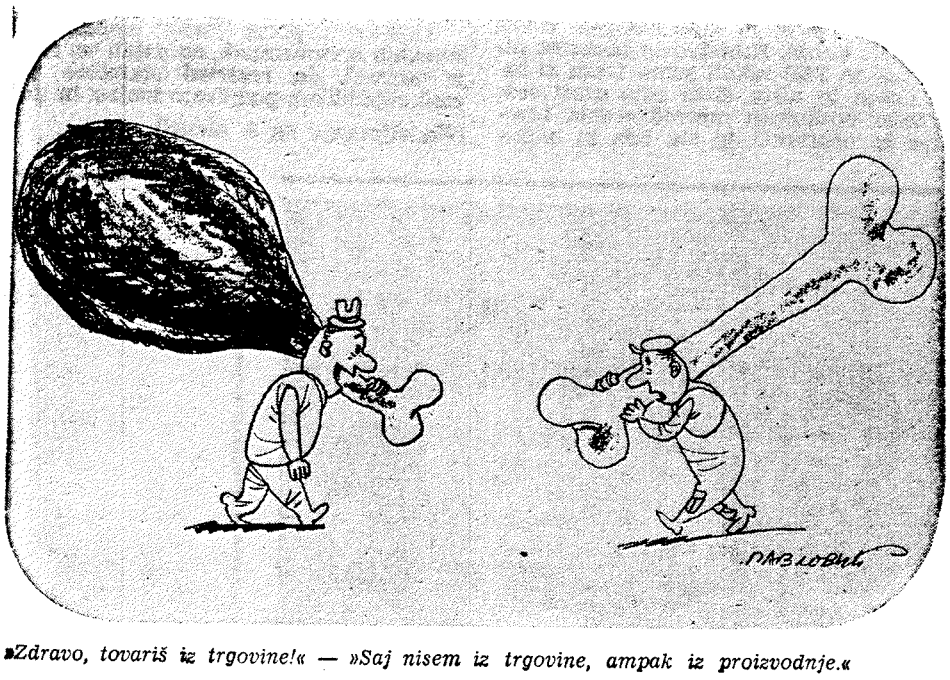

»Zdravo, tovariš iz trgovine!« — »Saj nisem iz trgovine, ampak iz proizvodnje.«

POLITIČNI RAZGLEDI

Vse ali nič v ZAR

Velikanska čistka v vrhu egiptovskega vodstva, ki se je je lotil predsednik republike Anvar el Sadat, je prav gotovo najpomembnejši dogodek tega meseca, dogodek, ki ga ni bilo mogoče slutiti niti v časih Gamala Abdela Naserja, dasiravno je veljal za veliko večjo osebnost od današnjega voditelja ZAR.

Po Naserjevi smrti se je veliko vodilnih egiptovskih politikov imelo za edinega vrednega naslednika. Toda centralni komite Arabske socialistične unije (ASU), edine egiptovske politične stranke (z več kot 5 milijoni članov), je za naslednika določil Anvarja el Sadata, dotedanjega podpredsednika republike. Ko je bil rešen ta problem, je bilo treba sestaviti novo vlado in zasesti še druge položaje. Predsednik vlade je postal Mahmud Favzi, dolgoletni Naserjev sodelavec, dasiravno se je za ta položaj potegoval Ali Sabri, saj je bil že prej kandidat za predsednika republike. Ali Sabri je nato postal »samo« podpredsednik republike, se pravi, da ni dobil niti svojega dotedanjega položaja generalnega sekretarja ASU, ki je prešel v roke Abula Nura. Za drugega podpredsednika republike je bil imenovan Husein Šafei, nekdanji notranji minister Šaravi Goma, ki bi bil tudi rad generalni sekretar ASU, pa je le obdržal prejšnji ministrski resor. Znani novinar Hasanein Hejkal, veliki Naserjev prijatelj in njegov glasnik, ki je bil dotlej tudi minister za nacionalno orientacijo, ni prišel v novo vlado, vendar pa je podpiral Sadatovo politiko.

Predsednik Sadat se je v zunanji politiki zavzemal za neuvrščenost, za lojalnost do Sovjetske zveze, ki je doslej dala ZAR že za 5 milijard dolarjev pomoči, za pripravljenost, da z vojno dobijo ozemlje, ki ga je zasedel Izrael, vendar pa tudi za to, da se kriza na Bližnjem vzhodu reši po mirni poti. Zaradi tega pa je treba upoštevati tudi ZDA.

Ravno zunanja politika je bila povod za notranje spore, kar je bilo mogoče videti tudi z napadov za Hejkala (»Hejkal je defetist,« je zapisal list »Al Gumhurija«, glasilo ASU, ki je bilo blizu Sabriju: zaradi Hejkalovih člankov o tem, da je treba pri reševanju bližnjevzhodne krize računati tudi na ZDA ter na njihovo »nepristransko in objektivnejše stališče« do Arabcev): v resnici so kritične besede letele na Sadata, ki je izrazil pripravljenost, da prizna izraelsko državo in sklene mirovni sporazum. Ko je osemčlanski izvršni komite ASU razpravljal o prekinitvi ognja, od česar je bilo odvisno Jarringovo poslanstvo, se je razdelil na dva tabora: na Sadatovi strani so bili Mahmud Favzi, Husein Šafei in Ramzi Stino, na nasprotni pa Ali Sabri, Abdul Nur, Diedin Daut in Labib Šukeir. Toda Sabrijeva skupina je imela podporo ministra za vojsko Mohameda Favzija, ki je zatrjeval, da je »potrpežljivost vojske pri koncu«. Toda Sadat je nadaljeval svojo politiko, pogajanj z Izraelom z Jaringovim posredovanjem niso formalno zavrnili, slišati je bilo celo za idejo, naj bi znova odprli Sueški prekop, pri čemer naj bi vojska ZAR zasedla oba bregova, Izraelci pa se pomaknili nekoliko od prekopa. Naposled je ZAR obiskal tudi ameriški zunanji minister Rogers.

Sabri in njegovi privrženci so tudi nasprotovali ustanovitvi arabske federacije med ZAR, Libijo in Sirijo. O tem so se pogovarjali v Bengaziju, kjer je bil tudi Sabri. Naposled je o federaciji razpravljal izvršni komite ASU in se spet razdelil na dva enako močna tabora. Ko je Sadat zahteval, naj o stvari glasuje centralni komite stranke, je doživel poraz: na njegovi strani je bilo 5, proti pa 135 (izmed 150) članov. Sadat tega ni imel za poraz. Dne 2. maja je odstavil Sabrija in ga ukazal poslati v hišni pripor.

Potem je sprejel ameriškega zunjega ministra. To sta bila dva dogodka, ki Moskvi nista bila všeč: Sabri je veljal za »moskovskega« človeka, Sadat pa baje ni obvestil Moskve o Rogersovem obisku. Takoj po odhodu ameriškega gosta se je Sadat v uniformi odpravil na fronto, oficirjem pa govoril tako, da je bilo mogoče sklepati, da si želi podpore vojske. Ko se je vrnil v Kairo, mu je mlad oficir prinesel magnetofonske posnetke pogovorov zarotnikov, ki so bili pravzaprav dokaz za pripravljanje državnega udara. Sadat je zahteval od notranjega ministra Goma, naj dstopi. V znamenje solidarnosti je odstopilo še pet ministrov, med njimi tudi minister za vojsko Favzi. Toda zarotniki so se prevarili, ker so mislili, da bo Sadat kapituliral v osamljenosti. Sestavil je novo vlado, v kateri je načelnik generalštaba general Mohamed Sadek prevzel ministrstvo za vojsko. ASU je dobila novega generalnega sekretarja, parlament novega predsednika, napovedani so bili novi ukrepi in medtem so odstavili nekaj sto funkcionarjev.

Jasno je, da je zunanja politika imela izredno pomembno vlogo v majskih dogodkih, prav tako pa ne gre prezreti razprtij med visokimi egiptovskimi politiki — in boja za Naserjevo nasledstvo, prvi položaj v državi. Sadat je ves čas svojega predsednikovanja zatrjeval, da nadaljuje Naserjevo politiko, se pravi, da je za to, da z vojsko osvobodi zasedeno ozemlje ZAR, vendar pa je to kombiniral z napori za »pravični mir« s pogajanji. V notranji politiki se je zavzemal za »obnovljeno demokracijo«, za liberalizem, toleranco. Izpustil je na svobodo številne politične zapornike, sodstvu je dal več samostojnosti, govoril o nujnosti, da se spremeni ustava, vračal zemljo razlaščenim posestnikom, se zavzemal za interese srednje buržoazije, ki jo je Naser preziral (in ki je prezirala Naserja) itd. Obsodil je policijske metode, ukazal je ukiniti tiste policijske operacije, ki kratijo svobodo državljanov itd. S takšnim ravnanjem si je pridobil naklonjenost ljudskih množic, ki med drugim ne pozabijo tudi tega, da je Sadat kmečkega rodu in skromen v vsakdanjem življenju, človek, ki veliko da na srečno družinsko življenje.

V prihodnjih tednih in mesecih bo seveda zelo pomembno stališče egiptovske vojske. Sadat in njegovi sodelavci poudarjajo, da je treba krepiti obrambno sposobnost dežele, zlasti stalno pripravljenost vojske na spopad z Izraelom. Toda Izrael lahko naredi medvedjo uslugo tako Sadatu kot sebi: če obnovi sovražnosti, s tem pokaže egiptovski vojski, da je Sadatova politika pogajanj zgrešena — s tem pa si nakoplje prenovljeno arabsko vojsko, ki zdaj šteje 800.000 mož in ki je zdaj veliko boljše in sodobnejše opremljena kot junija 1967.

Izredna bo v prihodnje tudi vloga obeh velesil. Washington je zdaj zelo zadržan, saj ne mara izzivati Moskve s trditvami, da je Sadatov nasprotni udarec utrditev ameriške politike. Minister Rogers je dejal, da prizadevanja za mirno rešitev krize na Bližnjem vzhodu niso v nevarnosti zaradi majskih dogodkov v ZAR, pri tem pa posebej poudaril, da je treba »končno rešitev doseči v okrilju OZN«. Sovjetska zveza pozorno spremlja dogajanja v ZAR, vendar pa domača javnost o tem ne zve veliko. Značilni so sovjetski pozivi arabskim državam in ljudstvom, naj »zberejo vse rodoljubne in napredne sile na nacionalnem in vsearabskem planu«, obenem pa tudi opozorilo Izraelu, da mu bodo arabske države »s svojo resnično prijateljico Sovjetsko zvezo že znale vsiliti brezpogojni sprejem resolucije Varnostnega sveta z dne 22. novembra 1967«.

Neumna bi bila misel, da bi Sadat zdaj storil kaj takšnega, kar bi poslabšalo odnose med ZAR in ZSSR. Državi sta preveč povezani in nemogoče si je misliti, da bi ZAR ne upoštevala SZ že v diplomatskih pogajanjih, kaj šele sicer, saj je treba venomer računati s tem, da se obnovi oborožen spopad na Bližnjem vzhodu.

KOMENTATOR

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE
Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

Letos za dan borca v Brestanici

Med prve ukrepe nacističnih zasedbenih oblasti na Štajerskem, v Posavju in na Gorenjskem štejemo odstranitev vseh, ki se nacistom niso zdeli dovolj zanesljivi, oziroma bi jim kdaj utegnili nasprotovati. Prvi udarec je veljal izobražencem in vplivnim ljudem iz drugih slojev. S posebno ihto so se nacisti vrgli na tiste Slovence, ki so pred fašističnim preganjanjem pribežali iz Italije v Jugoslavijo, nato pa so se naselili po Štajerski. Zoper te je bilo uperjeno navodilo, da je treba odstraniti vse domačine, ki so se priselili na Štajersko po letu 1914.

Ta prvi val izgonov, ki je prizadel le posameznike oziroma njihove družine, živeče sredi množic, ki so ostale, se je končal poleti 1941. Nacisti so izgnance poslali v Srbijo, na Hrvaško in v Bosno.

Jeseni 1941 pa so nacisti potrebovali zemljišča in stavbe za naselitev kočevskih Nemcev ter raznih drugih priseljencev, Besarabcev in delno Tirolcev. Njim so namenili vlogo nekakšnih »krajišnikov« ob hrvaški in italijanski meji. Zato so izgnali celotno prebivalstvo slovenske narodnosti iz spodnjega dela Posavja na desni strani Save ter iz predelov ob Sotli na slovenski strani. Te ljudi so preselili v Šlezijo, zbirna baza pa je bila v rajhenburškem gradu.

Kasneje, največ leta 1942 in tudi 1943, pa so nacisti izgnali v Nemčijo v delovna taborišča družine partizanov in talcev. Leta 1942 so nacisti izgnali iz Koroške več sto domačinov, prav tako predvsem samo zato, ker so bili Slovenci.

Izgoni prebivalstva pred začetkom osvobodilne vojne ali ob njenem začetku oziroma v prvem razdobju s hudo razburili preostali del. Še pred pokoli talcev, ko nacistične strahovalne metode niso bile še tako znane kot kasneje, so marsikateremu zapeljancu odprli oči in ga tedaj ali kasneje pripeljali v vrste OF.

Letos slavimo tridesetletnico od prvega vala izgonov. Znano je, da je prvi vlak z izgnanci odpeljal iz Slovenije 7. junija 1941, in zato naj bi vsako leto tega dne praznovali dan izgnanca.

Letošnja proslava pa naj bi bila v Brestanici, nekdanjem Rajhenburgu. V ta namen že zdaj deluje pripravljalni odbor. Priprava proslave je namreč zahtevno delo, ki vsebuje prvine načrta za večjo vojaško akcijo. Zaradi slabih cestnih zvez, deloma pa tudi zaradi spomina na vlake z izgnanci naj bi večina udeležencev proslave prišla v Brestanico s posebnimi vlaki. Prijave bodo zbirali občinski odbori ZZB.

Zaradi ozke doline je težko najti prostor za parkiranje avtomobilov in avtobusov, pa tudi za samo zborovanje. Glede zadnjega so se morali zadovoljiti s poljano pri hlevih kljub nekaterim pomanjkljivostim.

Pričakujejo več tisoč ljudi, zlasti iz Gorenjske in Štajerske. Govoril jim bo eden izmed vidnejših političnih delavcev. Nastopilo bo več godb in pevskih zborov. V gradu pa so že uredili dve sobi kot stalno razstavo. Kot je navada, bodo poskrbeli tudi za to, da nihče ne bo ne lačen ne žejen, seveda po zmernih cenah. Železnica obljublja popust za vožnjo.

Iz Bosne, Srbije in Hrvaške pa bodo povabili predstavnike tistih občin, ki so med vojno gostoljubno sprejela slovenske izgnance.

Podrobnejša poročila o programu in vsem drugem, kar bi utegnilo zanimati udeležence proslave, bomo posredovali pred 4. julijem. MP

Dne 19. maja je krenil z ljubljanske železniške postaje »sončni vlak« s šestinpetdesetimi invalidi na ogled petih držav. Ob slovesu je udeležence med drugim pozdravil tudi podpredsednik IS Vinko Hafner (na sliki) in jim zaželel prijetno pot. **Foto: EDI ŠELHAUS**

Popolna podpora brionskim sklepom

(Nadaljevanje s prve strani)

litično vsebino in pomen ustavnih sprememb. Obenem pa zahtevajo, naj bi jih kar se da bolj dosledno tudi izvajali, da bi tako čimprej ustvarili ugodne razmere za nadaljnji razvoj naše skupnosti.

Večina članstva meni, da bi morala biti tudi v prihodnje zaščita borcev in invalidov enotno urejena, pa tudi sredstva zanjo naj bi bila zagotovljena. Zadeve okoli zaščite borcev in invalidov naj bi tudi bolj natančno določili v ustavnih dopolnilih.

Predsedstvo zveznega odbora je upoštevalo mnenja vseh republiških odborov ZRVS. Posebno pa je podprlo 26. ustavno dopolnilo ter predložilo, naj bi glede dosedanjih funkcij tovariša Tita ne bilo nobenih sprememb. To se pravi, da bi bil do konca življenja predsednik Socialistične federativne republike Jugoslavije in vrhovni komandant njenih oboroženih sil.

Prav tako se je predsedstvo enoglasno strinjalo s stališči 17. seje predsedstva ZKJ in govori tovariša Tita v Labinu in na drugem kongresu samoupravljalcev. O teh stališčih je govoril član zveznega odbora ZRVS generalpolkovnik Ivan Dolničar, ki je tudi član predsedstva ZKJ. Na seji predsedstva ZRVS so se zedinili, da Zveza sprejema ta stališča kot svoja in kot napotek za nadaljnje delo — ker izražajo upanje v odločno premagovanje vseh glavnih težav političnega in gospodarskega razvoja naše države. Prav tako pa izražajo zaupanje v odločen boj zoper vse oblike nacionalizma in šovinizma predvsem v lastnem okolju. Z vsem tem bodo nastale mnogo bolj ugodne razmere za medsebojno zaupanje vseh narodov in narodnosti, oziroma za krepitev njihove moralno-politične enotnosti, temelja našega obstoja in obrambe.

Nadalje je predsedstvo ZRVS izrazilo mišljenje, da kadrovska politika na področju narodne obrambe ni dovolj usklajena z načeli vseljudske obrambe in našimi družbenimi tokovi in da je to kočljivo družbeno vprašanje z izrazitimi političnimi znaki. Zaradi tega zasluži temeljito obravnavanje. Toda ker bi takšna akcija verjetno presegla možnosti vsake družbene ureditve, so na seji predlagali, naj bi bil njen nosilec Državni sekretariat narodne obrambe. Vanjo bi se vključili tudi drugi družbeni dejavniki, tako tudi Zveza rezervnih vojaških starešin, kar se samo po sebi razume.

Nadalje so sklenili, naj bi 4. julija prišli na praznovanje na Sutjesko najbolj zaslužni rezervni starešine iz vseh republik, predvsem mlajši, ki se odlikujejo pri delu v organizaciji. Razen tega naj bi se člani Zveze in njene organizacije udeležili tudi drugih proslav ob 30. letnici vstaje in začetka revolucije. Vsakoletna srečanja zaslužnih članov ZRVS naj bi postala tradicija, organizirali pa naj bi jih vsako leto v drugi republiki, v kakem zgodovinskem kraju.

Končno so sklepali tudi o častnih razsodiščih. Te naj bi organizirali po večjih občinah oziroma za več občin skupaj. Ta razsodišča naj bi razsojala na prvi stopnji. Po središčih republik naj bi pa delovala drugostopenjska častna razsodišča. Ta naj bi bila pri organih narodne obrambe. V zakonu o oboroženih silah, ki ga zdaj pripravljajo, naj bi točneje določili tudi obveznosti teh razsodišč glede na Zvezo rezervnih vojaških starešin. I. T.

Če je 4. julij v nedeljo, se v ponedeljek ne dela?

Po »4. julu« posnemamo naslednje pojasnilo, kako je s praznovanjem 4. julija, če je ta dan na nedeljo.

Vprašanje je vsekakor, ali se tedaj praznovanje prenese na ponedeljek; izvira pa iz določila zakona o državnih praznikih (Uradni list SFRJ št. 18/55 in 42/59), ki pravi, da so državni prazniki: novo leto, 1. maja in 29. november. Tretji člen tega zakona pa določa, da se na državni praznik ne dela. Drugi odstavek drugega člena zakona natančneje določa, da »se naslednji prvi delovni dan ne dela, če državni praznik pade na nedeljo«. Pri tem pa so seveda mišljeni našteti državni prazniki: novo leto, 1. maj in 29. november.

Zakon o razglasitvi 4. julija, dneva borca, za državni praznik pa pravi, da se tudi ta praznik praznuje vsako leto v vsej državi v smislu zakona o državnih praznikih.

Nejasnost o praznovanju 4. julija pa je v tem: 4. julij je sicer razglašen z zakonom za državni praznik, toda zakon o državnih praznikih ga izrecno ne omenja, ko določa, da je treba naslednji prvi delovni dan praznovati, ko pride kateri izmed omenjenih praznikov na nedeljo, medtem ko vse druge državne raznike posebej našteva.

Če zadevo lepo po vrsti razčlenimo, pridemo do naslednje ugotovitve:

1. zakonska razglasitev 4. julija za državni praznik je nepopolna glede na to, ker bi tudi ta datum moral omenjati 2. odstavek 2. člena zakona o državnih praznikih, kakor omenja novo leto, 1. maj in 29. november;

2. dokler zakon ne dobi tega dopolnila ali dokler ne bo izdano avtentično pojasnilo o tem določilu, velja 4. julij v smislu zakona za državni praznik in zato velja za praznični tudi prvi naslednji delovni dan, če je 4. julij na nedeljo.

TEDNIK »TV-15« JE TVOJ NAJBOLJŠI PRIJATELJ

OB TABORNEM OGNJU

PRED OSREDNJO PROSLAVO 30-LETNICE VSTAJE V SLOVENIJI

Tam v sončni Beli krajini

Pred kratkim je odbor za pripravo osrednje proslave tridesete obletnice vstaje, ki bo 22. julija v Lokvah pri Črnomlju, sklical tiskovno konferenco, ki so se je udeležili tudi predstavniki obeh belokranjskih občin in med njimi predsednik metliške občine Ivan Žele ter predsednik občine Črnomelj inž. Martin Janžekovič.

Upravičenost tiskovne konference v Črnomlju je bila še bolj očitna potem, ko je ob osrednji točki programa — proslavljanje tridesete obletnice vstaje v Beli krajini — stekel pogovor tudi o zgodovinski vlogi in današnjem življenju te lepe deželice, obdane s širnimi gozdovi Gorjancev in temnim Rogom na eni in s slikovito dolino reke Kolpe na drugi strani. Izrazili so željo, da bi s pisano besedo pred slovensko javnostjo razgrnili gospodarski prostor Bele krajine danes, se ponovno spomnili dni, ko je bila ta deželica zibelka slovenske ljudske oblasti, spregovorili o njenem občutku zapostavljenosti v republiškem merilu — in hkrati predstavili njihove napore, da bi Belo krajino čimprej potegnili iz druščine manj razvitih, ki jih je na žalost še vse preveč.

Beseda je dala besedo in težko bi na tako kratko odmerjenem prostoru napisala vse izrečeno, zato bom zabeležila le nekaj najbolj ilustrativnih podatkov, ki zgovorno pričajo, da v Beli krajini le ni vse tako, kot bi moralo biti!

Od 216 km vseh cest v občini je asfaltiranih le 14 odstotkov in prav gotovo ni pretirana ugotovilev, da je nerazvitost eden glavnih vzrokov, ki hromi nadaljnji razvoj in napredek Bele krajine. »Menimo, da bi moral Cestni sklad SRS pri modernizaciji bolj upoštevati pokrajinske vidike razvoja in nam priskočiti na pomoč vsaj s podelitvijo posojila!« je dejal inž. Martin Janžekovič. Posebno še, ker občani ne držijo rok križem in so se lani odločili, da bodo še nadaljnjih pet let plačevali krajevni samoprispevek v prid modernizaciji cest, ker vidijo v tem tudi svoj lastni napredek.

Poleg ekonomskih se na tem področju čedalje bolj pojavljajo tudi socialni problemi, ki jih občinski skupščini s svojimi sredstvi ne bosta mogli reševati. V prvi vrsti gre omeniti vprašanje preživljanja ostarelih borcev — kmetov. Vedeti je treba, da v Beli krajini skoraj ni bilo hiše, ki bi ne sodelovala v narodnoosvoboditnem boju, da je med vojno dala več kot tisoč žrtev, porušenih je bilo tri tisoč hiš in gospodarskih poslopij ter da ima status borca 30 odstotkov prebivalcev. Pritisk na priznavalnine je vedno večji, najnižja socialna pomoč pa šteje pet tisoč starih dinarjev, kar je hkrati tudi najnižja priznavalnina v Sloveniji.

Posebno pozornost zasluži dejstvo, da ima Bela krajina največji šolski osip v Sloveniji, da se več kot sedemdeset otrok uči v nekdanjih vinskih kleteh in da v občini Črnomelj nima otroškega varstva organizirana niti ena šola, kar je prav tako izjema v naši republiki. To pa se dogaja v tisti Beli krajini, kjer je bila v času druge svetovne vojne ustanovljena prva gimnazija na osvobojenem ozemlju!

Težavam navkljub je v Beli krajini letos močno čutiti — morda celo bolj kot drugod — trenutek tridesete obletnice vstaje slovenskega naroda... V počastitev tega jubileja so že in bodo pripravili vrsto slovesnosti. Tako so imeli slovenski železničarji svoje slavje v Metliki, sekretariat za notranje zadeve srečanje v Vinomeru, Radio-televizija bo sodelovala z dvema koncertoma revijskega orkestra s solisti, PIPZ bo izvedel kar tri koncerte in tudi Slovensko narodno gledališče se bo spominu na tiste dni oddolžilo s predstavama v Metliki in Črnomlju. Na kraju, kjer se je smrtno ponesrečil komandant Stane, bo osrednja proslava vstaje v Sloveniji, na kateri bo govoril predsednik republiškega IS Stane Kavčič, v kulturnem programu pa sodeloval zbor in orkester JLA iz Beograda. »Pričakujemo več kot 15.000 udeležencev, pripravljeni smo, sprejeli jih bomo kot najdražje goste!« je na koncu pogovora dejal predsednik pripravljalnega odbora Franc Košir.

Zapis ob pripravah na osrednjo proslavo tridesete obletnice moram žal skleniti z mislijo, da je na Slovenskem vse preveč pozabljenih partizanskih krajev in ljudi v njih — in pravijo, da so med njimi tudi takšni, ki jim življenje reže še bolj črn kruh kot Belokranjcem.

Pa na svidenje 22. julija v partizanskih Lokvah pri Črnomlju. *MILENA ŠTRAJNAR*

BESEDA DOPISNIKOV

LJUBLJANA-BEŽIGRAD

ZASEDALA JE OBČINSKA SKUPŠČINA ZZB NOV

Zasedanje, ki je obravnavalo 3-letno delo občinske zveze združenj borcev NOV Ljubljana—Bežigrad in aktualne družbenopolitične dogodke, je trajalo 4 ure, pa še so imeli delegati občutek, da se niso o vsem pogovorili. Kot gostje so se zasedanja udeležili najvišji predstavniki vseh občinskih organizacij in zvez, pa tudi predsednik občine Karel Kušar, predsednik mestnega odbora ZZB NOV Franc Taurer, podpredsednik RO ZZB NOV dr. Rudolf Obračunč, zastopniki sosednjih občinskih zvez in drugi.

Mnogi izmed delegatov in gostje so bežigrajsko občinsko zvezo borcev ocenili kot eno najaktivnejših organizacij v občini ne samo na področju reševanja lastnih vprašanj, temveč tudi na področju družbenopolitične aktivnosti. Slišati pa je bilo tudi spoznanja, da volja do političnega dela članov ZB usiha, zaradi mnogih nesmislov v naši družbi sploh in v Ljubljani. Borci imajo občutek, da jih nekateri družbeno-politični forumi potiskajo vstran in celo zadeve, ki se tičejo tudi njih, rešujejo brez njih. Omenjeni so bili primeri poskusov sodelovanja npr. mestnih organizacij z osnovnimi mimo občinskih zvez, ne glede na rezultate takega sodelovanja. To pa je bistvena pomanjkljivost političnega dela v Ljubljani. Privajanje občanov na družbeno-politično aktivnost v okviru mesta, tako kot da občin ni, bi bilo opravičljivo šele takrat, ko bi bilo zagotovljeno, da bo množičnost in volja do dela naraščala, ne pa upadala.

Skupščina je obravnavala tudi statutarni sklep o delovanju občinske zveze in njenih organizacij. Zataknilo se je pri obravnavanju pravice vojaških vojnih invalidov, da sami odločajo, ali bodo imeli samostojna združenja v okviru občinske zveze ali pa bodo organizirani v sekcije pri združenjih borcev. Sporno je bilo določilo, da o željah članov, kako bodo organizirani, odloča skupščina občinske zveze. Bežigrajski voj. vojni invalidi želijo namreč o tem odločati sami. Bilo je očitno, da gre za različno tolmačenje zveznega oziroma republiškega statuta ZZB NOV.

Skozi ves potek razprave se je prepletalo vprašanje splošne ljudske obrambe. Govorniki so ocenjevali domačo in tujo aktivnost, naperjeno proti našemu sedanjemu družbenemu redu. Izrečeni so bili pozivi članstvu in organizacijam, da se je treba kljub nezadovoljstvu zaradi počasnega reševanja aktualnih splošnih in gospodarskih vprašanj organizirano postaviti po robu elementom, ki na prikrit, pa tudi že na popolnoma odkrit način poizkušajo rušiti pridobitve naše socialistične revolucije. Poziv je veljal tudi tistim posameznikom, ki so se, ko so dosegli visok standard, družbeno-politično polenili. Vsaj toliko naj bi odprli oči, da bodo videli, koliko so mračnim silam zrasli rogovi in od kje jim preti nevarnost. Morda bodo spoznali, da je treba ponovno povzdigniti glas v borbi za svoj standard.

Ob ustavnih amandmajih so si nekdanji borci iz Bežigrada nalili čistega vina. Če ne bodo aktivno sodelovali v razpravah, ki jih organizira socialistična zveza, potem se ni treba čuditi, ako se bo iz teh amandmajev izcimilo tudi kaj slabega. Aktivnost borcev NOV bo zlasti potrebna, ko bo tekla razprava o novi republiški ustavi.

Skupščina je na kraju izvolila oziroma potrdila na skupščinah združenj izvoljene kandidate za novi odbor občinske zveze, delegate za mestno skupščino ZZB NOV in kandidate za mestni odbor ZZB NOV. Sprejela je tudi pozdravno pismo tovarišu Titu in ZZB NOV SFRJ.

STANE KOMAN

LJUBLJANA-ŠIŠKA

PODPORA PRIZADEVANJEM ZA ODPRAVO TEŽAV

»Šercerjev dom« v Šiški je 19. maja spet odprl svoja vrata redni letni skupščini Zveze druženj borcev NOV občine Ljubljana—Šiška. Ta številna in dobro organizirana Zveza, ki že vrsto let beleži lepe uspehe, znana po kratkih, toda jedrnatih skupščinah, je tudi tokrat pokazala, da je ostala zvesta ustaljenim načelom. Zato ker se večina dela razvija po komisijah in odborih združenj tudi občinske skupščine nimajo posebnega dela. Enostavno ni zadev, ki bi jih morali urejati na njih. Pač pa se lahko udeleženci skupščine pogovorijo o drugih, bolj splošnih zadevah, ki tarejo celotno našo družbo.

Na pretekli skupščini so zaradi tega najdlje razpravljali o vzgoji mladine in se pri tem dotaknili tudi nekaterih zelo stvarnih težav. Obširno so govorili o prosvetnih delavcih in njihovi vlogi pri vzgoji mladine. Bolj ali manj enotni so si bili, da je današnja mladina tako kot vsakokratna plod različnih vplivov in da na mlade ljudi nikakor ne moremo gledati kot na celoto ter je ocenjevati kot dobro ali kot slabo.

Udeleženci skupščine so razpravljali tudi o pojavih v kulturnem življenju. Največ časa so posvetili »Rdečemu klasju«, pa tudi »Maškerado« so omenili in kritike televizijskega filma v nadaljevanjih o vosovcih. Kar trije govorniki, vsi trije nekdanji izvajalci kmetijske politike prvih povojnih let, so ocenili vsebino »Rdečega klasja« kot škodljivo in neresnično. Po njihovem ta film kaže samo slabe strani, samo pretiravanja in izgrede, ne pa potrebe po takih ukrepih, kot je bila obvezna oddaja. Prav tako so kot nosilci take politike prikazani samo neposredni izvrševalci, ne pa tisti, ki so jih pri tem vodili in usmerjali. Tudi niso prikazani trpljenje in dvomi teh ljudi, ki so morali ukrepati proti kmetom, po večini požrtvovalnim podpornikom partizanov.

Delegati iz podeželskih krajev občine so govorili o bolj praktičnih zadevah. O urbanističnem načrtu, ki preprečuje hitrejši gradnji manjših hiš, o zastojih pri priznavanju delovne dobe, o kmetijstvu in podobnem.

Predsednica komisije za razvijanje tradicij, ki skrbi tudi za spomenike, pa je obširno poročala o zbiranju podatkov za zgodovino. Zaradi raznolikosti sedanjega območja občine glede na zgodovino so sklenili, naj bi pisali zgodovino po krajevnih skupnostih oziroma manjših enotah. Del občine je namreč med vojno spadal pod mesto Ljubljana, del je bil zunaj žične ograje okoli mesta, del pa je bil pod nemško zasedbo.

Končno so izvolili nov občinski odbor. Predsednik je postal Anton Peternelj-Igor. Skupščina se je zahvalila tovarišu Francu Babniku, ki je kot predsednik vodil občinsko Zvezo tri mandatne dobe in veliko pripomogel k njeni utrditvi in uspehom.

Skupščino so končali z branjem pozdravnega pisma tovarišu Titu, v katerem so potrdili zvestobo socialističnim načelom in ga podprli v njegovih prizadevanjih za iskanje poti iz sedanjih težav našega razvoja.

MP

CERKNICA

NOTRANJSKI ZBORNIK NOB 1941—1945

V letu 1970 se je pri Zvezi borcev NOV občine Cerknica osnovala komisija za pisanje zbornika ter za temeljit pregled spomenikov in spominskih plošč na območju občine. Zbornik naj bi prinesel raznovrstne sestavke iz NOB te pokrajine, predstavil naj bi vlogo partije, OF, terenskega dela, vlogo kurirskih postaj, partizanskih enot, vlogo žena in Skoja, skratka Zbornik bi naj bi bil odraz vsega življenja in dogajanja v zadnji revoluciji v tem predelu Notranjske. Za pisanje zbornika se je prostovoljno javilo 30 starih borcev, oficirjev, spomeničarjev, moških in žensk. Dne 30. marca tega leta smo na seji pregledali izvršeno delo in dognali, da je 30 sodelavcev napisalo in oddalo komisiji za okrog 400 strani raznih sestavkov. V kratkem pričakujejo še sestavke od partizanskih žensk; pravilno bi bilo, da bi se naročniki za Zbornik že javljali na Združenje borcev, tako da bi imelo vsako Združenje seznam naročnikov. Naročnina bo sporočena, brž ko bodo ugotovljeni tiskarski stroški za zbornik. Po možnosti bo zbornik izšel v letu 1972 ali 1973.

Predsednik komisije za pisanje zbornika
MATEVŽ HACE

DESTERNIK

DOBRO PRIPRAVLJENI TEKMOVALCI

V osnovni šoli bratov Rešev v Desterniku v Slovenskih goricah so ob 30-letnici OF in 26-letnici osvoboditve priredili že tradicionalno medrazredno tekmovanje učencev, letos že sedmo leto. Učenci so se pomerili med seboj, kdo ve največ o zgodovinskih dogodkih iz naše revolucije in NOV.

Finalnega tekmovanja se je udeležilo kar osem ekip, vsaka s tremi tekmovalci. Odgovarjali so na vprašanja o 30-letnici vstaje slovenskega naroda. Pokazalo se je, da so se na tekmovanje dobro pripravili. Tekmovali so učenci višjih razredov, zmagovalec pa je bil 5. b razred. Dobil je prehodni šolski pokal, ki nosi ime po šoli oz. spominja učence na slavne brate Reš (ti so padli v boju pri Mostju leta 1942). Zmagovalke so bile same deklice: Marija Zelenik, Milena Bezjak in Kristina Novak. Peti razred je zmagal tudi lani.

Na prireditvi so pogrešali zastopnike občinskega odbora ZZB NOV iz Ptuja, kakor tudi zastopnike DPM.

Učenci so imeli po tekmovanju športni dan in so se pomerili v raznih strokah.

Zaželeno bi bilo, da bi to obliko pouka o ljudski revoluciji, kakršno so tako uspešno razvili v Desterniku, posnemali tudi po drugih šolah v občini. Morda bi kazalo prirejati celo občinska tekmovanja.

FRANJO HOVNIK

Ena izmed učenk s prehodnim pokalom

ROGAŠKA SLATINA

V SPOMIN JUNAKU IZ BOSNE

V sredini aprila leta 1945 je padel pod Konjiško goro Milenko **Knežević**, komandant trinajste slovenske narodno osvobodilne udarne brigade »Mirka Bračiča«.

Doma je bil iz Bosne.

Na 26. obletnico njegove smrti smo mu soborci iz Rogaške Slatine prinesli na grob venec in prižgali svečke v njegov spomin.

Preveč smo pozabili na komandanta Milenka, ki nas je nekdaj bodril v najbolj težkih dnevih.

Lepo bi bilo, da bi se vsako leto na obletnico njegove smrti zbrali ob grobu njegovi sodelavci in se poklonili njegovemu spominu.

TONE POSAVEC

Imeli smo ljudi

Anton Premrl

V Šmihelu pod Nanosom je umrl znan kot zaslužen borec. Bilo mu je 85 let; rodil se je leta 1886. Ob odprtem grobu se je poslovil od njega Anton Sotlar—Triglav.

Kot napreden kmet se je med prvimi v našem kraju pridružil osvobodilnemu gibanju. Med prvimi zaupniki OF je širil krog sodelavcev, vneto zbiral živež in blago za partizane v zbiralnici na svojem domu in oddajal naprej. Pozimi 1943 je skrival in negoval ranjenega partizana. Njegov dom je bilo pravo zatočišče za ilegalce in partizane. Delovanje Premrlove družine pa ni moglo ostati skrito. Poleti 1943 so Italijani zaprli Antona, njegovo ženo in nečakinjo. Doma je ostala le 80-letna babica s sedmimi Premrlovimi otroki — najmlajšemu je bilo komaj dve leti. Kmalu potem, ko se je Premrlova družina po italijanski kapitulaciji vrnila domov, so pridivjali Nemci. 27. septembra 1943 so do tal požgali domačijo. Tedaj so v Šmihelu pogoreli še nekateri drugi domovi. Premrlovi so se potem morali večkrat seliti. Vendar Antona vse to ni strlo. Z vso vnemo je po vojni poprijel za delo. Vendar dóma si še ni mogel popolnoma dograditi.

Karel Istenič

Pokopali smo ga na Črnem vrhu nad Idrijo. Rodil se je leta 1911 v revni družini. Že kot otrok si je moral začeti služiti kruh kot pastir in hlapec.

Kot bivši italijanski vojak je bil ujet na Siciliji, ko so tja prodrli zavezniki. V zavezniškem taborišču se je potem z drugimi Primorci opredelil za novo Jugoslavijo. Iz partizanskega taborišča v Gravini je leta 1944 prešel v Dalmacijo. Napravil je dolgo bojno pot peš skozi Črno goro in Srbijo v Vojvodino. Tam je bil dodeljen ruskim letalskim enotam. Kot italijanski vojak je prebil tudi vojno v Abesiniji. Zato je njegovo vojaško življenje trajalo skupaj kar enajst let, kar mu je zrahljalo zdravje. Vendar je bil po vojni delaven v množičnih organizacijah. Bil je tudi nekaj časa predsednik ZB v našem kraju.

Jurij Perše

Aprila smo ga pokopali v Radencih pri Starem trgu ob Kolpi. Rodil se je leta 1904. Bil je kmet, a zaradi posledic vojne zadnje čase ni mogel več delati. Ni pa tudi užival pokojnine ali priznavalnine. Bil je član našega ZB v Starem trgu.

Stane Černe

Umrl je marca v Grosupljem. Rodil se je leta 1913 v Zagorici pri Vidmu—Dobrepolju v delavski družini. Že pred NOB se je ves posvetil boju za delavske pravice.

Leta 1941 se je povezal s člani OF. Sodeloval je pri raznih akcijah v Ljubljani. Leta 1942 se je preselil v Dobrepolje, kjer je potem nadaljeval politično dejavnost, ostal pa je še povezan s skupino aktivistov v Ljubljani. Maja 1942 je odšel k partizanom. Bil je odlikovan z več odlikovanji. Po vojni je deloval v številnih organizacijah, dokler mu dejavnosti ni preprečila bolezen.

VELEBLAGOVNICA
nama
● priporoča potrošnikom hiter, sodoben in cenen nakup vseh potrebščin za sebe, za družino, za dom in za gospodinjstvo
● potrošnikom nudi blago na obročno odplačevanje
● za tuje kupce je v hiši menjalnica
LJUBLJANA

Potrošniki lahko izbirajo blago v poslovalnicah:
TRGOVSKA HIŠA, Ljubljana, Tomšičeva 2
BLAGOVNICA S STANOVANJSKO OPREMO, Ljubljana, Wolfova 1
KONFEKCIJA ELITA, Ljubljana, Čopova 7
BLAGOVNICA NAMA, Škofja Loka
BLAGOVNICA NAMA, Kočevje

UTRINKI IN ODMEVI

Doklej še takšno kritikarstvo?

Glede na odgovor Toneta Svetine na časopisni kritiki J. Snoja in H. Vogla bi rad povedal, da sem si ogledal filme o VOS na televiziji in da so mi bili všeč. Prav tako so ugajali mnogim mojim prijateljem. Mlad sem še, zato takratne razmere poznam samo iz knjig, filmov in pripovedovanja staršev. Zato ne morem trditi, ali je bilo vse resnično, kar je pokazala televizija v tej nadaljevanki. Vendar se mi zdijo ti filmi precej boljši od nekaterih ameriških (da italijanskih niti ne omenjam) kavbojk in podobnih filmov, s katerimi ta dva »moderna« kritika primerjata našo serijo filmov o VOS. Sicer so tudi ameriški westerni za razvedrilo dobri, toda naši filmi o VOS nam dajejo precej več, saj se iz njih lahko bolj seznanimo z delom naše partizanske obveščevalne službe, brez katere si najbrž ne bi niti mogli misliti uspehov partizanskega bojevanja.

Zato bi rad vprašal, zakaj pravzaprav takšna kritika. Zakaj že na začetku obsoditi nekaj, kar je čisto domače, slovensko, prav to, česar najbolj pogrešamo ob pravi povodnji tujega kiča? Niti to bi nas ne smelo motiti, čeprav bi bile zgodbe popolnoma izmišljene, kakor nas ne motijo razna tuja dela, ki jih celo sprejemamo odprtih rok.

Prav tako se ne strinjam z mnenjem kritika Vogla, ki je celo napadel vojni zgodovinski roman Ukano. Prebral sem vse tri dele tega romana in nikjer nisem našel prav nič takšnega, kar bi bilo podobno westernom. Nasprotno! Knjiga mi je bila zelo všeč. Takšnega mnenja so tudi moji starši. Zanima me, kako bi ta kritika opisovala vojne dogodke pri nas, ker jima partizanstvo diši po kavbojkah.

Popolnoma se strinjam z odgovorom tovariša Toneta Svetine. Želim, da bi Ivan Ribič napisal še kak scenarij o VOS, režiser France Štiglic pa zgodbo posnel na filmski trak. Tako bi mi mladi še bolj spoznali hrabrost in druge vrline naših očetov, ki jim ni bilo žal, da so prelivali svojo kri za našo svobodo. Njihove izkušnje nam utegnejo še kako koristiti v prihodnje, saj ne smemo pozabiti, da vojn ni konec.

MARKO BREZAVŠČEK

Pozdravljamo odgovor Toneta Svetine

Z velikim zanimanjem sem prebral odgovor pisatelja Toneta Svetine na časopisno kritiko Vogla in Snoja o filmih o VOS. Mislim, da bi bilo še boljše, če bi ta članek izšel v kakšnem dnevniku.

Tajnik sem ZB že sedem let in vem, kako takšni tiči skušajo vplivati na borce s svojim zabavljanjem, in da imajo večkrat tudi uspeh. Tako so nekateri borci zagrenjeni in slišal sem celo, da je kakšen godrnjal, češ kesam se, da sem tiste dni preživel v grmovju. Za kritikastre je pri nas vse črno, zmeraj hočejo vsiljevati nekakšno svoje mnenje ter hočejo vse najbolje vedeti o našem političnem življenju in gospodarstvu. Menim, da jim dajejo potuho tudi časopisje, radio in televizija, ki pogosto razglašajo razne nepravilnosti.

To je seveda moje mnenje in verjetno nisem nič novega odkril; morda še kdo drug misli, da bi ne kazalo vsega obešati na največji zvon. Če pojde tako nadalje, se bodo takšni elementi še bolj predrzno ustili, češ da smo se borili za prazen nič, kakor da je vse to, kar dandanes imamo, čisto samo od sebe prilezlo, ne glede na to, ali se je kdo boril ali ne.

Zato pa je toliko bolj razveseljivo, če kdo spregovori tako odločno in jasno, kakor je storil Tone Svetina v tistem dgovoru.

ANDREJ KAFOL

Zaostala lastovka

Spregovoril bi rad o človeku, ki sem ga spoznal pred nedavnim, ko je hudo zbolel. V bolnišnici je preležal že več kot pet mesecev in zdravniki so mu komaj, komaj rešili življenje.

Če bi bil zaposlen, bi bila zanj zadeva dokaj enostavna. Od plače bi mu odtrgali del v skladu s trenutnimi predpisi. Toda tovariš, ki ga imam v mislih, je kmet. Ko ni gospodarja doma, delo na kmetiji trpi, dohodek je veliko manjši. Povrh pa bo moral precej tudi plačati, ker je zavarovan samo kot kmet.

Ko sem ga spraševal o vzrokih, zakaj ni uveljavil svojih pravic kot nekdanji borec iz leta 1942, mi je odgovoril, da se pač za to ni pobrigal. Da kot kmet nikoli ni računal na kako pokojnino in da mu zato tudi priznanje treh partizanskih let ni bilo potrebno. Razen tega pa bi ga tudi sosedje gledali postrani, češ, mi moramo plačevati, ti pa ne. Razen tega tudi ni računal, da bo kdaj tako hudo obolel...

Zdaj je že zdavnaj prepozno za pridobitev zdravstvenega zavarovanja kmeta-borca, ker je prepozno za vlogo za priznanje dvojnih let. Tako je človek katerega bolezen je vsekakor tudi posledica trpljenja med vojno, spet oškodovan.

Na žalost pa to pri nas ni edini primer. Po mnogih kmečkih občinah se posamezniki pritožujejo nad svojo usodo, ko so že zamudili vse zakonite roke. Tudi vodstva organizacij imajo z njimi še vedno težave, pojavljajo se vedno novi in novi primeri. Največkrat se ljudje spomnijo na svoje pravice šele, ko zbolijo ali ko je treba plačati. O koristnosti ureditve osebnih zadev je pri nas časopisje veliko pisalo, veliko smo govorili o tem na raznih sestankih, toda zdi se, da je bilo vse to premalo. Morali bi od človeka do človeka... *MP*

V VAŠO DRUŽINO VSAK TEDEN TV-15

Vabilo v Mirno

Krajevna skupnost in združenje borcev NOV Mirna na Dolenjskem ter odbor 3. bataljona 1. brigade VDV vabijo na proslavo krajevnega praznika in 30-letnico vstaje, ki bo dne 6. junija na Mirni na Dolenjskem.

Program proslave: 6. junija ob 12. uri bo zbor borcev III. bataljona VDV pred restavracijo »DANA« na Mirni. Temu sledi polaganje venca pred spomenikom NOB ter pogovor o zgodovini bataljona VDV.

Slavnostni del proslave bo ob 14. uri. Začne se s pozdravnima govoroma predstavnikov občinske skupščine Trebnje ter predstavnika 3. bataljona VDV Nato bo podelitev domicila 3. bataljonu VDV in kulturni program. Proslava se nadaljuje s tovariškim srečanjem borcev in aktivistov NOB.

To vabilo velja tudi za vse tiste borce 3. bataljona VDV in druge borce, ki niso prejeli osebnih vabil.

Krajevna skupnost in
Združenje borcev Mirna
na Dolenjskem;

Odbor 3. bataljona
I. brigade VDV

Stanko Hovnik

V prerani grob smo ga položili v Črni na Koroškem. Stanko je bil koroški borec.

Rodil se je v kmečki družini v Starem trgu pri Slovenjem Gradcu. Narodnoosvobodilnemu boju se je pridružil leta 1943 kot borec koroškega bataljona. Bilo mu je dvajset let, a se je takoj uveljavil kot hraber borec in zvest tovariš. Bil je tudi ranjen v glavo. Zato pa se je njegovo življenje tudi tako hitro izteklo zaradi posledic hude rane.

Marija Glavan

Glavanove mame ni več; umrla je partizanska mama, mlinarica iz Sušice pri Muljavi.

Poznali smo jo kot hrabro ženo, ki se ni bala okupatorja in ne domačih izdajalcev, belogardistov. Že decembra 1941 so se pri nji oglasili prvi partizani. Bili so gostoljubno sprejeti. Od tedaj je bila Glavanova hiša zmeraj odprta našim borcem. Glavanova mama pa je tudi zbirala sanitetne potrebščine, obleko, zdravila za partizanske bolnišnice, oskrbovala je ranjence, bila je obveščevalka in delovala je med ženami v domačem kraju. Tudi izgnancem v taboriščih je pošiljala zavitke.

Novembra 1943 so vdrli domobranci v Glavanovo hišo. Aretirali so mamo, drugim družinskim članom pa se je posrečilo zbežati. V stiških zaporih so jo mučili in zasramovali. Ko se je vrnila, je našla izropan dom. Vendar je ni zlomilo. Partizani so bili nadalje vselej dobrodošli gostje. Člani stiško-grosupeljskega okrožja so imeli tam svojo tehniko in propagandni odsek. Junija 1944 so spet pridivjali domobranci. Tokrat so aretirali vso družino. Glavanovo mamo so odgnali proti Žužemberku. Med potjo so jo pretepali, da je bila hudo ranjena. Naleteli pa so na partizane. Da bi se zavarovali, so gnali Glavanovo pred seboj kot ščit. Po srečnem naključju se je rešila in se vrnila domov. Spet je našla izropan dom. Ostala je neuklonljiva — delala je nadalje.

Za svoje junaštvo je bila odlikovana z več odlikovanji in dobila je status borca. — Na muljavskem pokopališču so ji borci izkazali vse časti kot junaški partizanski ženi.

Ivan Podgornik

Dne 14. marca smo ga spremili na zadnji poti v Gor. Trebuši. Dočakal je 63 let.

Za osvobodilno gibanje je začel delati že pred italijansko okupacijo. Ves čas med vojno je bil naš zvest pripadnik. Še ob svežem grobu njegovega brata Andreja je zemlja zagrnila tudi tega borca za svobodo, člana ZB Gor. Trebuša. Ostal nam bo v trajnem spominu!

Valentin Klepec

Ne bomo ga več srečevali v Kočevju, kjer se je vselej nasmejan pozdravljal s soborci. Rodil se je leta 1890 na Goričih pri Čabru. Leta 1920 sta se z ženo priselila v Rogati vrh. Imela sta šest otrok, deklic. Valentin je garal po kočevskih gozdovih, da so se skromno preživljali. Leta 1941 se je povezal z OF in poslej je v osvobodilnem gibanju sodelovala vsa družina. Hčerki Tončka in Štefka sta bili partizanki. Leta 1944 so Nemci izgnali družino. Valentin je živel po vojni v Kočevju, potem pa se je preselil v Dolgo vas, kjer je tudi umrl. Radi se ga bomo spominjali.

Stane Štrancar

Poslovili smo se za vedno od njega v Izoli 20. marca. Rodil se je leta 1910 v Ustju pri Ajdovščini, v delavski družini. Že v mladosti je okusil pod fašistično oblastjo vse temne strani življenja kot Slovenec in nezaposlen delavec. Zato je pobegnil čez mejo v staro Jugoslavijo, ko mu je bilo šele 18 let. Toda leta 1935 se je vrnil razočaran v domačo vas. Potem je moral odslužiti vojaščino v italijanski vojski, a kot Slovenca so ga dodelili v tako imenovani hudičev regiment, v katerem vojakom niso zaupali orožja. Leta 1941 je bil spet mobiliziran. Zaradi bolezni so ga demobilizirali čez nekaj časa. Ko se je vrnil, je našel pogorišče doma: fašisti so mu požgali dom, očeta pa ustrelili kot talca. Stane je takoj pristopil v OF, čeprav je bil bolan. Ko je delno okreval, je leta 1944 odšel k partizanom.

Po vojski je bil tajnik okrajnega odbora in je z vso vnemo sodeloval pri obnovi naših razdejanih vasi. Borci in prijatelji iz Izole ga bodo še dolga leta ohranili v najlepšem spominu.

Franc Debeljak

Pokopali smo ga v Kočevju marca. Rodil se je leta 1892 v Zagorici v Dobrepolju. Že kot otrok si je služil kruh kot pastir. Potem je bil dvanajst let voznik na turjaški graščini, sedemnajst let pa je delal v kočevskem premogovniku. Po upokojitvi je živel v Kočevju.

Vsa štiri leta je prebil pri vojakih med prvo svetovno vojno, potem pa se je bojeval še na Koroškem. Med NOV je delal v pokljuških gozdovih in sodeloval s partizani. V Kočevju je bil delaven med gasilci, v društvu upokojencev in v drugih organizacijah. V lepem spominu ga bomo ohranili zlasti starejši ljudje, predvsem pa kočevski rudarji.

PRAVNA POSVETOVALNICA

Izračun dodatka za borce

F. Š. BEGUNJE

Vprašanje: Vaši ženi je priznan status borca pred 9. 9. 1943. Zaposlena je kot kuhinjska pomočnica. Ker ima nizek osebni dohodek, dobiva dodatek za borce. Ker je večkrat bolehna, ji zdravnik svetuje, da bi nastopila bolniški dopust. Vendar pa tega noče, ker je pri plači znatno prikrajšana. Za tisti čas, ko je v bolniškem staležu, ji odtegujejo tudi od borčevskega dodatka. Ali je to prav? Ali ne bi bilo pravilneje, če bi ji odtrgovali samo od plače, saj je odtrgovanje od dodatka nekakšna kazen za bolezen.

Pa še drugo vprašanje. Ker je žena zaposlena tudi ob nedeljah in praznikih, dobi za to plačilo. Zaradi tega pa ji potem odtrgajo od dodatka naslednji mesec. Borci NOV bi se morali ob nedeljah in zlasti državnih praznikih počutiti še bolj praznično. Tisti, ki so na te dneve zaposleni, pa so prikrajšani za praznik in še kaznovani, ker se jim odtegne od dodatka za borce. Ali je to sploh zakonito?

Odgovor: Naš sistem je tak, da se vsakomur v času bolniškega dopusta odteguje določen odstotek od osebnega dohodka oz. se mu izplačuje nadomestilo osebnega dohodka, ki je manjše za določene odstotke kot pa znašajo redni prejemki. Zato se tudi od dodatka za borce odteguje določen odstotek za tisti čas, ko je delavec v bolniškem staležu. Ustrezen del dodatka za borce pa se vračuna v nadomestilo osebnega dohodka za čas bolovanja.

Zakon o dodatku za borce pravi, da je dodatek za borce razlika med osebnim dohodkom, ki ga delavec dobi za delo v rednem delovnem času, in vnaprej določenim minimalnim zneskom. To pomeni, da tvori osnovo za izračun dodatka osebni dohodek za delo v rednem delovnem času. Če vaša žena dela v turnusu oz. spada zaposlitev ob nedeljah in praznikih v njen redni delovni čas, potem ji dohodek, ki ga dobi tudi za nedeljsko delo, pravilno vračunajo v osnovo dodatka za borce. Če pa gre za nadurno delo, ji po določbi zakona o dodatku za borce tega zaslužka ne bi smeli upoštevati pri izračunu dodatka za borce.

Č. I. iz Ajdovščine

POPRAVEK

V rubriki »Pravna posvetovalnica« v TV 15 od 13. maja je bil pod naslovom »Invalidski dodatek« priobčen odgovor na vprašanje Č. I. iz Ajdovščine.

Prvi odstavek tega odgovora bi se moral pravilno glasiti takole:

Pravico do invalidskega dodatka imajo vojaški vojni invalidi I. do V. skupine, ne glede na starost in pridobitno zmožnost ter drugi vojaški vojni invalidi in uživalci družinske invalidnine, ki so stari več kot 55 oziroma 65 let ali so popolnoma pridobitno nezmožni, dokler traja ta nezmožnost, če izpolnjujejo tele pogoje:

1. da niso v rednem delovnem razmerju...

2. da ne opravljajo samostojne poklicne oziroma gospodarske dejavnosti;

3. da ne dobivajo starostne invalidske ali druge pokojnine;

4. da niti sami, niti člani njihove družine nimajo rednega dohodka.

Cenzus za redne dohodke v kmetijski dejavnosti znaša 240 dinarjev, cenzus za druge redne dohodke pa 300 dinarjev.

IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

OF v grosupeljsko-stiškem okrožju

Piše: Slavko Kovačič

Sedanja grosupeljska občina zajema več predvojnih občin v neposredni bližini Ljubljane. Pred vojno so tu imele konservativne sile močan vpliv. Vendar je tudi tu živelo precej naprednih delavcev, kmetov in delovne inteligence; zbirali so se v Sokolu, društvih kmečkih fantov in deklet in v raznih drugih organizacijah. Tu pa so delovali tudi posamezni komunisti.

Ob hitrem razpadu stare Jugoslavije se je marsikateri Dolenjec streznil. Geslo KP: »Zbirajte in skrivajte orožje!« je razgibalo množice. Skrbno so zbirali in skrivali orožje, ki so ga odvrgli vojaki stare jugoslovanske vojske. Ustanovitev tako imenovane ljubljanske pokrajine ni prav nič navdušila ljudi, čeprav so reakcionarne sile z banom Natlačenom in škofom Rožmanom na čelu storile vse, da bi jih prepričale, češ da ne bo ogrožena samostojnost ne vera ne narodnost Slovencev. Že dobrih štirinajst dni po okupaciji je bila v Ljubljani ustanovljena Osvobodilna fronta slovenskega naroda. Iz Ljubljane se je hitro razširila tudi po vsem Dolenjskem.

Okrožni komite julij-september 1941

Junija 1941 je na severozahodnem Dolenjskem prevzel svojo nalogo inštruktor CK KPS Adolf Jakhel (Dolfe Kvas). Že julija pa je bil ustanovljen okrožni komite KPS Grosuplje. Okrožje je imelo ob ustanovitvi tri okoliše: grosupeljski (z rajoni Šmarje, Polica, Grosuplje, Šentjur, Račna in Žalna), stiški (Višnja gora, Stična Šentvid pri Stični, Temenica, Krka in Zagradec) in velikolaški (Vel. Lašče, Rob in Turjak). Tako je segalo območje do Škofljice, Želimlja, Turjaka, Krvave peči, pa do Vel Gabra, Zužemberka in Suhe krajine.

Kmalu se je pokazala potreba, da bi bili številni odbori OF po vaseh kar najbolj povezani. Zato je bil 14. septembra 1941 pri razvalinah na Kravjaku pri Muljavi sestanek; ustanovili so okrožni odbor OF Stična.

Meseci priprav na vstajo

Začetno delo političnih delavcev je slikovito opisal Radko Polič v svoji knjigi Čudežna pomlad: »... Ves čas od maja do konca 1941, zlasti trije poletni meseci julij-september so bili izpolnjeni s trdim vsakodnevnim delom pri širjenju in utrjevanju OF in pripravljanju oborožene vstaje...«

Posamezniki so do pozne jeseni prinašali Slovenskega poročevalca in drug ilegalni tisk iz Ljubljane. Že oktobra 1941 pa je politični aktiv ustanovil dve ciklostilni tehniki — eno v Šentjurju pri Grosupljem za grosupeljsko okrožje, drugo pa v Dragi pri Jožetu Dremlju za stiško okrožje. Aktivisti so v razmeroma kratkem času politično razgibali prebivalstvo in se z njim povezali, tako da je bilo pripravljeno celo na največje žrtve v boju za osvoboditev.

Prvi partizani

Prvi trije partizani stiške čete (komandir Maks Perc-Miro, politkomisar Srečko Žgajnar in partizan Ciril iz Ljubljane) so prišli že 17. avgusta 1941 na to dolenjsko področje. Sprva je skupina štela 9 mož. Utaborili so se na Debelem hribu nad Temenico. Izmed domačinov je bil prvi partizan stiške čete Milan Mahne iz Pungerta. Oktobra je vstopil v četo Jože Kovačič, poznejši narodni heroj; postal je komandir čete, ko se je ta vključila v štajerski bataljon na Kremenjku. Borci in prebivalci so četo imenovali tudi Jožetova četa, zaradi njenih uspehov in ker je bil komandir Jože zelo priljubljen.

Grosupeljska četa

Jedro grosupeljske čete so sestavljali predvsem delavci iz grosupeljske tovarne. Četa je bila ustanovljena okrobra 1941. Za komandirja so izvolili Dolfeta Jakhla, za politkomisarja pa Ivana Kovača-Vesela; ta je pozneje izkrvavel v boju na Turjaku. Med njenimi najpomembnejšimi akcijami je bil najhujši napad na Turjak 6. junija 1942. Tedaj je padel tudi komandir čete.

Štiška četa je v noči med 1. in 2. septembrom 1941 napadla italijansko patruljo na železniški progi med Radohovo vasjo in Šentlovrencem. Padla sta italijanski oficir in vojak. Italijani so potem aretirali nad sto ljudi iz Šentvida pri Stični in okolice.

Polet spomladi 1942 oktober 1941

Kljub okupatorjevemu nasilju in prvim žrtvam se je osvobodilno gibanje nenehno širilo in utrjevalo. Pomlad 1942 je znana po izrednem poletu in utrditvi organizacij OF. Odbori OF so bili izvoljeni na množičnih sestankih tudi v tistih vaseh, kjer še dotlej ni bilo organizacije OF. Ob takšnih priložnostih so prebivalci tudi prisegali OF. Za primer naj omenimo množično zaprisego domala vseh za orožje sposobnih moških iz Višnje gore. Zbrali so se na jasi na Polževem. Besedilo prisege je bral Edi Turnher-Primož, za njim pa so možje in fantje slovesno ponavljali besede.

Čeprav je bila takšna množičnost organizacije, ni bilo nobenega primera izdaje. Ljudje so povsod radi vabili aktiviste OF na svoje domove. Odbori OF so svoje politične in oblastne funkcije opravljali javno. Številni domačini so množično vstopali v partizanske enote. Narodni zaščitniki so bili organizirani v vsaki vasi. Varnostno-obveščevalna služba pa je delovala že od maja. Povezanost zaledja s partizanskimi enotami in z vodstvom narodnoosvobodilnega gibanja je bila brez napake.

Umik Italijanov iz manjših postojank

Vse to je omogočilo tudi znano vojaško prehranjevalno akcijo v Višnji gori. Pri nji so sodelovali vsi aktivisti, zaščitniki in partizani bataljona II. grupe odredov. Iz italijanskega skladišča v Višnji gori so tedaj partizani ob sodelovanju vsega prebivalstva Italijanom tako rekoč izpred nosu odnesli ali odpeljali 40 vozov z nad 150 stoti moke in drugega živeža. Pri tem je sodelovalo nad 450 zaščitnikov in mnogo prebivalcev.

Italijani so neposredno po tej akciji iz strahu pred partizani začeli zapuščati nekatere manjše postojanke, kakršna je bila npr. v Zagradcu. Mrzlično so se utrjevali in da bi imeli večjo preglednost ter bi se čutili bolj varne, so sekali gozdove ob cestah, železnicah in svojih postojankah.

Slavko Kovačič leta 1943 kot sekretar okrožnega komiteja KPS

Prvo osvobojeno ozemlje na Slovenskem

Množična strnjenost vsega ljudstva ob višnjegorski akciji je povzročila paniko med Italijani. Živahna organizacijska dejavnost in številne partizanske akcije na tem dolenjskem področju so bile tako učinkovite, da je tu pravzaprav tedaj nastalo prvo osvobojeno ozemlje na Slovenskem. Začetek poletja 1942 je dejansko obsegalo vse stiško okrožje in večino grosupeljskega okrožja. Zaradi priključitve Suhe krajine in Strug se je preimenovalo v »okrožje Stična-Struge«. Okupator je mogel obdržati le še cesto in železnico Ljubljana-Novo mesto ter Grosuplje-Kočevje. Vendar je zaradi tega moral močno okrepiti svoje postojanke in storiti vse mogoče varnostne ukrepe.

Kako je bilo prebivalstvo povezano s partizani in navezano nanje, nam je nazorno priklical v spomin Peter Stante-Skala, narodni heroj in nekdanji namestnik komandanta II. grupe odredov ob odkritju spomenika tej grupi (8. sep. 1969) na Muljavi. Dejal je, da je bil to edinstven primer v NOV, da je vse prebivalstvo po svojem odposlanstvu prosilo glavni štab, naj bi II. grupa odredov ostala na tem terenu. Ko pa so morali 20. junija 1942 odkorakati, so odšli med vrstami solznega prebivalstva... Ljudstvo je neposredno sodelovalo ob nastanku II. grupe odredov. V grupi so bili tudi številni domačini. Prebivalci so to partizansko enoto šteli za svojo.

OB »ROŠKI« OFENZIVI

Po odhodu II. grupe odredov je politični aktiv vložil mnogo naporov, da se je začel uveljavljati nov način življenja; ljudje so tedaj prvič v zgodovini demokratično volili narodnoosvobodilne odbore. To novo obdobje pa je kmalu končala italijanska tako imenovana roška ofenziva. Močne sovražne enote so že med pripravami na ofenzivo začele 6. junija 1942 prodirati od Grosuplja, Višnje gore in Stične proti gornji dolini Krke. Pozneje se je ofenziva razširila na vse osvobojeno ozemlje v Suhi krajini, potem pa še med železnico do takratne nemško-italijanske meje. Sovražnik je med ofenzivo požgal številne domove, mnogo prebivalcev je bilo pobitih ali pa so jih odgnali v zapore in taborišča, med njimi tudi številne aktiviste in sodelavce OF. Razredčeni politični aktiv okrožja se je po nekaj tednov trajajočem umiku vrnil na svoje območje in nadaljeval delo, poslej v mnogo težavnejših razmerah.

»Ubijati partizane ni greh . . .«

Na tem dolenjskem področju je že od začetka okupacije delovala organizacija »katoliške akcije«, ki je bila idejni vodja »vaških straž«, legistov, bele in plave garde, črne roke in drugih enot križarskih vojščakov v boju proti NOB. Nekateri izdajalci iz vrst protiljudske duhovščine so izrabljali celo verska čustva vernikov pri verskih obredih; s prižnic in v spovednicah so sramotili starše partizanov. Govorili so župljanom, da morajo ovajati in ubijati partizane, češ da takšen uboj ni greh. Znano geslo je bilo: »V imenu Kristusovih ran naj pade partizan!«. Samo v rajonu Struge je zaradi izdaje padlo več rajonskih komitejev — v celoti.

Ofenziva pa je razen tega, da je pustila za seboj požgane domove, objokane matere in sirote, otroke, omogočila, da je klerikalna reakcija skupno z okupatorjem tako rekoč čez noč ustanovila številne belogardistične postojanke. Sprva so belogardistične »vaške straže« ostajale z orožjem, ki jim ga je dal okupator, doma po vaseh. Že po nekaj tednih pa so se zaradi čedalje pogostnejših partizanskih napadov začele zbirati v utrjenih sovražnikovih postojankah. Pohodi italijanskih in belogardističnih patrulj na terenu so bili čedalje pogostnejši, zato je bilo delo političnega aktiva pozimi 1942/43 mnogo težavnejše. Aktivisti so se selili iz svojega okrožja in so od zunaj vzdrževali stike s prebivalstvom na terenu.

Obnavljanje organizacij OF

Uspehi zavezniških armad in zmage narodnoosvobodilne vojske, zlasti še na Slovenskem, so ustvarili boljše pogoje za poživitev politične dejavnosti med prebivalstvom. Pripravljenosti za delo med aktivisti niso pogrešali. Nadaljevati je bilo treba začeto delo — hoditi od hiše do hiše, od vasi do vasi... In tako so obnavljali vaške in krajevne organizacije OF. Od marca do septembra 1943 so obnovili v okrožju že vse vaške in krajevne organizacije OF. Junija sta bila obnovljena tudi OK KPS in OK OF za okrožji Stična in Grosuplje. Prav tako sta začeli delovati vodstvi AFŽ in mladinske organizacije. Kakor leta 1942 so se tedaj spet vrstili številni sestanki po vaseh, ponekod podnevi, drugje ponoči.

Tudi kurirske TV zveze so kot ožilje v živem telesu uspešno delovale od leta 1942 pa vse do konca vojne. Aktivisti okrožja so uspešno tudi politično sodelovali s postajo TV-3 in še z nekaterimi drugimi postajami. Zlasti skozi Pristavo pri Stični so držale mnoge kurirske poti in povezovale politična vodstva ter partizanske enote z glavnim štabom NOV in POS kakor tudi s političnimi telesi. Uspešno je delovala zveza s Štajersko. Več skupin štajerskih rojakov je potovalo čez to ozemlje, ko so množično prihajale k partizanom na Dolenjsko.

Poleti 1943 je bilo na teremu ustvarjeno takšno politično ozračje, da so beogardisti in Italijani iz strahu pred partizani začeli opuščati pogostnejše pohode proti aktivistom. Tudi v samih postojankih se niso čutili več varne. K temu so pripomogle akcije partizanov na terenu, pa tudi diverzije terenske obveščevalne službe. Tako so se posadke iz šestih belogardističnih postojank (Primskovega, Temenice, Mačkovca, Sel-Šumberka, Stične in Drage) zbrale v Ivančni gorici, da bi bile bolj varne.

Z vztrajnim delom političnega aktiva so povzročili takšno demoralizacijo bele garde, da je ob italijanski kapitulaciji tudi združena belogardistična postojanka v Ivančni gorici brez boja položila orožje. Po tem porazu si belogardizem v teh krajih ni več opomogel.

Demoralizacija bele garde Po kapitulaciji Italije — nove naloge

Ob kapitulaciji so bili aktivisti grosupeljskega in stiškega okrožja pripravljeni na nove naloge. Poslej so okrožja in rajoni, ki so bili poprej v ilegali, tudi formalno prevzeli oblast in se preselili v upravna središča. Aktivisti stiškega okrožja so prevzeli tudi oblast v Šentlovrencu, Veliki Loki in Trebnjem: ti kraji so sicer bili pod novomeškim okrožjem. Aktivisti so se na številnih okrožjih, rajonskih in krajevnih posvetovanjih dogovarjali in dobivali navodila, kako je treba voditi rajonske odbore, ki so opravljali vse naloge oblasti. Tedaj so političnemu aktivu zelo pomagali Lidija Šentjurc, Sergej Kraigher, Angela Ocepek, Jože Rus, Edo Turnher, Tone Fajfar, dr. Metod Mikuž in drugi zastopniki CK KPS in IO OF.

(Konec prihodnjič)

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

V prejšnji, 21. številki TV — 15 smo objavili fotografijo partizanskih vezistov. Tone Delak iz Žalca, Florjana Pohlina 3, nam sporoča, da fotografija predstavlja tečaj za telefoniste IV. operativne cone, ki je bil od 17. septembra do 1. oktobra 1944 blizu Gornjega Grada in s katerega hrani originalno spričevalo. Tone Delak-Igor je na sliki četrti z leve zgoraj, zraven njega kot peti stoji Zoran Razboršek, pod njim sedi Franc Dolinar, tovariš s slušalko v roki pa je Pepi Aubreht. Imen ostalih tovarišev se ne spominja, tudi ne šestega po vrsti z leve zgoraj, za katerega pa ve, da je padel. Za podatke najlepša hvala! Danes objavljamo novo nedokumentirano fotografijo, ki bi utegnila biti iz Lackovega odreda. Sporočite nam, koga predstavlja, če poznate katerega od tovarišev, kmetijo, kjer je bila slika posneta in kdo je fotografiral!

KULTURNI OBZORNIK

Čas pred Zemljo

Radićevo gibanje je v ostrem nasprotju z beograjskim absolutizmom, srbski žandarji in soldateska krvavo dušijo vstaje po Hrvatski, prodor socialistične ideje, vpliv povratnikov iz Rusije, zaostalost dežele, brezposelnost in posledice prve svetovne vojne. Ogromno število vaških in predmestnih ljudi je stanovalo v votlinsko-šotorskih pogojih. Kmetje so imeli 334.393 lesenih plugov, 85—92 odst. vaškega prebivalstva ni imelo nič ali pa komaj za životarjenje. Od 1920—1931 je propadlo 32 odst. malih kmečkih posestnikov, 85 odst. stanovanj ni ustrezalo niti najosnovnejšim zahtevam higiene... Država pa izvaja teror in cerkev obljublja boljše življenje v onstranstvu.

Na ustanovitev ZEMLJE so vplivala tudi napredna politična in družbena gibanja ter Krleževa dela. Nastaja leva usmeritev celotne generacije. Vrsta levega tiska od Krleževega »Plamena« leta 1919 dalje daje še pred ustanovitvijo ZEMLJE intelektualnemu proletariatu priložnost pisati, likovnikom pa objavljati njihova dela. Položaj mladih izobražencev je bil izredno težaven, bili so brez štipendij in možnosti za njihov nadaljnji razvoj. V levi fronti se zbirajo mnogi talenti, ki se nočejo prodati režimom, ampak raje životarijo po kleteh, podstrešjih, barakah in hodijo enkrat dnevno v menze za mestne reveže. Odkrivajo krivično stanje, vzroke za to, in prebujajo ljudi v besedi in sliki. Razplamti se borba proti idealistični estetiki, umetnosti zaradi umetnosti, in širi se ideja kolektivnosti.

Ideja in organizacija Zemlje

Ista ideja in potreba po ustanovitvi novega likovnega društva nastane leta 1928 v Zagrebu (Tabaković in Postružnik) in v Parizu (Krsto Hegedušić in Junek) Ko so Hegedušića kot komunista izgnali iz Pariza, se februarja 1929 v Zagrebu združita obe veji z naslovom »Udruženje umjetnika Zemlje«. Na občnem zboru so določili ideološki in delovni program. Prvi je obsegal odločno borbo proti zameglenemu in špekulativnemu ustvarjanju ter dilentantizmu. Vsa prizadevanja morejo stremeti k dviganju likovne ravni v domačem okolju s sodobnimi in vitalnimi potrebami. Drugi zopet zagovarjajo popularizacijo, živahnejši stik s tujino in sodelovanje s sorodno usmerjenimi skupinami izobražencev.

Uveljavljanje Zemlje

Kljub izredno težavnim pogojem zemljašev in stalnemu policijskemu preganjanju je bilo njihovo delo intenzivno. Sledili so svetovnemu likovnemu dogajanju in iskali hrvatski likovni izraz. Poleg profesionalcev so sprejeli v svoj krog tudi kmete in delavce (samouke) ter jih likovno in idejno vzgajali, da so radikalno podajali svet, v katerem so živeli. Hodili so predavat širom po državi in tudi k nam v Slovenijo. Razstavljali so doma in zunaj naših meja — v Parizu, Sofiji, Pragi in drugod. V svojem krogu so združevali slikarje, grafike, kiparje, arhitekte, fotografe in otroško risbo.

Prva razstava ZEMLJE je bila novembra 1929. Na njej so se predstavili s 66 deli. Leta 1931 sta bili dve razstavi in v tem času je Krsto Hegedušić definitivno ustanovil tudi Hlebinsko šolo. Naslednje leto pride do temeljite personalne reorganizacije ZEMLJE. Do leta 1934 sledijo še tri razstave, usodnega leta 1935 pa zemljaši z velikim uspehom razstavljajo v Beogradu. Dober mesec zatem so nameravali odpreti obširno razstavo z bolgarskimi Novimi hudožniki v Zagrebu, ki pa so jo pred otvoritvijo prepovedali in zemljaše razgnali. Bivši člani ZEMLJE so še naprej sodelovali s posameznimi liberalnimi skupinami in v revijah »Pečat«, »Izraz« in »Književne sveske«, na straneh raznih kmečkih in delavskih koledarjev in časopisov doma ter v drugih banovinah.

V današnji površinski malomeščanski likovni estetiki pod krinko avantgardizma, ko se je našim ljudem zamajala vera v likovno vrednost in je cvetelo modno prepisovanje od Sidneya do Ljubljane ter od New Yorka do Zagreba ko je tehnična civilizacija s pomočjo velikih menežerjev odpravila z vsemi tradicijami narodov, postaja prizadevanje zemljašev in grudašev zopet aktualno: iskanje svojega likovnega izraza, oplojenega s svetovnimi spoznanji.

Morda je sedanja razstava ZEMLJE v Zagrebu, v istem paviljonu, kjer so ji pred šestintridesetimi leti vzeli bivanje ne pa življenja, opomin, kako večno živi umetnost, ki ima korenine v svoji zemlji, povezana z usodo lastnega naroda, in kako minljivo je modno in kupčijsko blago, ki je v svojem bistvu prevara in kič.

To razstavo je z obširnim katalogom pripravilo nekaj mladih ljudi s skromnimi sredstvi. V treh mesecih so zbrali okoli tristo del in dokumentacije. Na otvoritvi se je trlo ljudi in razstava bo prav gotovo beležila večji uspeh od tiste »angažirane umetnosti«, ki so ji botrovali celi odredi pokroviteljev in težki milijoni denarne pomoči.

STANE KUMAR

LIKOVNA UMETNOST

1929–1935–1971 ZEMLJA

Zgodovina bo morala prej ali slej in dokončno ugotoviti vzroke zapore hrvaške ZEMLJE (36 let) in slovenske GRUDE (30 let). Slednja je prva prekinila ta molk s petimi razstavami, a nekako v istem času doživela, da je organizator angažirane umetnosti v Slovenj Gradcu (1919—1969) pometal iz svojega razkošnega repertoarja vse grudaše od prvega do zadnjega... Nekaj mesecev pred tem je bila v Beogradu razstava »Nadrealizem, socialna umetnost 1929—1950«, ki je sprejela medse tri člane GRUDE, ki so na domačih slovenskih tleh doživeli zapostavljanje.

Spomnil sem se naslednjega: prve dni aprila 1935 je Juš Kozak oddal pesniku Jožetu Šeligu kratko notico o otvoritvi razstave ZEMLJE v Zagrebu, ki naj jo skuša obelodaniti v »Slovencu« in »Jutru«. V obeh uredništvih so ga odslovili in mu zagrozili s policijo, češ da so zemljaši komunisti, ki po razstavah vselej izzivajo spore. Nekaj dni pred tem je Kraljeva banska uprava Vrbaske banovine prepovedala razstavo ZEMLJE v Banjaluki, teden kasneje pa uprava policije v Zagrebu. Zadnjega aprila je zagrebška policija poklicala predsednika ZEMLJE arhitekta Iblerja in mu izročila odlok o razpustitvi in prepovedi delovanja tega likovnega društva.

Vredno je pogledati v oči tudi temu: dan po otvoritvi razstave ZEMLJE (7. maja 1971), kjer sva bila navzoča z dr. Bratkom Kreftom, sem oddal kratko notico o tem tudi našemu osrednjemu dnevniku »Delo«. Trije ljudje smo osebno, po telefonu in pismeno opominjali na objavo celih dvanajst dni, da je bila končno objavljena le okrnjena vest, in to dva tedna po otvoritvi retrospektivne razstave ZEMLJE v Zagrebu.

NOVE KNJIGE

OKRVAVLJENA ROŽA

Ob trideseti obletnici vstaje je izšla pri Partizanski knjigi »Okrvavljena roža« Pisec je dr. Franci Derganc, eden izmed najbolj znanih partizanskih kirurgov, znan mnogim borcem IX. korpusa, ki so se ranjeni zdravili v bolnišnicah »Franji« in »Pavli«.

Spomin mu seže nazaj v študentska leta in v Pariz, kjer se je izpopolnjeval. V tistem času poišče korenine, iz katerih je pozneje pognalo njegovo drevo upora proti okupatorju. V preprosti besedi odkriva skrivnosti ilegalne medicinske dejavnosti v okupirani Ljubljani in slika razmere v italijanskih zaporih. Največji del spominov posveča osnovanju in delovanju kirurške ekipe pri IX. korpusu in dogajanju v partizanskih bolnišnicah na Primorskem. Njegova pripoved se odlikuje po odkritosti, neponarejenosti in veliki veri v človeka. S to knjigo bo dobil bralec v roke izpoved resničnega humanista in spoznal prenekatero resnico o naši revoluciji, ki je doslej nismo poznali. Knjigo »Okrvavljena roža« (broširana stane 28 in vezana v celo platno 36 dinarjev) dobite v vseh knjigarnah ali pri Partizanski knjigi, Ljubljana, Vodnikova 43.

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Objeli gaji...

Objeli temni gaji so junake,
ki hoteli tujcu niso robovati,
odšli osvetit rabljem se za brate,
ki kri za narod morali so dati.

Kdo to ste fantje s puško na ramenu,
s pištolo v roki, bombami ob pasu,
z očmi sijočimi v plamenu,
ki osnovo dali novemu ste času?

Mi partizani kličemo se sami,
a Nemci zmerjajo nas za bandite,
goščave mir in sladki sen na slami,
odporne dela nas in kremenite.

A oni, v hišah naših, ki živijo
in žuljev naših uživajo sadove,
kulture svoje oni vas učijo,
po hrbtu z bičem, a roké v okove.

So strli mesta in vasi požgali,
in preselili so Slovence,
pravico našo so in čast teptali.
Sveta dobrine mar so le za Nemce?

Ste šteli vi mrliče, pogorišča,
otroke, ki brez staršev so ostali,
po vsej deželi pričajo grobišča.
In tega mi, da ne bi maščevali?

Pozabil narod teh ne bo zločinov
in naglo se že bliža dan plačila.
Takrat se doba žalostnih spominov
končala bo in nič več povrnila.

Sestre in brate bomo maščevali
in svobodo ponesli temu svetu,
kot rodni bratje bomo se zvezali,
in hvalo sin bo pel očetu.

BLAŽ OSTROVRHAR

Bata Živojinović in Neda Spasojević v filmu s tematiko narodnoosvobodilnega boja režiserja in scenarista Hajrudina Krvavca »Valter brani Sarajevo«. Do prvomajskih praznikov so posneli že več kot polovico načrtovanih scen in v mesecu maju že tudi množične scene, v katerih so sodelovale vojaške enote, brez katerih si ni mogoče zamisliti uresničenja tega filma.

BELEŽKE

Jakac in Mihelič v Moskvi

V domu sovjetskih likovnih umetnikov v Moskvi so 19. maja odprli razstavo del uglednih slovenskih slikarjev Božidarja Jakca in Franceta Miheliča. Na razstavi, ki bo odprta do konca meseca je na ogled okoli sto umetniških del, predvsem grafik, ki pomenijo retrospektivo Božidarja Jakca in obdobje povojnega ustvarjanja Franceta Miheliča. Otvoritev razstave je pritegnila pozornost sovjetskega občinstva in predstavnikov kulturnega življenja Moskve. Prihodnji mesec bodo dela Božidarja Jakca in Franceta Miheliča razstavili tudi v Leningradu.

25 let UNICEF

V Genovi so ob petindvajseti obletnici UNICEF v zgradbi Združenih narodov odprli razstavo razglednic in čestitk, ki jih je izdala ta organizacija za pomoč otrokom vsega sveta. Med gosti na otvoritvi je bila tudi danes že devetindvajsetletna Čehinja Jitka Samkova-Vegdova, ki je kot sedemletno dekletce narisala risbo za prvo čestitko UNICEF.

Iz Malrauxovih spominov

Če André Malraux 11. decembra 1969 ne bi bil v Colombey-les-deux-Eglises, svet ne bi spoznal pomembne de Gaullove razsežnosti — človeka. Z vsemi drugimi že tako redkimi obiskovalci general ni bil pripravljen imeti nikakršnih zasebnih pogovorov . . . Na sprejem v Elizejski palači je prišla znana film-

ska igralka Brigite Bardot v tako imenovani brandenburški pižami, ki je bila pred nekaj leti v veliki modi. Ko se je BB približala, je de Gaulle dejal Malrauxu: »Kakšna sreča, vojak prihaja!« In Brigiti nekaj trenutkov pozneje: »Kakšna sreča, gospa, vi ste v uniformi, jaz pa v civilu« — beremo v Malrauxovih spominih.

Šest vprašani

Znani francoski pesnik in član CK KPF Louis Aragon je v tedniku »Les lettres Françaies« zahteval odgovor na šest vprašanj o usodi češkoslovaškega pesnika Viteslava Nezvala, svojega dobrega prijatelja. Pesnik vprašuje, ali je res, da se je Nezvalov sin odločil za samomor in skočil skozi okno v protest zaradi razmer v državi, ali so njegovo pismo res skrili, da češkoslovaški javnosti niso znani resnični razlogi njegove smrti. Na koncu Aragon vprašuje, kako se mora kaj takega zgoditi v socialistični državi, v domovini Nezvala, pesnika prihodnosti komunizma.

Monitor v Pragi

Na mednarodnem televizijskem festivalu v Pragi, ki bo prve dni poletja, bo Monitor o partizanskih materah avtorjev Sandija Čolnika in zagrebškega režiserja Angela Miladinova zastopal barve jugoslovanske televizije.

ZANIMIVOSTI

NEMŠKO-BRITANSKI LOVEC

Lani sta se Velika Britanija in Zahodna Nemčija sporazumeli, da se bosta s skupnimi močmi lotili proizvodnje novega lovskega letala z nazivom MRCA (Multi Role Combat Aircraft).

Nemška verzija tega letala se imenuje PANTER. To je enosedežno letalo, težko sedemnajst ton. Ima dva turboreakcijska motorja, ki sta vgrajena v zadnji del trupa. Na manjših višinah lahko doseže hitrost 1200, na večjih pa celo 3000 kilometrov na uro.

Nemci bodo letalo izdelovali v dveh verzijah. Prva je namenjena kopenski vojski, druga pa vojni mornarici. Letalo bo lahko nosilo 4.500 kilogramov razne oborožitve, med drugim tudi bombe, rakete in avtomatske topove. Kar zadeva mornariško verzijo letala, bo to oboroženo z nemškimi raketami »zrak—ladja« KORMORAN oziroma s francoskimi raketami tipa MARTEL ali ameriškimi raketami tipa SIDEWINDER.

Prototip tega letala se bo prvič dvignil v zrak leta 1973, serijska proizvodnja pa bo sledila dve leti kasneje.

NOVO AMERIŠKO OPORIŠČE NA TIHEM OCEANU

Po podatkih, ki izvirajo iz dobro obveščenih japonskih krogov, grade Američani na otoku Madžuro (Maršalsko otočje) ogromno letalsko oporišče. Oporišče, ki ga grade skrivoma, bo menda največje na vsem Daljnem vzhodu. Bo dvakrat večje od oporišča Kadena na Okinavi, ki je bilo doslej največje v Aziji. Glavno vzletišče bo dolgo 7.500 metrov, široko pa 100 metrov. Vzletišče v Kadeni je dolgo »le« 4.000 metrov.

Novo oporišče bo imelo še pomožno vzletišče, dolgo 2000 metrov, bolnišnico, hotele in šolo. Menijo, da ga bodo začeli uporabljati takoj zatem, ko bodo Američani Japonski vrnili Okinavo. Delovna sila je iz vrst domačinov, ki jih na otoku Madžuro živi približno 3.500.

IZRAELSKA OBOROŽITEV

Sodeč po najnovejših podatkih, je Izrael vključil v svojo oborožitev težke ameriške helikopterje Sikorsky CH-55, od katerih vsak stane po pet milijonov dolarjev, in sovjetske raketne minomete. To orožje je izraelska vojska uporabljala že več časa, toda javnost je bila o njem obveščena šele 25. aprila, na paradi ob 23. letnici izraelske samostojnosti.

Kar zadeva sovjetske raketne minomete, gre za večcevne raketne minomete kal 240 mm, ki so jih Izraelci zaplenili med šestdnevno vojno z arabskimi deželami leta 1967. Minometi so vgrajeni na sovjetske tovornjake.

Helikopter Sikorsky CH-55, za katerega nekateri strokovnjaki trdijo, da je zelo zanesljiv, vendar neudoben za posadko in potnike, je bil namenjen ameriški pehoti, sedaj pa ga uporabljajo tudi v Vietnamu.

Obrambna vzgoja

Pentagon odznotraj

Argentinka Lia Berensen spada med tiste redke novinarje, ki jim je bilo dovoljeno, da si Pentagon, kjer v precejšnji meri krojijo sodobno zgodovino, lahko ogleda nekoliko natančneje. Argentinska novinarka je priložnost, ki se ji je nudila, nemudoma izkoristila. To pa ni bila lahka naloga, saj v tej ogromni peterokotni stavbi dela več kot 30.000 ljudi.

Prvi vtis je zastrašujoč. S spremljevalcem, nekim ameriškim majorjem, sva iz avta izstopila na ogromnem parkirišču in krenila proti Pentagonu, orjaški sivi stavbi. Deset minut kasneje sva prek nekakšne podzemeljske rampe prišla v Pentagon, nato pa še dolgo hodila po neskončnih hodnikih in širokih dvoranah.

Predsednikovo dvigalo št. 13

Navsezadnje sva le prispela v veliko dvorano, v kateri je popolno trgovsko središče s pošto, banko in najrazličnejšimi prodajalnami, od cvetličarne do frizerskega salona, knjigarne in lekarne. Moj spremljevalec me je za hip pustil samo in odšel v svojo pisarno, toda kaj hitro se je spet vrnil in mi predstavil ljudi, ki bi mi mogli dati vsa potrebna pojasnila.

Medtem sem opazovala ljudi in trgovine. Največ je bilo vojaških oseb od pešakov do letalcev in mornarjev, tu in tam pa sem med njimi opazila tudi kako mini krilo. Ta del Pentagona se imenuje »stičišče«. Dolgo je približno 250, široko pa 70 metrov. Strop podpirajo mnogi stebri, v sredini pa je urad za informacije.

S strani so speljani dostopi k stopniščem. Teh je v Pentagonu 160, med njimi 19 pomičnih. Ni pa nobenih dvigal, namenjenih uslužbencem. Povedali so mi, zakaj jih ne potrebujejo. Pentagon je sicer izredno obsežen, ni pa visok. Imajo pa trinajst tovornih dvigal. Trinajsto dvigalo vozi iz kleti do kabineta sekretarja za obrambo — ta je sedaj Malvin Laird — in to dvigalo uporablja tudi ameriški predsednik, kadarkoli ga pot zanese v Pentagon.

Na tiskovni konferenci

V naslednjih dneh sem imela različne spremljevalce, vsak pa je bil strokovnjak za svoje področje dela. Pentagon sem prehodila podolgem in počez, toda v »prepovedane cone« me niso pustili. Spremljevalci so bili sicer zelo prijazni do mene, toda kljub temu se bojim, da sem jih nekega dne spravila v slabo voljo. Takrat sem namreč trdovratno zahtevala, naj mi dovolijo, da fotografiram Malvina Lairda. Američani so mi odločno odgovorili, da vstop v njegov kabinet ni dovoljen niti ameriškim, a kaj šele tujim novinarjem.

V ameriškem vojnem ministrstvu imajo vsak dan neuradne tiskovne konference, na katerih novinarje, ki so akreditirani v Pentagonu, obveščajo o najnovejših dogodkih. S tem poslom se stalno ukvarja kakih trideset novinarjev. Za posredovanje raznih podatkov imajo posebnega funkcionarja, ki na nestrpna in včasih tudi zajedljiva vprašanja odgovarja redkobesedno in počasi. Ta je nedvomno idealna osebnost za vzdrževanje zvez s predstavniki sedme sile, ki so se tistega dne v zvezi z razmerami v Kambodži pritoževali nad nezadostnimi obvestili.

Nek novinar desno od mene je našel dovolj časa, da si je zapisoval podatke v svojo beležnico, hkrati pa je tudi reševal križanko iz časopisa, ki ga je imel na kolenih. Ko je bil pogovor končan, so nam predvajali še kratek film o teledirigiranih raketah, s kakršnimi so oborožene njihove vojne ladje.

87.000 telefonov

Pentagon ima dva vhoda, »vhod s sprehajališča« in »vhod z reke«. Drugega uporabljajo razne pomembne osebnosti, za katere imajo pripravljene tudi posebne, razkošno in okusno opremljene prostore in kabinete.

V Pentagonu imajo prave umetniške galerije in dvorane. Tam razstavljajo slike z vojno tematiko, izdelek vojakov. Ko sem se sprehajala po neskončno dolgih hodnikih, sem naletela tudi na tako imenovano dvorano junakov, kjer so v nenavadnih vitrinah razstavljena tri najvišja odlikovanja. Na zidovih sem opazila ploščice z imeni mnogih odlikovalcev iz raznih vojn — španske, druge svetovne, vietnamske in drugih.

Pentagon ima 7.748 oken, 280 prostorov, namenjenih za počitek, 685 steklenih rezervoarjev s svežo pitno vodo, 2 restavraciji in 6 kavarn.

Kavarne in restavracije imajo poseben način priprave hrane za goste. Živila dovažajo s kamioni v hladilnice, ki so v podzemlju. Kruh režejo v enem prostoru, meso v drugem. Ko je to kuhano, posamezne vrste živil s tekočim trakom sestavljajo v sendviče, salate, sladkarije in druga jedila. Poleg tega imajo posebne prostore za sterilizacijo posode in jedilnega pribora, pa tudi za pranje delovnih oblek.

V Pentagonu sem videla tudi vrsto velikih in dobro opremljenih športnih dvoran in telovadnic. V dvorani, namenjeni za rekreacijo oficirjev, je bilo najrazličnejše orodje in drugi pripomočki: uteži, naprave za krepitev mišic, boksarske vreče in »hruške«, vgrajeni bicikli, igrišče za tenis, mize za namizni tenis, igrišče za golf in podobno.

»Vojaške gospodinje«

Da je Pentagon sodobno mesto zaprtega tipa, sem ugotovila tudi po uradu za najrazličnejše informacije. To delo opravljajo prostovoljno in brezplačno žene oficirjev, ki so zaposleni v Pentagonu. Če na primer želi kak oficir odpotovati v Argentino službeno ali zasebno, bo tu dobil kuverto z najpopolnejšimi podatki o tej ali kaki drugi deželi, vključno s podatki o tamkajšnjih običajih, temperaturi ozračja in vode, zanimivostih, hotelih in še o marsičem drugem.

»Vojaške gospodinje«, kot jih imenujejo, svetujejo, usmerjajo in predlagajo. Vsega skupaj jih je štirideset, posel pa lahko prevzamejo šele po petnajstdnevnih pripravah. Če se odločijo za to opravilo, morajo zanj žrtvovali vsaj dva dni v tednu.

Njihove dogodivščine so včasih prav nenavadne. V zvezi s tem sem zvedela, da je nekoč v njihov urad stopil nek bivši vojak s torbo v roki. Dejal je, da prihaja iz Kalifornije in da s seboj prinaša pepel svoje umrle žene. Zanimalo ga je, kje bi ga lahko pokopal.

To pa je le ena srhljivih anekdot, ki krožijo po Pentagonu. Poleg tega nekateri zatrjujejo, da so v pentagonskih zidovih tudi trupla nekaterih delavcev, ki so ga bili gradili. Po nesreči naj bi padli v mešalce za beton in ker se je graditeljem zelo mudilo, se jim ni splačalo ustavljati strojev in iz njih vleči trupel ponesrečencev.

Lažni alarmi

Pentagon, ki je po površini največja stavba na svetu, ima posebne policijske organe, ki naj bi v primeru kakega nereda posredovali skupno s FIB. S policijo sodeluje tudi posebna skupina detektivov.

V pogovoru z oficirjem, pod katerega poveljstvo spada teh 200 policistov, sem zvedela, da ima največ težav z nepravilnim parkiranjem avtomobilov. Bila sem presenečena, ko mi je povedal, da imajo v Pentagonu v te namene posebnega sodnika za prekrške. Na parkirišču pa je prostora za 10.000 vozil.

Včasih pa ima policija hude težave tudi z ljudmi, ki proti čemu protestirajo in na vsak način žele notri. So primeri, ko prihaja do lažnega alarma. Takrat skoči na noge vse policijsko osebje, v nekaterih primerih pa dobe še okrepitve od zunaj. To se dogaja, če kak »šaljivec« telefonira, da je podtaknil v Pentagon bombo, ne da bi povedal, kje jo je pustil.

Pentagon je pravi labirint, v katerem lahko zaidejo celo uslužbenci, ki so tam že dolga leta.

»Ničlena točka«

Med posebnosti tega nenavadnega mesta spadajo tudi folklorne prireditve, ki jih imajo tu pa tam po končanem delovnem času v »stičišču«.

Sredi Pentagona je majhen park, v njem pa restavracija, ki ima poleti svoj vrt. Streha restavracije ima koničasto obliko in je podobna nekakšni tarči. Uslužbenci so jo krstili za »ničleno točko«, saj vedo, da bi bili prvi sovražnikovi izstrelki v primeru vojne usmerjeni prav na Pentagon.

Pentagon je povezan z Belo hišo in drugimi državnimi ustanovami prek posebnih telefonskih linij. Poleg tega pa imajo poseben prostor z računalniki in telefoni, kjer lahko v hipu vzpostavijo zvezo s Sovjetsko zvezo ali kako drugo deželo, in ogromno radijsko anteno, ki omogoča zvezo s katerimkoli delom sveta.

Uslužbence, ki so zaposleni v »omejeni coni«, ob prihodu na delo pretipajo od nog do glave. Pripadniki posebne policije spuščajo notri le tiste s posebnimi dovolilnicami.

100.000 pisem dnevno

Vzdrževanje čistoče je vprašanje zase. S tem se ubada splošna upravna služba, kamor spadajo tudi policisti in gasilci. Je pa to zelo dobro organiziran sistem, ki zajema vsa vprašanja od stalnega nadzorovanja klimatskih naprav in beljenja prostorov do uničevanja odpadkov, ki jih spreminjajo v prah in s kamioni odvažajo iz Pentagona. V tej službi je zaposlenih 750 ljudi.

V kletnih prostorih imajo mehanično delavnico, v kateri je zaposleno kakih sto ljudi. Pentagon pa ima tudi svoj heliodrom, na katerem pristajajo helikopterji. V notranjosti je posebna dvorana za gasilce in gasilsko cisterno za primer, če bi prišlo do kakega manjšega požara.

Poštne predale praznijo osemindvajsetkrat dnevno, v enakem času pa dostavijo uradom in posameznikom v Pentagonu kakih 100.000 pisem.

Tak je Pentagon odznotraj. To je srednje veliko mesto, saj ima več kot 30.000 uslužbencev. Njegov mehanizem deluje izredno natančno in človek bi dejal, da do napake skorajda ne more priti. Ker pa so na čelu tega mehanizma le ljudje, so možne tudi napake. Vsaka napaka pa utegne človeštvo potisniti v pekel tretje in zares zadnje svetovne vojne....

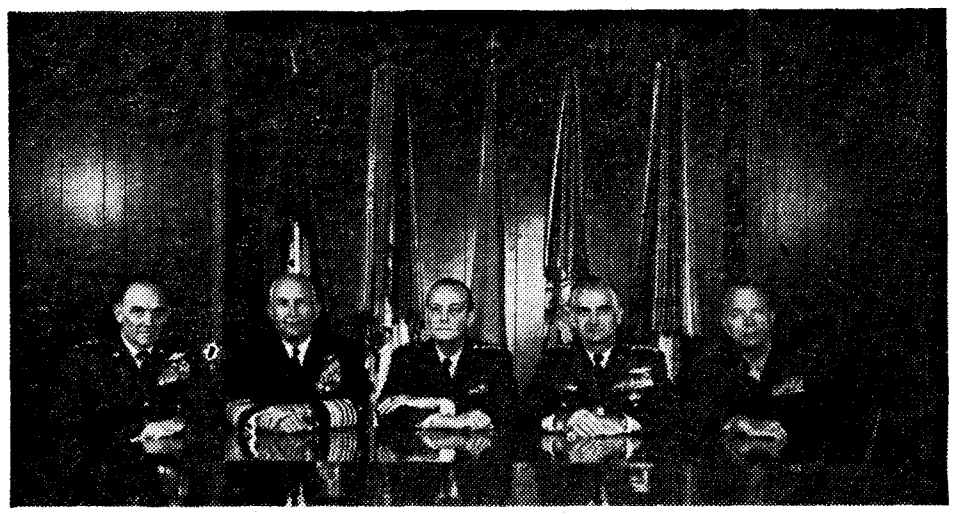

Pentagonski glavni štab ob neki seji v juniju 1970. Od leve na desno sede: general John Ryan, admiral Moorer, general Wheeler, general Westmoreland in general Chapman

in ljudska zaščita

Tank ni bavbav, toda...

Na strelni črti je polkovnik ukazal: »V prvi tank, v kupolo!« Iz treh ročnih minometov so druga za drugo šinile tri mine in zadele kupolo »shermana«.

Ko so bile strelske vaje končane, je polkovnik Iso Zoroja razvrstil svojo oklepno enoto in predse poklical tri pešake, tri merilce ročnih minometov. Ko jih je ogovoril z »bravo, junaki!«, je bržkone s tem iznenadil ne le vso enoto, ampak tudi te tri pešake. Nato je nadaljeval: »Z devetimi minami ste uničili devet tankov.«

Morda bo kdo rekel: »Lahko je biti junak, če je sherman le za tarčo in okopov ne obstreljujejo s kroglami in granatami.«

Res je to. Boj s tanki pomeni gledati nevarnosti neposredno v oči. Ko tanki krenejo z naperjenimi cevmi v napad in ko se njihovi topovi in mitraljezi začno oglašati že iz razdalje treh kilometrov, so zares videti kot jekleni tigri. Tako so med drugo svetovno vojno Nemci krstili enega od svojih tankov. Imenovali so jih tigre. S tako zvenečim nazivom naj bi na sovražnika delovali psihično in ga prestrašili.

Strah pred tanki

Nemcem je na začetku druge svetovne vojne zares uspelo prestrašiti svoje nasprotnike glede na to, da borci tankov še niso dovolj poznali in ker so Nemci z množično uporabo tankov ob sodelovanju z letalstvom nasprotnika iznenadili.

Maja 1940 je na pohod proti zahodu krenilo deset oklepnih in šest motoriziranih divizij. Prek Holandije pa so prodirale tri oklepne in dve mehanizirani diviziji, ki so po besedah De Gaulla »med množico 800 tisoč zavezniških vojakov povzročile nezadržno zmedo in v tednu dni je bila njihova usoda dokončno zapečatena«.

Tankov pa so se bali tudi Nemci. V edinem resnejšem tankovskem napadu le malo pred tem ustanovljene De Gaullove oklepne divizije na mostišču ob reki Somme je Nemce zajela huda panika. To priznava tudi major Göring v zgodovini divizije, ki se je tam borila: »Naša protitankovska obramba je bila razbita, pehota pa se je začela umikati... Vojake je prevzel hud strah pred tanki.«

Nekaj podobnega se je sprva dogajalo tudi na vzhodni fronti. Nemci so sorazmerno zlahka zabijali v sovjetsko obrambo svoje oklepne kline in obkoljevali velike sovjetske grupacije. Toda pred Moskvo, tik pred ciljem, so se »tigri« zaustavili. Pot jim je zaprl človek, borec.

Tanki beže pred pehoto

Sredi novembra 1941 so nemške enote pri Volokolamsku močno pritisnile: v istrimski smeri sta napadali dve tankovski in dve pehotni diviziji s kakimi 400 srednjimi tanki. V razbesneli bitki so se zlasti odlikovale sovjetske divizije pod poveljstvom Panfilova, Beloborodova in Černiševa. Tanke je zaustavilo množično junaštvo sovjetskih vojakov. Takrat se je pokazalo, da je bojni duh močnejši od najtežjega tanka, pa čeprav se imenuje tiger.

Podobni primeri so znani tudi iz kasnejšega obdobja vojne. Ko se je 11. julija 1943 prva ameriška divizija izkrcala na sicilski obali, se je nenadoma znašla med tanki in morjem. Napadla jo je namreč nemška oklepna divizija Herman Göring. V prvem ešalonu je imela 60 tankov tipa mark IV in dva pehotna bataljona. Ameriška divizija je takrat imela protitankovske topove in težko topništvo še na ladjah in jih dotlej ni uspela izkrcati. Pa tudi polkovne protitankovske čete še niso bile na svojih mestih. Nemci so izkoristili priložnost in skušali pešake vreči nazaj v morje. Tankov sicer ni moč zaustaviti s puškami in golimi rokami, toda pešaki so kljub temu ostali na svojih položajih. Brž ko so bili tanki mimo, so se Američani dvignili iz svojih zaklonov in z ognjem iz neposredne bližine pričakali nemške grenadirje. Tanki so prodrli na obalo, toda tam jih je začelo uničevati ladijsko topništvo.

V razliko od Nemcev se Italijanom celo v začetku vojne ni nikoli posrečilo, da bi s svojimi tanki nasprotniku nagnali strah v kosti. Med grško-italijansko vojno so Italijani imeli v Albaniji 170 tankov, Grki pa nobenega. Ko je italijanska 13. oklepna divizija prodirala proti Janini, jo je zaustavila grška 8. pehotna divizija, čeprav je imela zelo malo protitankovskega orožja. Kmalu zatem so Grki sprožili nasprotno ofenzivo, s katero so prisilili k umiku med drugim tudi 13. oklepno divizijo.

Nič uspešnejši niso bili italijanski tankisti tudi v bojih z našimi partizanskimi enotami. Poraz so doživeli že v prvem spopadu s črnogorskimi partizani, ki so 26. avgusta 1941 na Vilusih v dveurnem boju, ki se ga je s Savo in Vasilijem Kovačevićem na čelu udeležilo le 18 partizanov, zaplenili tri tanke, tri kamione in dva motorja, ujeli pa 77 italijanskih vojakov in pet oficirjev. Po poročilu štaba Nikšiškega partizanskega odreda z dne 30. novembra 1941 sklepamo, da so v tem spopadu »prišli do izraza pogum, prisebnost in spretnost naših borcev, ki so skakali kar na tanke in ki so s svojo hrabrostjo sovražnika tako zmedli, da ni vedel, kje se ga glava drži...«

V boju z nemškimi tanki pri Zvorniku se je izkazal tudi Anka Matić iz 2. vojvodinske brigade. V tem spopadu je četa, v kateri je bil Matić sekretar partijske celice, že obupavala nad svojo skromno protitankovsko oborožitvijo, ko se je Matić dvignil na noge s protitankovsko bombo in svežnjem »kragujevčank« v rokah. Četa mu je takoj sledila. Kaj kmalu se je moral prvi tank zaustaviti, ker je bil poškodovan, drugi za njim pa so se obrnili in se naglo umaknili.

Omeniti je treba še junaško dejanje vodnika Janka Jutriša in namestnika bataljonskega komandanta Kocijana iz brigade »Bratje Radići«. Ko so pri Peci naši borci jurišali proti ustaškim tankom, sta Janko Jutriša in Kocijan skočila na enega od njih, nato pa začela tolči po kupoli in vpila: »Vdajte se, falotje!« Pokrov se je dvignil, Kocijan pa je zgrabil ustaša za vrat. Ko se je tank tako znašel v naših rokah, ni nehal streljati, toda takrat so bile njegove cevi obrnjene že proti ustašem.

Urjenje in bojni duh

Zgodovinski primeri očitno dokazujejo, da tank ni noben bavbav in da se mu človek lahko uspešno upira, če je njegov bojni duh na višini in če je za boj s tanki dobro izurjen.

Med urjenjem vojak ugotavlja, da je njegovo orožje natančno in da cilj lahko zadene prav tam, komor meri. Tako dobi zaupanje sam vase. Poleg tega pa mora vojak spoznati vse podrobnosti o tanku, njegove dobre in slabe strani. Če ga bo poznal, se mu ne bo zdel več tako strašen. Vemo pa, da je strah pred neznanim hujši od največje nevarnosti, ki jo človek pozna in pričakuje.

V to so se lahko prepričali tudi borci teritorialnih čet v Banatu, ko so se bili poprej bali tankov in kar niso mogli verjeti, da se jim tudi na ravnem Banatu lahko uspešno upirajo. Svoje mnenje pa so spremenili na vajah, ki so jih imeli skupno z oklepno enoto polkovnika Mileta Uzelca. Takrat so tanki »pomendrali« teritorialce v strelskih jarkih, ne da bi se tem zgodilo kaj hudega. Ugotovili so celo to, da je tank, ko se približa na kakih pet do osem metrov, celo »slep« in da sploh ni tako strašen, kot so mislili poprej.

(Iz NARODNE ARMIJE)

ZANIMIV SESTANEK BORCEV

Pred 5 leti so se predstavniki treh občin (Banjaluka, Zagreb in Čukarica v Beogradu) dogovorili, da bodo vsako leto ob dnevu borca, 4. julija, sklicali srečanje borcev in mladine.

Letos bo 4. julija tako srečanje v Ivangradu. Udeležili se ga bodo gostje iz Ljubljane, Velenja, Zagreba, Zrenjanina, Županije, Čukarice, Kragujevca, Peči, Titovega Velesa, Kavadarcev, Mostarja in občine Novo Sarajevo.

Srečanja so predvidena kot neuradna in povezana z določenimi kulturno-zabavnimi in športnimi prireditvami.

POPRAVEK

Podpisani ni niti smiselno avtor besed, ki mu jih poripisuje S. F. v 2. številki TV-15 pod naslovom »Narodna obramba — samoupravna pravica delovnih ljudi in narodov«.

Na 8. seji koordinacijskega odbora za vprašanja obrambe pri RK SZDL Slovenije je tov. Anton Kukovica povedal, da bo treba reševati tudi vprašanje vloge upravnih organov za narodno obrambo; da moramo nekatere stvari lomiti in spremeniti kadrovsko zasedbo zaradi obremenjenosti s starimi metodami dela; da bo treba začeti reševati od RSNO do oddelkov za narodno obrambo v občinah; da bi moralo biti težišče nujnega administrativnega upravljanja na štabih za splošni ljudski odpor. Zaradi takšne ocene in stališč predgovornika je podpisani razpravljal o izvajanju drugih in upravnih zadev na področju narodne obrambe, ker so slednje pravilno v pristojnosti upravnih organov, vendar ne le zveznih, niti ne samo za narodno obrambo. Kolikor drugi upravni organi še niso prevzeli upravnih nalog v obrambnih pripravah dejavnosti svojega matičnega področja, je to predvsem zaradi problema kadrov v upravnih organih nasploh, ne le za narodno obrambo. V mestih so boljše nagrajevani v gospodarstvu, izven večjih mest pa skoraj ni mogoče dobiti strokovnjaka z visoko ali vsaj višjo izobrazbo za delo v občinski upravi. Vprašanje uprave bo treba celoviteje reševati.

Podpolk. Marko Mrak,
Ljubljana, Šišenska 75

Notranjski odred in Tomšičeva brigada

Piše: FRANCI STRLE

Vidimo namreč, da je v tej naredbi govora le o dveh vodih oziroma o eni četi, medtem ko je podobna naredba, nanašajoča se na Notranjski odred, zahtevala od 1. in 5. bataljona Notranjskega odreda po eno najboljšo četo, skupno torej 2 najboljši četi. Pomeni torej, da je Notranjska za 1. proletarski udarni bataljon »Toneta Tomšiča« prispevala kar dve tretjimi moštva, pri tem pa ne smemo zanemariti tradicije, ki je v bojnih enotah odločilnega pomena za njih udarnost. Ta tradicija, tradicija od Leteče patrulje prek Proletarske udarne čete do Prvega proletarskega udarnega bataljona je zrasla na Notranjskem, njen simbol pa je bila že Dakijeva junaška osebnost sama. Stanko Semič-Daki, ta polnokrvni notranjski proletarec, ki je v svoji osebi utelesil vso trdoživost notranjskega človeka, vajenega bede, trdega dela in gorja, človeka, ki ne mara ukloniti hrbta, ta preprosti mali mož je s svojim nastopom in nenehno bojno aktivnostjo izoblikoval enkratno bojno miselnost Tomšičevih proletarcev. Pojem Dakija in Tomšičeve sta en sam pojem.

Ustanovitev brigade

Rast 1. slovenskega proletarskega udarnega bataljona »Toneta Tomšiča« je bila tako sklenjena, s tem pa so bile ustvarjene tudi osnove za ustanovitev brigade z enakim naslovom. Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet je naredbo o ustanovitvi 1. (slovenske) proletarske udarne brigade »Toneta Tomšiča« izdalo 30. junija 1942 in je štabom III. in V. grupe odredov tudi določilo, kako naj zanjo izbere moštvo. Žal ta naredba ni ohranjena. Način izbora borcev v enotah III. grupe odredov je razviden iz druge naredbe, ki je izšla 10 dni kasneje, in iz naredbe Poveljstva III. grupe odredov z dne 14. julija 1942, ki pravi: »Po odloku Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet mora vsaka četa 3. grupe odredov prekomandirati 4 tovariše v 1. Proletarsko udarno brigado Toneta Tomšiča. V tem številu je všteta nareda 3. grupe odredov, ki je določala po 2 partizana od vsake čete. Ti tovariši morajo biti delavskega ali kmečkega socialnega porekla, politično neoporečni, preizkušeni in zanesljivi borci, dobro opremljeni in oboroženi. Za kvaliteto teh tovarišev odgovarja politkomisar. Zbirališče je v Zapotoku pod Kureščkom. Prekomanda naj se izvrši takoj po prejemu te naredbe...«

Glede na jakost III. grupe odredov oziroma glede na število čet bi se utegnilo iz III. grupe oziroma z Notranjskega zbrati kakšnih 120 partizanov. Vendar je vprašanje, koliko se je ta naredba uresničila. Na področju Krima se je namreč 16. julija 1942 začela velika italijanska ofenziva, ki je deloma blokirala Krimski, pa tudi zveze s Polhograjskim (Dolomitskim) odredom. Glede Zidanškovega bataljona obstoja podatek, da so se prostovoljci za Proletarsko udarno brigado iz 1., 2. in 3. čete, ki so bili odšli proti Zapotoku 18. julija, vrnili v bataljon 23. julija 1942. Verjetno se je tako zgodilo z vsemi prostovoljci iz Kočevskega odreda.

Ivan Jakič-Jerin, prvi komandant 1. slovenske proletarske udarne brigade Toneta Tomšiča.

Do ustanovitve 1. (slovenske) Proletarske udarne brigade Toneta Tomšiča je prišlo 16. julija 1942, ko so se v Ambrusu zbrali prvi prostovoljci iz III. in V. grupe odredov. Bilo jih je nekaj čez 100.

Ustanovitev prve slovenske brigade moramo obdelati nekoliko širše, kot bi to zahteval naslov tega setavka. Nikakor namreč ni mogoče pritrditi tistim, ki so za ustanovni dan Tomšičeve izumili 23. julij 1942. (Ta napačni podatek je nekritično povzel Zdravko Klajnšek v svoj grafični prikaz ravzoja slovenske partizanske vojske.)

Zanimivo je, kako je ta novi ustanovni datum utemeljen v dokaj površno pripravljenem konceptnem gradivu za zgodovino Tomšičeve brigade. Ustanovni zbor naj bi bil v vasi Stara cesta tri dni po borbi na Topli rebri, ki naj bi bila 20. julija 1942. Prvič, ni res, da bi bila borba na Topli rebri 20. julija, marveč sta 1. proletarski udarni bataljon »Toneta Tomšiča« in Efenkova četa Italijane iz divizije Isonzo na Topli rebri napadla 18. julija 1942 v ranih jutranjih urah, kar je ugotovil že dr. Metod Mikuž (AVI, fasc. 21 E). Torej bi po tej logiki moral biti ustanovni zbor kvečjemu 21. julija, ne pa 23. julija 1942. Ta zbor pa tudi ni bil v vasi Stara cesta. Potemtakem moramo dokazati, kako je dejansko potekala ustanovitev Tomšičeve brigade.

Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet, ki se je tedaj zadrževalo na Novem Bregu pri Starem Logu, je imelo dosti razlogov, da pohiti z ustanovitvijo brigade. Najpomembnejši je bil pač ta, da je bila na vidiku velika italijanska ofenziva. Od 5. do 8. julija je bila na Rogu partijska konferenca. Ob njenem zaključku je k Ivanu Jakiču-Jerinu stopil Boris Kidrič in mu dejal, da so ga predvideli za komandanta Proletarske udarne brigade in naj se na to pripravi, naredba o tem da bo izšla v kratkem. In res je Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet že 10. julija 1942 v štabu III. grupe odredov izdalo naredbo, s katero je Jerina (Ivana Jakiča) imenovalo za komandanta, tovarišico Mico (Šlandrovo), ki je bila pred kratkim prišla iz Ljubljane in se je tedaj zadrževala nekje v III. grupi, pa za politkomisarja 1. proletarske udarne brigade Toneta Tomšiča. Omenjena tovariša sta morala novo službeno mesto nastopiti takoj. V štab III. grupe odredov je ta naredba prišla dan ali dva kasneje, zakaj že 12. julija je štab te grupe izdal svojo naredbo o dopolnilnem številu borcev za to brigado. Domnevati smemo, da je glavno poveljstvo istega dne in vzporedno z naredbo za komandanta in politkomisarja pisalo tudi štabu V. grupe odredov in za namestnika političnega komisarja 1. proletarske udarne brigade Toneta Tomšiča postavilo Nika Šiliha (Borisa Nikiča). Ta je kot namestnik komisarja nove brigade odšel po prostovoljce v Smrekarjev Šolski bataljon na Podlipoglav in jih pripeljal v Suho Krajino. Torej je štab nove brigade obstajal nekako od 12. 7. 1842 dalje, v delovodniku glavnega poveljstva pa je 15. julija 1942 že zabeležen dopis štaba 1. proletarske udarne brigade s prošnjo za navodila.

Ivan Jakič-Jerin je z Mačkovca pri Robu odjezdil v noči na 16. julij. Spremljalo ga je kakih 12 borcev. Tega dne se je začela velika italijanska ofenziva na področju Krima in Ivan Jakič-Jerin je v Dobrepoljski dolini naletel na množice italijanskega vojaštva in se moral temu vojaštvu na daleč ogniti. Na Smuki, kamor je prijezdil še dopoldne, je pustil konja in spremstvo, nato pa se vkrcal z Mico Šlandrovo v avtomobil glavnega poveljstva, z njima je bil menda tudi glavni komandant slovenskih partizanskih čet Peter Strugar (Franc Leskošek). Odpeljali so se v Ambrus, kjer so jih že čakali zbrani prostovoljci za novo brigado. Bilo jih je nekaj čez 100. S tem je mogoče pojasniti tudi spominsko ploščo v Ambrusu, ki pravi, da je bil tam 14. junija 1942 ustanovljen 1. slovenski proletarski udarni bataljon Toneta Tomšiča, kar pa ni res.

Kaže, da se je nekomu nekaj svetlikalo v spominu na Armbrus, ni pa se mu posvetilo, da je bilo to 16. julija in da je šlo pravzaprav za ustanovitev nekakšnega prvega bataljona Proletarske udarne brigade, oziroma za razglasitev ustanovitve brigade. Napis v Ambrusu bi se pravilno torej moral glasiti: »Na tem mestu so se 16. julija 1942 zbrali prvi prostovoljci in štab za 1. slovensko proletarsko udarno brigado Toneta Tomšiča...« (Nadaljevanje prihodnjič)

OPOMBA:

V prejšnjem nadaljevanju je nastala napaka pri lomljenju stavka. V pravilnem zaporedju je bil objavljen le levi večji stolpec podlistka, desni je odveč, ker pride na vrsto v drugačni zvezi. Prosimo, da nam napako oprostitel

Nagradna križanka „DONIT številka 4"

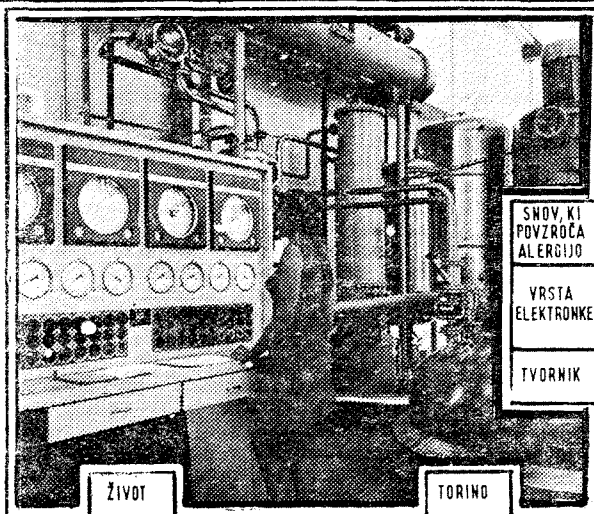

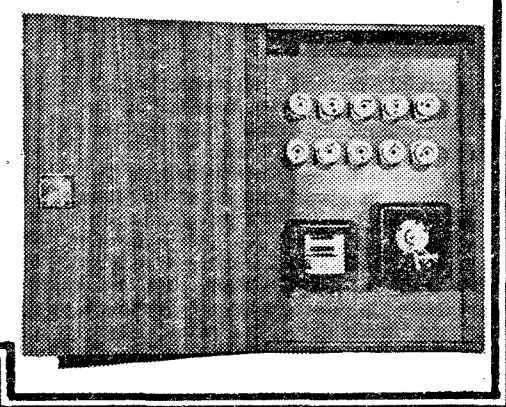

OVITEK ZA SPISE
GLEJ DESNO SLIKO!
ZOBOZDRAVNICA
V ZEMLJO IZVRTANA LUKNJA
ODGOVOR
STARI OČE
1
SNOV, KI POVZROČA ALERGIJO
VRSTA ELEKTRONKE
TVORNIK
SESTAVIL: JANEZ KOPRIVŠEK
ČEBULA
LILIJI PODOB. RASTLINA
KIP
IGRALKA AUMONT
ČEŠKA REKA
LOVNA VRV Z ZANKO
UPOKOJEN PROFESOR
REKA V SZ
ŽIVOT
TORINO
SKOPJE
IVAN TAVČAR
TELOVADKA VORONINA
LETOVIŠČE V ISTRI
3/4
PRAOČE BOGOV
KRAJ PRI MARIBORU
STARA UTEŽ
JAPONSKO MESTO
THOMAS MANN
DERIVAT AMONIAKA
SPLIT
BITJE URE
DEL VPREGE
PÔT
OTOK OB IRSKI
OBNOSNA VOTLINA
ZBIRKA PODATKOV O BOLNIKU
SULTANOV UKAZ
ŽUŽELKA
DIKA
GORKI
VARNOSTNI SVET
M. IME
MOŠKO IME
NUS
PASJA PASMA
CANKAR IVAN
MAKEDON. KOLO
TOMOSOV AVTO
SOVRAŽNIK KARTAGINE
NEGRI
MESTO V USTJU MARICE
OSAMA
MAKEDON. M. IME
MESTO V J. VZHODNI INDIJI
ETIOPSKI PLEMIČ
DEL VOZA
ORANJE
VOJAŠKA ENOTA
IT. DRAMATIK (IGNAZIO)
EKSPLOZIV. TELO
NOVI SAD
AMPER
VERDIJEVA OPERA
NOČNA PTICA
RIBA SEV. MORIJ
PLEMIČ
IZDELEK DONITA
RUDI DEV
NOVINAR PAVŠER
IZDELEK DONITA
KONJSKA SILA
SHAJALIŠČE KURIRJEV
STVAR
100 M²
INA SEIDEL
RISALNO PERO
DEL LJUBLJANE
FRANEK TREFALT
ALUMINIJ
VODA V MEDVODAH
FERMENT
DARUVAR
PREGOVOR
MEHANIČNO UČENJE
DALMATIN. Ž. IME
ŠUBIC
AM. PISATELJ (THEODORE)
KALIJ
KOTOR
DONIT!
MEDMET
SKANDIN. M. IME
ESTONEC
DOMAČA ŽIVAL
ZARNIK JOŽE
ZDRAVILO
VOJAŠNICE
IZOLDIN LJUBIMEC
PEVKA TADIO
NINA LEVSTIK
IGOR FAJFAR
POSKAKOVANJE
MAJHNE CESTE
TUJA TISK. AGENCIJA
KONJSKI TEK
ASTATIN
EGIPČ. BOG SONCA
AVSTRIJSKI LIRIK
IZDELEK DONITA
KEMIČNI ELEMENT
RADIJ
JADRANSKA LUKA
TV SISTEM
FR. SLIKAR (HANS)
OČE
MILANO
FILATELIST

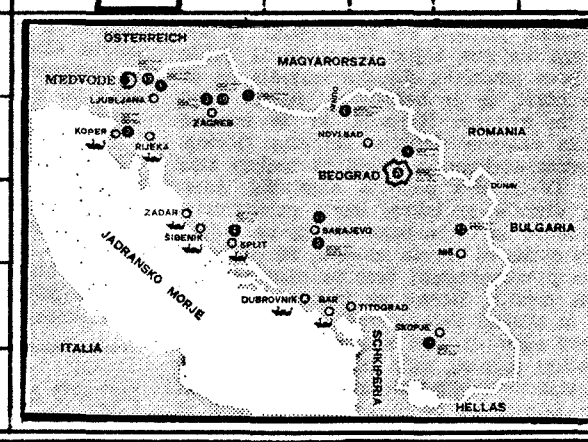

NAGRADNI KUPON ŠTEV. 4

Priimek in ime .....

Poklic .....

Točen naslov .....

.....

.....

Kemična industrija »Donit« Medvode sodeluje pri tej nagradni križanki ni hkrati daje kot nagrade izžrebanim reševalcem svoje priznane izdelke. Prosimo, da nam rešitve pošljete najkasneje do 8. ure zjutraj 7. junija 1971. Pošljite kot običajno vsako rešitev posebej v pisemski ovojnici z označbo »križanka štev. 4«. Izid žrebanja bomo objavili v štev. 24, ki izide 10. junija 1971.

Podjetje prispeva te-le nagrade, ki jih bo tudi samo razposlalo: 1. garnitura tesni. CZ,a, 2. garnitura tesnil za Fiat 750, 3. garnitura tesnil za Škodo MB 1000, 4. oljni in zračni filter za Fiat 1300, 5. oljni in zračni filter za Fiat 750, 6. oljni in zračni filter za »Škodo« MB 1000, 7. zračni filter za BMW, 8. oljni filter za »Austin-Moris«, 9. oljni filter za »Citroen« DS-21, 10. zračni filter za »Simco« 1100.

Obilico zabave in razvedrila vam želi uredništvo in uprava TV 15.

Nagradna križanka „DONIT številka 4"

Stanovanja za borce in invalide v Ljubljani

Komisija za stanovanjske zadeve borcev NOB pri skupščini mesta Ljubljane je na 14. redni seji, dne 6. maja 1971 sprejela naslednji

SKLEP

I

Potrdita se predloga prednostnih vrstnih redov podkomisije za sestavo prednostnih vrstnih redov udeležencev NOB z območja ljubljanskih občin za:
a) dodelitev najemnih stanovanj in
b) odobritev posojil za gradnjo, adaptacijo ali nakup lastniških stanovanj.

II

V prednostna vrstna reda so uvrščeni upravičenci — udeležencev NOB, ki so vložili prošnje za dodelitev najemnih stanovanj in posojil, na podlagi meril pravilnika oziroma odloka o merilih za uporabo sredstev, zbranih s prispevkom za gradnjo stanovanj udeležencev NOV z območja ljubljanskih občin.

III

Prednostna vrstna reda za dodelitev najemnih stanovanj in dodelitev posojil za gradnjo, adaptacijo in nakup lastniških stanovanj sta sestavna dela tega sklepa.

IV

Ta sklep se objavi v Uradnem listu SRS.

Št.: 010-069/71
Datum: 6. maja 1971

Predsednik komisije
za stanovanjske zadeve borcev
Miha Košak, dipl. ing. l. r.

A. — Prednostni vrstni red udeležencev NOB z območja ljubljanskih občin za dodelitev najemnih stanovanj

GARSONJERE

HRIBAR Marija, Švabičeva 1 — Vič; KOŠIR Nikolaj, Bogišičeva 4 — Vič; ŠAJN Angela, Bernekerjeva 4 — Moste; LEKŠE Jožefa, Draga 20 — Šiška; LUKEK Jože, Vilharjeva 33 — Bežigrad; TEKAVEC Karel, Erjavčeva 4 — Center; BABNIK Amalija, Krištofova 14 — Vič; ŠEME Jože, Tomažičeva 73 — Vič; NOVAK Fani, Kajuhova 3 — Moste; HRVATIN Marija, Zvezna 5 — Moste; LEBEN Ivanka, Tugomerjeva 25 — Šiška; PORENTA Frančiška, Dolenjska c. 17 — Vič; SOSIČ Antonija, Vilharjeva 33 — Bežigrad; PERC Karel, Vodnikova 129 — Šiška; STOKLAS Jožefa, Jamova 17 — Vič; KOLOVRIČI Marija, Društvena 5 — Moste; VERBIČ Marija, Zvezna 5 — Moste; TOMAŽ Rafaela, Moše Pijade 43 — Center; FRANKOVIČ Zora, Verovškova 28 — Šiška; PETEH Marija, Ločnikarjeva 6 — Vič; ŽURMAN Tončka, Partizanska 2 — Moste.

ENOSOBNA

MOŽINA Ciril, Poljanska c. 33 — Center; MLAČ Anton, Pokopališka 16 — Moste; BLATNIK Franc Hruševska 64 — Moste; JESIH Cvetoslav, Svetje 36 — Šiška; RUPAR Ivan, Stari trg 2/II — Center; ŠTEBLAJ Marija, Podpeč 63 — Vič; STANIŠA Janez, Litijska c. 231 — Moste; RIHTAR Alojz, Dražgoška 4 — Šiška; KOŠTRUN Ignac, Velebitska 24 — Vič; LAVRAČ Franc, Pokopališka 31 — Moste; STRAJNER Vera, Vilharjeva 33 — Bežigrad; MOTVOZ Ferdo, Koritkova 18 — Center; RUPNIK Kristina, Korotanska 6 — Šiška; BAMBIČ Cirila, Pokopališka 2 — Moste; KRAINER Slavka, Drenikova 25 — Šiška.

ENOINPOLSOBNA

JANČAR Ivan, Titova 170 — Bežigrad; ŠTRAJNAR Nežka, Titova 63 — Bežigrad; ORAČ Leopoldina, Povšetova 38 — Center; FILIPOVIČ Jožica, Gradišče 9 — Center; ILIČ Katerina, Zarnikova 14 — Center; KUHAR Blaž, Podjunska 21 — Šiška; ANKELE Flora, Smrekarjeva 2 — Šiška; ARKO Marija, Tovarniška 38 — Moste; PERME Jožefa, Dolenjska c. 50 — Vič; RUSTJA Vladislava, Titova 86 — Bežigrad; ŽIGON Marija, Tesovnikova 114 — Bežigrad; NOVAK Poldka, Šmartinska 14 — Center; MERHAR Adela, Prijateljeva 9 — Center; FURLAN Drago, Bratov Komelj 42 — Šiška; JAVORŠEK Ivanka, Kettejeva 2 — Šiška; VALEK Fani, Dolenjska c. 168 — Vič; KREN Ervin, Apihova 34 — Bežigrad, JERMOL Stanko, Komenskega 28 — Center; HRIBOVŠEK Dimitrij, Tabor 4 — Center; POČERVINA Ignac, Bernekarjeva 5 — Šiška; DRNOVŠEK Stanko, Frankopanska 5 — Šiška; RAJŠTER Blanka, Belokranjska 17 — Bežigrad; SLADIČ Alojzij, Wolfova 4 — Center; PERPAR Vekoslav, Scopolijeva 19 — Šiška; PLIBERŠEK Cilka, Vilharjeva 33 — Bežigrad; NABERGOJ Ivanka, Zavetniška 5 — Vič; PIPENBACHER Gojko, Galjevica 222 — Vič.

DVOSOBNA

RENKO Srečko, Peruzzijeva — Vič; JANČIGAJ Zdravko, Gorjančeva 14 — Bežigrad; FERFOLJA Otilija, Medvedova 28 — Šiška; ŠTERMENSZKY Marija, Martinova 5 — Vič; PAVLIČ Ema, Samova 27 — Bežigrad; KOCMAN Ivan, Vodnikova 200, Šiška; LAPANJE Ivan, Rojčeva 17 — Moste; NOVAK Anton, Notranje gorice 72 — Vič; UČAKAR Drago, Apihova 18 — Bežigrad; TRAVEN Marjan, Trata 12 — Šiška; BREMEC Izidor, Dolenjska c. 16 — Vič; GAMZI Anica, Parmova 14 — Bežigrad; MADON Marija, Adamičeva 10 — Šiška; ŠKANTAR Anton, Rakitna 3 — Vič; KUKAVICA Ludvik, Zg. Kašelj 13 — Moste; RACA Milan, Rožna dolina c. XV/30 — Vič.

DVOINPOLSOBNA

OBLAK Alojz, Kurilniška 14 — Bežigrad; OZIMEK Drago, Prisojna 1 — Center; ERŠTE Rudi, Toplarniška 15 — Moste; HARAK Florjana, Rojčeva 13 — Moste, LOZAR Aleksander, Pod gozdom 1 — Šiška; RINK Zdravko, Ruska 9 — Šiška; FORTUN Katerina, Resljeva 24 — Center; VRBOLE Jožefa, Pohlinova 2 — Moste; VLACHY Jelka, Zadružna 22 — Moste; TOSIĆ Danilo, Sentvid bl. 2 — Šiška; FERFOLJA Milka, Medvode 61 — Šiška; ŽUŽEK Vinko, Karlovica 7 — Vič; POPOVIĆ Milena, Kurilniška 14 — Bežigrad; SCHEICHER Elizabeta, Poljanska 25 — Center; BUČAR Marija, Gornji trg 29 — Center; FLORJANČIČ Pavla, Prvomajska 13 — Moste; TOMASINI Emilija, Čolnarska 10 — Vič; KOPRIVEC Kati, Vilharjeva 33 — Bežigrad; GROSMAN Božena, Miklošičeva 34 — Center; PAHOR Karel, Pokopališka 4 — Moste; RADIČ Franc Celovška 283 — Šiška; DOBROVOLJC Danica, Runkova 12 — Šiška; LESAR Francka, Tabor 4 — Center.

TRISOBNA

BUFON Dušan, Valvazorjeva 3 — Center; SEKULIČ Dragan, Močnikova 8 — Center; FRECE Antonija, Riharjeva 24 — Vič; SIMONITI Rado, Šarhova 30 — Bežigrad; MILAVEC dr. Karel, Komenskega 5 — Center.

MONTAŽNE HIŠE

UDUČ Milan, Celjska 20 — Bežigrad; PETERKA Franc, Senožeti 46 — Moste.

B. — Prednostni vrstni red udeležencev NOB ljubljanskih občin za dodelitev posojil

GRADNJA

ŠTEBEJ Marija, Titova 441 — Bežigrad; PODBEVŠEK Anton, Dol 10 — Bežigrad; KORUZA Ivanka, Trg OF 16 —, Center; ŠTEFANČIČ Marija Šmartinska 10 — Moste; PAJNIČ Jože, Polje XIX/14 — Moste; TRTNIK Milan, Rojčeva 9 — Moste; KREČ Anton, Rašica 5 — Šiška; SEDEJ Jakob, Dobrova 98 — Vič; LENIČ Stanislava, Kamnik 6 — Vič; ZGONC Ladislav, Turjak 10 — Vič; HOČEVAR Helena, Tomačevo 13 — Bežigrad; REBOLJ Jakob, Šentjakob n. h. — Bežigrad; LJUBANIČ Dragoljub, Prijateljeva 21 — Center; ČEBAŠEK Franc, Studenec 48 — Moste; SEMOLIČ Jože, Runkova 1 — Šiška; CIMERMAN Stane, Vodovodna 101 — Šiška; KAVČIČ Viljem, Rožnik 11 — Vič; KONČAN August, Horjul 43 — Vič; LUŠINA Marija, Hruševo 17 — Vič; KRAŠEVEC Stane, Dolenjska c. 48 — Vič; STRLE Vinko, Iška loka 21/b — Vič; OGRINC Francka, Podgorica 54 — Bežigrad; ROTAR Frančiška, Titova 308 — Bežigrad; ŽUPAN Franc, Bizjakova 6 — Center; VEHOVEC Ludvik, Vevče 109 — Moste; GOLOB Ludvik, Vodnikova 20 — Šiška; GALIČ Ivanka, Dobrova 91 — Vič; ŠETINA Franc, C. na Bokalce 32 — Vič; VODNIK Stane, Podolnica 34 — Vič; KRVINA Franc, Brezje 43 — Vič; LEMUT Lojze, Savlje 170 — Bežigrad; HVASTJA Katerina, Omahnova 3 — Bežigrad; MARKOVIČ Dušan, Bohoričeva 10 — Center; BIZJAK Anton, Novo Polje XII/7-B — Moste; PUCELJ Tilka, Podutiška 40 — Šiška; HRIB Ludvik, Tolminska 8 — Vič; LUKANČIČ Marija, Sattnerjeva 8 — Vič; KALAN Franc, Triglavska 36 — Bežigrad; KUMP Alfonz, Einspilerjeva 4 — Bežigrad; TERKAJ Marija, Zaloška 185 — Moste; AMBROŽ Filip, Polje 29 — Moste; BERTONCELJ Edi, Preska 21 — Šiška; MOŽE Vladimir, Dobrova 88 — Vič; BENEDIK dr. Majda, Trg MDB 5 — Vič; KOVAČ Ivana, Preserje 26 — Vič; ŽUPAN Vili, Posavskega 14 — Bežigrad; ŠEVERKAR Hedvika, Hranilniška 16 — Bežigrad; VIDMAR Janko, Kidričeva 5 — Center; HUDNIK Vinko, Rojčeva 5 — Moste; ZUPANČIČ Ivan, Zalška 268 — Moste; BIZJAK Tone, Zofke Kvedrove 4 — Šiška; SOJER Alojz, C. Dolomitskega odreda 46 — Vič; CIUHA Janez, Stranska vas 42 — Vič; HROVAT Lojze, Perčeva 8 — Bežigrad; PEZDIRC Viktor, Črtomirjeva 23/a — Bežigrad; ŠTREKELJ Franček, Črtomirjeva 13 — Bežigrad; PJETLOVIČ Dušan, Veselova 17 — Center; BREGAR Franc, C. 13. julija 4 — Moste; BLAŽIČ Alojz, Pugljeva 23 — Moste; DOLINAR Anton, Senica 15 — Šiška; JANEŽIČ Frančiška, Lavrica 49 — Vič; BERDON Alojz, Škofljica 43 — Vič; NOVAK Ivan, Tržaška 270 — Vič; KORENČAN Anton, G. Brezovica 16 — Vič; PORENTA Marjan, Linhartova 72 — Bežigrad; ŽVIPELJ Franci, Rodičeva 25 — Bežigrad; LEBAN Rudi, Polje XXX/11 — Moste; TRTNIK Francka, Vevče 105 — Moste; CVETKO Andrej, Šišenska 45 — Šiška; ŠULJ Anton, Ižanska c. 128 — Vič; DEBELJAK Jože, Jakščeva 4 — Bežigrad; KOGOJ Marjanca, Ul. Marije Mlinar — Bežigrad; SLUGA Marija, Sneberska c. 134 — Moste; ŠNOJ Draga, Tacen 19 — Šiška; DJORDJEVIĆ Dragoljub, C. dveh cesarjev 223 — Vič; URBANIJA Anton, Linhartova 60 — Bežigrad; KONEC Zinka Polje XXXII/9 — Moste; ŠTRUKELJ Jože, Celovška 448 — Šiška; VOŠNJAK Mitja, Šentvid 85 — Šiška; GARBAS Jože, Lavrica 76 — Vič; VADNAL Stane, Vižmarje 129/g — Šiška; GAŠPERŠIČ Metod, Igriška 3 — Center; RUPNIK Jakob, Koroška 18 — Bežigrad.

ADAPTACIJA

ŽMAVC Angela, Titova 367 — Bežigrad; ŠTRUBELJ Frančiška, Borštnikov trg 2 — Center; BRATUN Stane, Vnajnarje 2 — Moste; GALE Franc, Vnajnarje 19 — Moste; ERJAVEC Miha, Žlebe 50 — Šiška; BRADEŠKO Avgust, Žlebe 43 — Šiška; PERHAJ Jože, Rašica 1 — Vič; TISELJ Stanislav, Rašica 17 —Vič; PETERLIN Cveto v Mački 1 — Vič; STRAJNER Franc, Glavarjeva 28 — Bežigrad; ČERNE Franc, Zadobrovška 86 — Moste; ANDRIČ Milan, Vevče 36 — Moste; TEHOVNIK Janez, Tehovec 1 — Šiška; ZALOŽNIK Peter, Trnovec 29 — Šiška; POTOČNIK Janez, Trnovec 31 — Šiška; ZAKRAJŠEK Alojz, Gradišče 3 — Vič; MUSTAR Marija, Rob 22 — Vič; MARINČEK Stane, Vel. Osolnik — Vič; BOŽIČNIK Marija, Gaberje 23 — Vič, JERNEJC Marjana, Jarše 14 — Bežigrad; ŠLEMENŠEK Franc, Nazorjeva 2 — Center; LABODA Angela, Gozdna pot 1 — Moste; MOŠKRIČ Pepca, C. II. grupe odreda 49 — Moste; FLORJANČIČ Štefka, Ižanska c. 89 — Vič; BRANCELJ Franc, Ižanska c. 418 — Vič; MAČEK Marija, Dobrova 85 — Vič; JANKOVIČ Franc, Setnik 38 — Vič; CULIBERG Poldi, Hubadova 3 — Bežigrad; KASAGIĆ Drago, Polje c. XX/13 — Moste; ALIĆ Edo, Sostrska c. 25 — Moste; KLINC Janez, Zapoge 28 — Šiška; ŽEROVNIK Milan, Zapoge 19 — Šiška; SMOLE Andrej, Prevalje 19 — Vič; MOČNIK Anton, Preserje 18 — Vič; KLEMENČIČ Ivana, Notranje gorice 123 — Vič; KRALJIĆ Edvard, Dermotova 3 — Bežigrad; KUHAR Rozalija, Veselova 10 — Center: HABIČ Franc, Novo naselje 1 — Moste; ZAMIDA Rudi, Litijska c. 6 — Moste; ČARMAN Valentin, Topol 1 — Šiška; ŠKOF Marija, Žlebe 9 — Šiška; GALE Herman, Turjak 7 — Vič; ŠKRLJ Ciril, Turjak 13 — Vič; JANEŽIČ Janez, Šujica 24 — Vič; KEČKEŠ Viktor, Titova 143 — Bežigrad; ZNOJ Jožica, Polje XXVI/23 — Moste; ALIČ Andrej, Sostrska c. 25/d — Moste; BERNIK Franc, Žlebe 18 — Šiška; MLAKAR Jože, Verje 3 — Šiška; JECELJ Franc, Bizjakova 2 — Vič; MARINKO Francka, Vnanje gorice 120 — Vič; LENIČ Anton, Golo 8 — Vič; SAŠEK Jože, Omahnova 20 — Bežigrad; HUMAR Marija, Slomškova 12 — Center; ČEBELA Stanislava, Novo Polje II/9 — Moste; GRAD Franc, Zadobrovška 36 — Moste; PETEH Kristina, Svetje 32 — Šiška; MRAK Janez, Studenčica 13 — Šiška; JANKOVIČ Viktor, Zofke Kvedrove 16 — Šiška; ZAJC Ivanka, Jezero — Vič; DOLENC Franc, Pijava gorica 14 — Vič; PETRIČ Anton, Mali Ločnik — Vič; PURKART Frančiška, G. Rudnik II/9 — Vič; PIRC Vekoslav, Gorjančeva 3 — Bežigrad; JERINA Franc, Privoz 7 — Center; ŠPOLJARIČ Milan, Ob Ljubljanici 126 — Moste; TERPIN Jože, Ob Ljubljanici 128 — Moste; ŠETINA Frančiška, Zbilje 38 — Šiška; MANDELJC Franc, Vižmarje 219/c — Šiška; PUSTOVRH Rozalija, Ob dol. železnici 24 — Vič; ANŽUR Frančiška, Ižanska c. 140 — Vič; MAKSE Božidar, Rožna dolina c. IV/8 — Vič; GRJOL Franc, Cesta na Vrhovce 26 — Vič; SIMČIČ Darko, Titova 123 — Bežigrad; OKOREN Andrej, Ob Ljubljanici 42 — Moste; AMBROŽIČ Albert, Zvezna 4 — Moste; TRČEK Milka, Preska 9 — Šiška; KORITNIK Jože, Polje 13 — Šiška; ŽAKELJ Jakob, Tacen 4 — Šiška; NAGLIČ Tilka, Cesta v Zeleni log 1 — Vič; KOVAČ Leopold, Preserje 22 — Vič; LAVRIČ Stanislava, Murnikova 5 — Vič; SLABE Anton, Kosančeva 16 — Vič; ZORE Bojan, Vodovodna 20 — Bežigrad; BIŽAL Stane, Rozmanova 12 — Center; JEMEC Pavla, Senožeti 9 — Moste; ZAVRL Jakob, Vinje 28 — Moste; VIZIN Valentin, Bokalova 20 — Šiška; LAH Alojz, Bratov Komelj 34 — Šiška; BRDAVS Alojz; Ul. borca Petra 21 — Vič; ŠAFAR Karel, Mokrška 56 — Vič; SREBOTNJAK Anton, Ig 155 — Vič; BROŽ Tone, Triglavska 36 — Bežigrad; PRESETNIK Franc, Resljeva 38 — Center; RESNIK Vinko, Ribniška 21 — Moste; SKOLČ Franc, Cilenškova 34/a — Moste; REBOLJ Janez, Hraše 12 — Šiška; OREL Franc, Medvode 65 — Šiška; JERAS Terezija, Škofljica n. h. — Vič; KERNC Jože, Iška vas 69 — Vič; INTIHAR Franc, Iška vas 69 — Vič; ERJAVŠEK Milica, Titova 123 — Bežigrad; ANZELJC Miro, Gortanova 5 — Moste; PAVČEK Rudi, Puterlejeva 5 — Moste; VRTELJ Vlado, Bratov Komelj 9 — Šiška; MASTNAK Karel, Kolmanova 5 — Šiška; SUSMAN Anton, Iška 1 — Vič; JANKOVIČ Dragoslav, Jadranska 7 — Vič; BERNOT Marija, Šmartinska 242 — Moste; NOVAK Danica, Artačeva 117 — Šiška; LOTRIČ Tone, Sentvid 84 — Šiška; ČAD Ana, Kamnica 6 — Moste; JENKO Rajko, Kolmanova 5 — Šiška; ŠKULJ Jože, Iška vas 8 — Vič; SKUBIC Pepca, Litijska c. — Moste; SEVER Nasta, Kolmanova 5 — Šiška; PLESTENJAK Ivanka, Gaberje 30 — Vič; RIGELJ Franc, Velike Lašče 24 — Vič; LENČEK Franc, Kleče 32 — Bežigrad; ROZMAN Bojan, Endliharjeva 4 — Bežigrad; SKOK Milka, Brezovica 44 — Vič; GOBEC Radovan, Ul. Stare pravde 5 — Center; LUZAR Sašo, Beethovnova — Center; ZUPANC Milica, Staničeva 3/a — Bežigrad; KOPRIVEC Ignac, Večna pot 11 — Vič; BORŠTNAR Jože, Titova 25/b — Center; ŠKODLAR Ivan, Cesta Dolomitskega odreda 54 — Vič; KOŽAR Jože, Rožna dolina c. I/7 — Vič; LIPIČAR Marica, Podlimbarskega 47 — Šiška; JURIČ Ludvik, Šmartno 35 — Šiška; SVETEK Dušan, Vižmarje 231 — Šiška; TROBEC Ivan, Levičnikova 20 — Šiška; STRAKA-CEDILNIK, Ul. Pohorskega bataljona — Bežigrad; VIDRAJZ Vlado, Šišenska 87 — Šiška; NOSE Jože, Vodnikova 17 — Šiška; SLAPNIČAR Jože, Podlimbarskega — Šiška; PREDALIČ Vid, Medenska 4 — Šiška; ROJŠEK Ivan, Slape 5 — Moste; BENEDIK Ivan, Zg. Kašelj — Moste; ŠLAMBERGER Vili, Bezenškova 25 — Moste; ŠTEFE Franc, Okiškega 37 — Moste; LUZNAR Marjan, Ob Ljubljanici — Moste; KOSČAK Jože, Menardova 31 — Moste; ŠKRABA Rado, Brejčeva 2 — Center; KANONI Janez, Igriška 3 — Center; MAHNIČ Mirko, Eindliharjeva 3 — Bežigrad; ILIAŠ Majda, Herberštajnova — Bežigrad; KOMADINA Milan, Triglavska 13 — Bežigrad.

NAKUP

KERN Zdravko, Jakščeva 2 — Bežigrad; BREZOVEC Sonja, Perčeva 1 — Moste; STEPIŠNIK Vida, Ruska 1 — Šiška; RANT Stane, Šišenska 33 — Šiška; KOŠUTA dr. Srečko, Ruska 1 — Šiška; STRUKELJ Milan, Oražnova 10 — Vič; OMAHEN Alojz, Krojaška 5 — Center; POHAR Lado, Titova 91 — Bežigrad; KOLOVIČ Ivan, Tesarska 4 — Šiška; MAROLT ANDREJ, Mala Slevica 5 — Vič; KNEZ Martin, Parmova 47 — Bežigrad; VIDMAR Draga, Pokopališka 28 — Moste; ČERNE Angela, Tacen 17 — Šiška; ZGONC Dušan, Miklošičeva 4 — Center; ROZMAN Slavko, Zelena pot 20 — Vič; SEŠEK Pepca, Celovška 345 — Šiška; PERUZZI Vida, Tržaška 33 — Vič — TOLMAJNER Franc, Vevče 53 — Moste; ROBIČ Milka, Vodovodna 72 — Bežigrad; ZABRET Ciril, Strekljeva 8 — Šiška; ŽERJAV Marija, Krimska 1 — Vič; RUS dr. Vojan, Runkova 1 — Šiška; KAMNIKAR Stanko, Rašiška 9 — Šiška; DOBROVOLJC Lidija, Medvode 135 — Šiška; POTOČNIK Jože, Martina Krpana 20 — Šiška.

HOTEL RUDAR

Ob prihodu v Trbovlje vam priporočamo naše usluge v novozgrajenem hotelu »Rudar«, kategorije »B« v središču mesta, tel. 80-400 in 80-420. p.p. 55. Hotel ima 32 sodobno opremljenih sob, apartmaje in posebni salon, restavracijo in snack bar, renomirano kuhinjo, veliko izbiro pijač, solidno postrežbo in solidne cene. Vsako soboto in nedeljo igra godba za zabavo in ples.
Hotel nudi organizacijo banketov, poslovnih in prijateljskih sestankov, porok, obletnic in druge usluge. Vabljeni

Mica Škerlavaj:

NAJDENKA

115

Bil je skrajni čas. Letala so bila že nad vasjo. Vida je stekla, kolikor so jo noge nesle, proti cerkvi in za cerkvijo po položnem, rahlo se spuščajočem travniku navzdol, do bližnjin njiv. Vrgla se je na trebuh in legla v razor med njivama, ko so začele padati prve bombe. Še malo si ni mislila, da bo tako ležala dve in pol uri, ko se je vrgla na tla.

Bombe so padale na vas, ki je še malo prej brezskrbno ždela na soncu in je bila od daleč videti kot lepa slika.

Niso še odletela prva letala, ko so prihrumela druga. Neprestano je žvižgalo po zraku. Vida je obračala glavo proti nebu in štela: »Sedemdeset, enainsedemdeset... osemdeset... petinosemdeset...«

Stisnila se je k zemlji in potegnila usnjeni suknjič čez glavo. »Samo glavo je treba rešiti,« je podzavestno razmišljala. Bombe, ki jih je prej štela, se ji niso zdele nevarne. Pri tako velikem številu, ki ga je naštela, se je že dobro navadila preračunati daljavo, kam bo padla katera od njih Sprva jo je plašilo zlovešče tuljenje v zraku, ko so se bombe vrtele in si delale pot v zraku. Toda ta bomba, ki je zdaj zletela iz letala daleč za njo, mora po njenem računu prileteti prav tja, kjer leži ona...

Obraz je tiščala v mehko zemljo, roke pa držala sklenjene nad suknjičem čez glavo. »Da mi le glave ne raznese,« si je vroče želela. V tistem hipu je pred seboj zagledala obraz svojega otroka, ki ga je pustila v mestu. »Zbogom Marjanka, nič več se ne bova videli...« se je poslavljala od hčerkice. Takoj za tem pa ji je nekdo začel šepetati. To je bil Ankin glas, ki ji je govoril:

116

»Ne misli na smrt, naj hodi kjerkoli in koderkoli hoče! Nikoli se je ne spominjaj, kaži ji hrbet... Ne misli nanjo, razmišljaj o življenju... Ne vdajaj se obupu! Boš videla, na takšne ljudi smrt včasih pozabi!«

Ankin glas se je mešal z žvižganjem bombe, ki je letela nad Vido...

Oglušujoča eksplozija... Po Vidi je začelo padati nekaj mehkega. Usločila je hrbet in potisnila kolena k bradi. Z obrazom je rila v zemljo in čakala, kdaj bo konec. Čedalje manj je padalo, dokler se ni popolnoma ustavilo. Končno je strahoma dvignila glavo in se oprla na roke.

Nekaj metrov od nje je bomba napravila v travniku širok lijak. Tisto, kar je padalo po Vidi, je bila mehka zemlja. Nič ni bilo hudega. Sama sebi se je naglas zasmejala, ko se je z rokami pogladila po obrazu in otipala na njem polno vlažne prsti, ki se ji je prilepila na kožo, ko je tiščala glavo k tlom.

Nič več ni štela bomb, ki so jih metali. Gledala je proti vasi, ki jo je komaj razločila v prahu, dvigajočem se iz ruševin. Velika cerkev, ki je prej stala med hišami kot koklja med piščanci, je bila do tal porušena. Pol župnišča je kar odneslo. Majhnih kmečkih hiš Vida ni mogla videti, ker je gosta megla prahu vse zavila v sivo gmoto. Smrdelo je po smodniku. Brnenje letal se ji je zarezalo v glavo.

»Ko bi človek verjel v sodni dan,« se je spomnila kako so jo učili pri verouku, ko je bila še

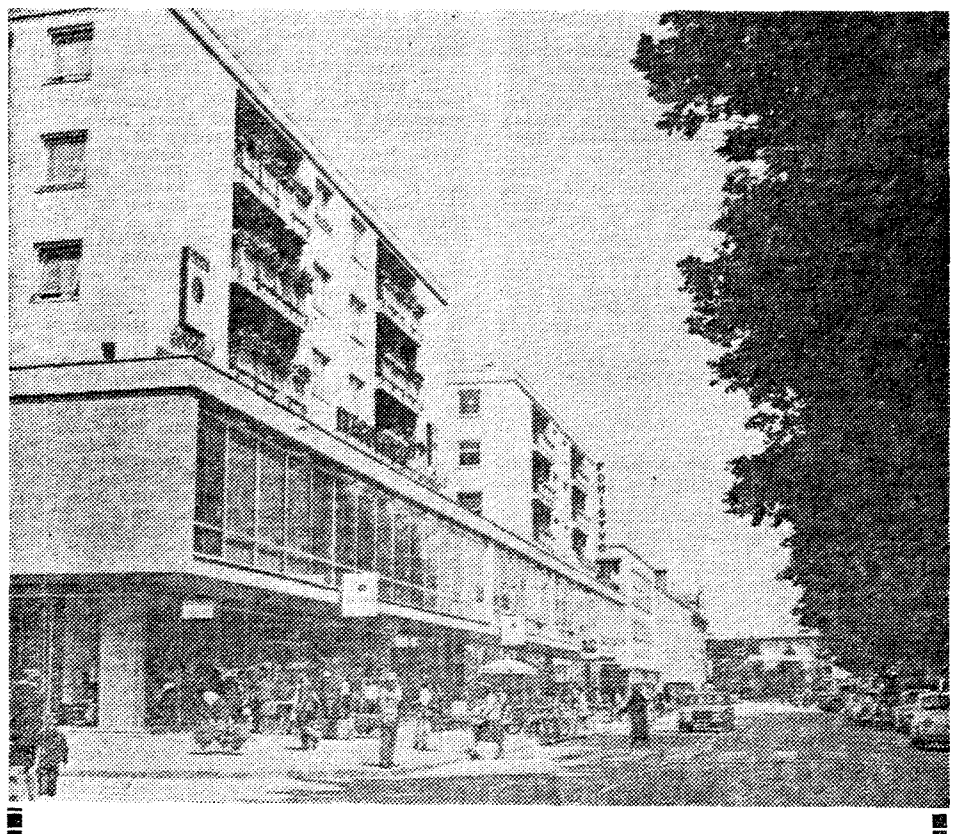

Splošno gradbeno podjetje POMURJE Murska Sobota slavi

Podjetje, ki praznuje letos 25-letnico svojega obstoja, je bilo ustanovljeno 1. aprila 1946 in se je imenovalo Mestno gradbeno podjetje »Sograd«. V začetku je podjetje razpolagalo z zelo skromnimi sredstvi, saj so bila sredstva podjetja le ves razpoložljivi material, ki je bil prej last MLO, imovina, pridobljena na podlagi odloka AVNOJ, sredstva iz agrarnega sklada ter inventar in material podjetnikov, ki so se vključili v podjetje. Že naslednje leto je podjetje menjalo naslov in se je preimenovalo v »Okrajno gradbeno podjetje v Murski Soboti«, v upravljanje pa mu je bila dana še Opekarna v Puconcih, žaga v Beltincih ter pečarska delavnica in strojno mizarska delavnica v Murski Soboti. Osnovna sredstva podjetja so znašala takrat 2,816.194 dinarjev, obratna sredstva pa 2.500.000 dinarjev.

Podjetje se je nenehno razvijalo, pomemben preobrat pa je bil narejen v letu 1953, ko je podjetje spet menjalo naziv in se preimenovalo v »Splošno gradbeno podjetje SOGRAD v Murski Soboti«. Od takrat naprej je podjetje doživljalo razne spremembe, dokler se k podjetju ni pripojilo leta 1961 Splošno gradbeno podjetje »Zidar« iz Murske Sobote. Po pripojitvi je podjetje ponovno menjalo naslov in dobilo nov sedanji naslov Splošno gradbeno podjetje »Pomurje« Murska Sobota

Podjetje je v tem času mnogo napredovalo in razpolaga danes že z najsodobnejšimi tehničnimi pripomočki. V lanskem letu je podjetje samo v gradbeništvu doseglo 45 milijonov realizacije, za letos pa predvidevajo že 50 milijonov realizacije.

DNEVNA SOBA FLORIDA EKSTRA

Zato vam priporočamo naše ekskluzivne udobne dnevne sobe

Florida extra
Aleksandra stereo
Patricia
Daniela
Claudia

BREST POHIŠTVO
cerknica
jugoslavija
telefon 79-080
telex 31-167

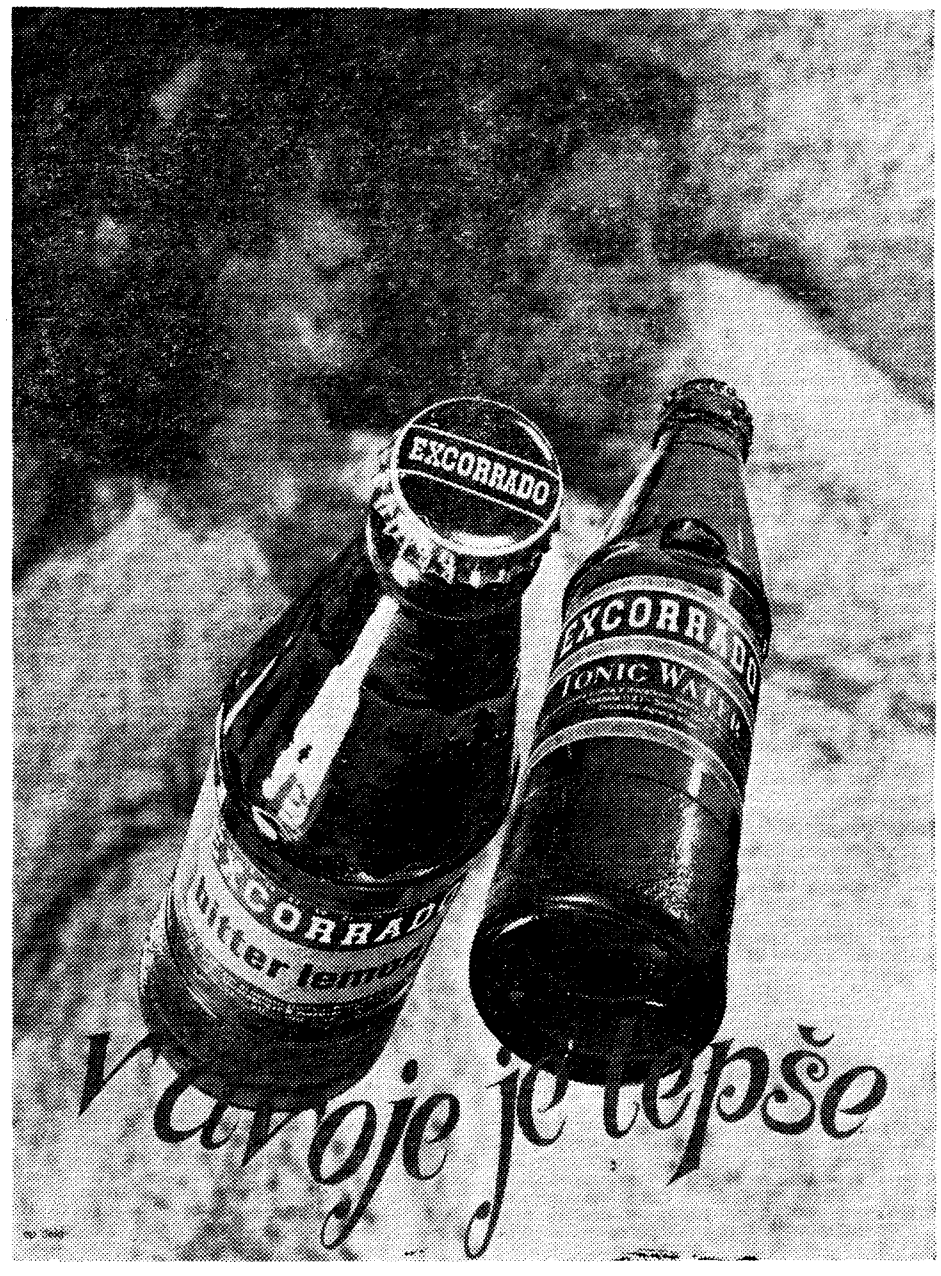

GABER
Stari trg
KUHINJA VEGA 55

117

majhna, »potem bi moral biti tak kot današnji,« je razmišljala, dokler jo ni zmotilo čudno sikanje v zraku. Spet bombniki! Odleteli so prejšnji in prileteli drugi. Vida je še vedno ležala na tleh. Ni se premaknila iz razora, v katerem je ležala. Dobro si je zapomnila, kako so jo učili tovariši. »Če te kdaj zateče bombardiranje, se umakni od hiš in lezi na tla. Miruj, ne premikaj se. Ostani tam, kjer si. Najslabše je tekanje sem in tja!« Sicer pa, saj ni bilo časa! Med bombardiranjem ni bilo nobenega presledka in je res ni mikalo, da bi skakala okrog po polju...

Naposled se je bombardiranje uneslo. Prah se je precej dvignil. Letala so se spuščala vse niže nad vas. Bombe niso več padale, toda začeli so mitraljirati. Letala so se tako nizko spustila, da je Vida razločno videla v kabini pilota in še nekoga, ki je sedel zraven njega.

V zraku nad Vido je sikalo in izstrelki iz mitraljeza so se zarivali v mehko črno prst, čedalje bliže mestu, kjer je ležala Vida.

Preklete štorklje, ali boste že za vselej odletele,« se je Vida naglas jezila. »Bombe so kar lepo letele mimo mene, toda temu svincu se najbrže ne bom izognila,« je razmišljala dalje. Kazalo je, da so jo zares opazili. Prihulila se je in se stisnila k zemlji z vsem telesom, kot bi legla v naročje svoje matere. Ležala je mirno, kot da bi bila mrtva. Ne sme se premikati, če so jo opazili, naj si mislijo, da je že zadeta. Kar je, je! Če ji je namenjeno, da bo morala tu, na tej njivi umreti, bo pač umrla. Ne bo ne prva, ki je dala življenje, pa tudi zadnja ne! In spet se je oglasilo:

»Na smrt ne misli... Nikoli se je ne spominjaj... Obračaj ji hrbet... Razmišljaj o življenju...«

118

O ti ljuba, zvesta Anka. Nikoli je ni pustila na cedilu. Še zdaj, ko sta že davno ločeni, jo tako vdano spremlja in bodri. Vida je pozabila, kaj se godi okrog nje. Mislila je na Anko in jo videla pred seboj tako živo, ko da se nista nikoli poslovili.

Končno so odleteli. Zrak se je umiril. Na zemljo se je jel spuščati mrak. Ljudje so začeli plaho prihajati v porušeno vas. Nobena od skoraj osem desetih hiš ni ostala cela. Razdejanje je bilo strašno. Ljudje so jokali nad podrtimi domovi. Živina je vsa zbegana tekala po travnikih in njivah. Krave so glasno mukale in divjale, niso se pustile prijeti...

Vida je pomagala s kurirji, ki so med bombardiranjem ležali za pokopališkim zidom, ljudem loviti živino. Tolažilne besede niso kaj prida zalegle pri razdvojenih ljudeh.

V vas so takoj, ko so odleteli bombniki, prišli partizanski bolničarji in bolničarke. Na srečo tudi zdaj ni bilo žrtev. Ljudje so ostali živi, ker so se iz vasi pravočasno umaknili, le prestrašeni so bili in obupani.

Tudi Vidin mož se je ves zaskrbljen pripeljal z motorjem. Vedel je, da se je morala med bombardiranjem v vasi muditi Vida, vsaj domenjeni so bili tako. Ko je zagledal skoraj do kraja porušeno vas, ga je postalo strah. Zapustil je tiskovno konferenco v bližnjem mestecu, oddaljenem le nekaj kilometrov od vasice. Sicer pa je bila tudi konferenca prekinjena, ko se je začelo bombardiranje. Divjal je na motorju, da bi prišel čimprej na kraj groze, a je moral čakati vse do večera, da sta se z Vido našla.

Nemci, ki so z letališča na Hrvaškem poslali letala, da so uničila vas, so se zmotili, pravzaprav zamudili. Kakšna dva meseca je bil tu glavni štab

119

partizanske vojske, a se je, kot bi slutil nesrečo, pred kakšnimi štirinajstimi dnevi preselil drugam. Nemci so bili prepozni. Tisti, zaradi katerih so vas bombardirali, so bili na varnem. Izdajalec je zgrešil svoj cilj in Nemci tudi!

Vida je bila kljub strašnemu popoldnevu kar mirna in zbrana, dokler je pomagala kmetom spravljati izpod ruševin tisto, kar je bilo najnujnejše. Šele pozno zvečer, ko je hotela vstati s klopi, so ji noge popolnoma odpovedale. Hrome so bile in ni jih več čutila. Kot da visi od nje nekaj tujega, lesenega, kar ni več njeno,, so ji neubogljivo klecnile, ko je hotela vstati, da je padla po tleh. Začela je živčno jokati.

Kurirji in mož so jo tolažili. Nič ni pomagalo. Vida se je prestrašila. Bala se je, da sploh ne bo nikoli več hodila. Obupano in na ves glas je hlipala. »Če ne bom več hodila, tudi živeti nočem,« je kar naprej ponavljala. Masirali in silovito so ji drgnili mrtve noge ter jo skusali pomiriti. »To je samo premočna živčna obremenitev, malo potrpi in se zberi, vse bo še dobro,« ji je prigovarjal mož, v resnici pa je tudi njega prekleto skrbelo kaj se bo iz vsega tega še izcimilo.

Čez kakšno uro je vendar začelo malo popuščati. Počasi so noge začele postajati vsaj mravljinčaste — Vidi se je zdelo, kot da so vse zabrekle in otečene. Začela jih je pregibati in jih drgniti, kar je imela moči. Odrevenelost je postajala vse manjša, dokler ni Vida spet stala trdno na nogah. Toda nikoli več se ni popolnoma otresla te nadloge. Kadar se je kasneje česa hudo prestrašila, jo noge niso hotele ubogati tako, kot bi hotela. Postale so okorne in kolena so se ji tresla, da se je z vso silo in voljo komaj, komaj obdržala na nogah.

Obisk pri letalcih

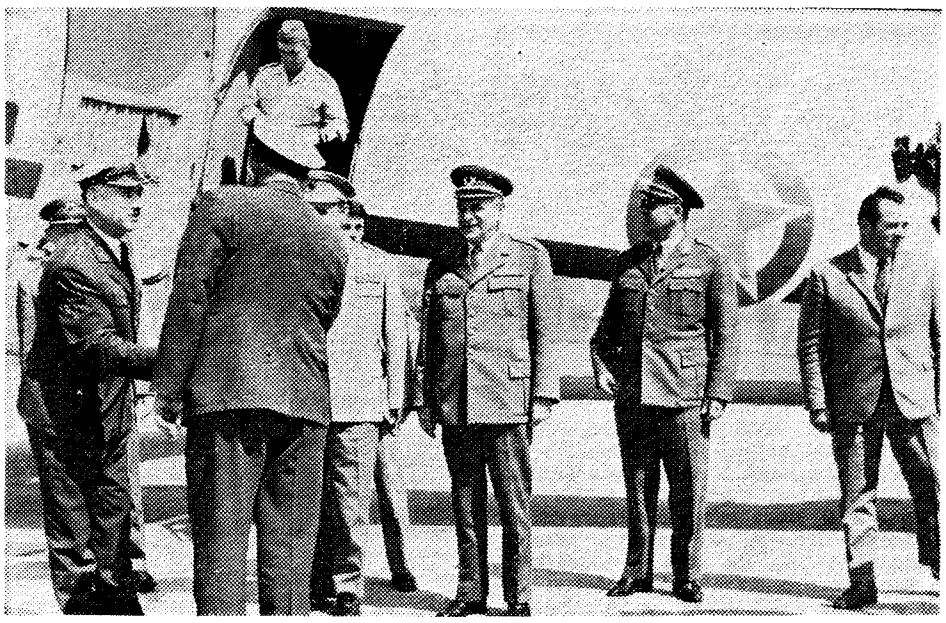

Dan pred praznikom junakov našega neba, 21. majem, so se na enem izmed jugoslovanskih vojaških letališč, srečali predstavniki ljubljanske in zagrebške armade ter zastopniki družbenih in političnih organizacij obeh republik. Slovensko delegacijo sta vodila načelnik štaba ljubljanske armade, generalpodpolkovnik Janko Sekirnik in sekretar republiške skupščine Peter Zorko. Delegati, ki jih je na letališču sprejel komandant, narodni heroj, generalpodpolkovnik Radoje Ljubičić so si ogledali vzletne in pristajalne steze, podzemeljska letalska zaklonišča, tako imenovane »kaponirje«, ter raketno bazo, ki je v neposredni bližini letališča. Kasnejši pogovor ob slavnostnem kosilu je potekal v znamenju zdravic ob prazniku ter medsebojni izmenjavi mnenj za čimvečjo propagando ob pridobivanju mladih iz Socialistične republike Slovenije za zahtevni letalski poklic. Trdnejše osnove medsebojnega sodelovanja, ki so bile na vojaškem letališču stkane tega dne, bodo zagotovo še bolj trdne in zavestno poroštvo medsebojnega sodelovanja v prihodnjih mesecih in letih!

V spomin zvestemu aktivistu

Ob kapitulaciji Jugoslavije je kot zaveden Slovenec vedel, kje je njegovo mesto, in se takoj oklenil komunistične stranke, ki je skupaj z drugimi naprednimi silami, združenimi v Osvobodilno fronto, napovedala boj vsem okupatorjem.

Mateličeva družina v Ljubljani na Miklošičevi cesti št. 18 je požrtvovalno sodelovala v narodnoosvobodilnem gibanju. Lojze Matelič je ob kapitulaciji stare Jugoslavije leta 1941 prejel posebno pooblastilo Slovenskega rdečega križa, da zbira obleke. Te obleke je vozil na Dolenjsko in tam preoblačil vojake ter jih kot civiliste vozil nazaj v Ljubljano, zakaj Italijani so zaprli vsakogar, ki je bil v uniformi.

V svojem stanovanju je imel bunker, kjer so zbirali sanitetni material in orožje in ga odvažali na Dolenjsko partizanom. Priskrbel je tudi radio oddajnik, ki ga je prav tako poslal partizanom. Imel je trgovino s pisalnimi stroji »Torpedo« na Miklošičevi cesti, v kateri so bile tiskane prve številke Slovenskega poročevalca in ker so bile

potrebe po propagandnem in informativnem tisku vedno večje, je učil mlade aktiviste, kako se razmnožuje na ciklostile, ter organiziral v svojem stanovanju strojepisni tečaj za pisanje matric. Ko je pričelo sodelovati pri tiskanju več ljudi, se je to delo nadaljevalo v njegovem stanovanju.

Po kapitulaciji stare Jugoslavije je Mateličeva družina skrivala v stanovanju šest jugoslovanskih oficirjev, da ne bi prišli v ujetništvo. V svoji trgovini in delavnici je popravljal pisalne stroje za potrebe Osvobodilne fronte. Mateličeva žena je skrbela za hrano in prenočišče za ilegalce, dokler zaradi preobremenjenosti stanovanja to ni postalo nevarno. Stanovanje je imelo tudi pomožen izhod, tako da so se ilegalci po potrebi lahko umaknili. Matelič je dal na razpolago tudi več pisalnih strojev in drugih pisarniških pripomočkov za potrebe ilegalnega tiska, med drugim tudi za grupo aktivistov na Karlovški cesti št. 2, ki je izdajala mladinski list Novi rod.

Matelič Lojze je po navodilih OF prevzel zastopstvo italijanske tvrdke »Italba«, ki je imela svoje prostore v Šubičevi ulici v bližini skladišča tvrdke »Torpedo«. Na ta način je bila dosežena povezava in trgovina je dobila legalen videz. Lojze Matelič ni samo nabavljal tehničnega materiala za ilegalni tisk, ampak je tudi mnogo pisalnih in ciklostilskih strojev ter drugega drobnega materiala poklonil tehnikom Osvobodilne fronte.

Izkoriščal je svoje zveze s pazniki na sodišču in ti so ga obveščali o času odhoda transportov zapornikov iz Ljubljane v italijanske zapore, da so svojci lahko oskrbeli zapornike z najnujnejšim.

Že ko ga je težka prometna nesreča odtrgala od dela, ki je bil smisel njegovega življenja, nam je bilo težko. Vendar pa nam je še vedno dajal koristne nasvete, ko smo ga obiskovali. Ko pa smo zvedeli, da je umrl, nismo mogli verjeti, saj je bilo v njem še toliko življenjskih sil in koval je še toliko načrtov za prihodnost . . .

Dragi Lojze, ostal boš svetal zgled, kako se je treba odločiti in delati v usodnih trenutkih!

TOVARIŠI IZ ILEGALE

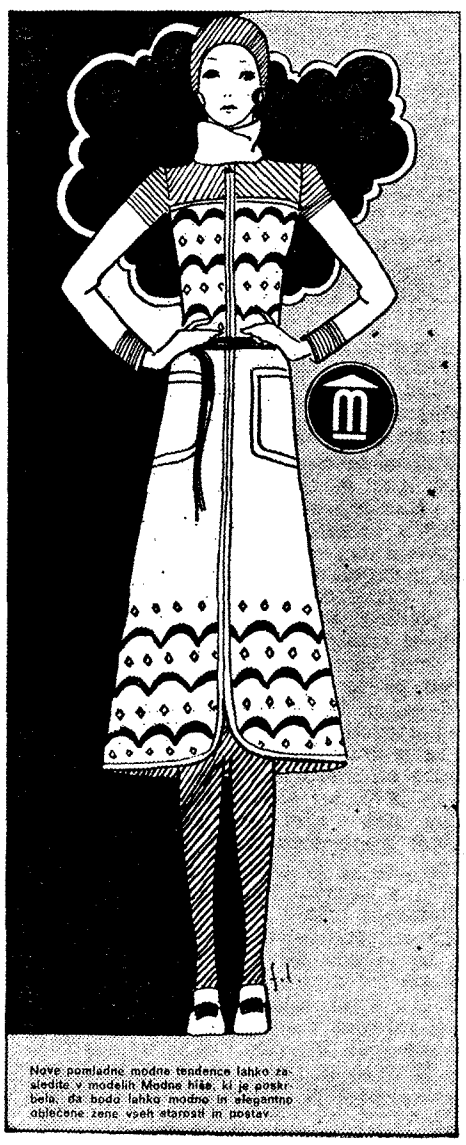

Nove pomladne modne tendence lahko zasledite v modelih Modne hiše, ki je poskrbela, da bodo lahko modno in elegantno oblečene žene vseh starosti in postav.

Srečanje invalidov-športnikov v Varaždinu

V Varaždinu je bilo od 7. do 9. maja 1971 prvo športno srečanje invalidov Jugoslavije pod naslovom »Bratstvo i jedinstvo«. Prirejeno je bilo v počastitev 30. obletnice vstaje narodov Jugoslavije in 26. obletnice osvoboditve Varaždina. Srečanja se je udeležilo nad 120 tekmovalcev iz Kragujevca, Mostarja, Titograda, Bitolja, Varaždina in Maribora, tekmovali pa so v streljanju, kegljanju, šahu in v namiznem tenisu.

Poleg športnikov so na tem srečanju sodelovali tudi predsedniki občinskih skupščin sodelujočih mest, predstavniki političnih organov in občinskih odborov Zveze združenj borcev NOV, kakor tudi predstavniki republiških političnih organizacij.

V petek so nas na železniški postaji Varaždin zelo prisrčno sprejeli organizatorji ter predstavniki občinske skupščine Varaždin.

V soboto dopoldan je občinska skupščina Varaždin imela svečano zasedanje, na katerega so bili povabljeni predstavniki vseh sodelujočih občin. Zasedanja se je udeležil tudi Janez HRIBAR, predsednik občinskega odbora ZZB NOV Maribor in predstavnika občinske skupščine Maribor Lojze FRANGEŽ in Rihard FANINGER. Zvečer pa je bila v Narodnem gledališču svečana akademija, na kateri sta nastopila mešani pevski zbor iz Podnarta ter orkester harmonikarjev iz glasbene šole Radovljica.

V nedeljo dopoldne smo si vsi udeleženci tekmovanja ogledali grad Trakoščan in kaznilnico v Lepoglavi, kjer je bil pred vojno zaprt tudi tovariš Tito. Popoldne pa je bila v hotelu »Istra« svečana podelitev nagrad in diplom, priznanja pa so prejeli vsa sodelujoča društva, predsedniki občinskih skupščin ter predsednik zveze za šport in rekreacijo invalidov Slovenije Stane Lavrič.

Pri športnem tekmovanju so dosegli najboljši uspeh domačini, ki so osvojili ker tri prva mesta, v namiznem tenisu pa so zmagali Mariborčani. V skupni uvrstitvi so zasedli drugo mesto.

Strelci Varaždina so zmagali z veliko prednostjo; razočarala je ekipa Kragujevca, ki je osvojila šele zadnje mesto, čeprav je veljala za favorita.

Rezultati:
ŠAH: 1. Varaždin, 2. Maribor, 3. Bitolj
Streljanje: 1. Varaždin, 2. Bitolj, 3. Maribor
Kegljanje:
ekipno: 1. Varaždin, 2. Maribor, 3. Mostar;
ekipno 4 x 100 lučajev: 1. Varaždin, 2. Titograd, 3. Maribor;
posamezno: 1. HAJDAREVIČ, 2. LEVATIČ, 3. ČRNČEC (vsi Varaždin)
NAMIZNI TENIS:
ekipno: 1. Maribor, 2. Varaždin, 3. Titograd;
posamezno: 1. ŠIMUNIČ, 2. ŠTERN (oba Maribor) 3. BOROVIĆ (Varaždin) 4. LEVAR (Maribor)

Odslej bodo takšna srečanja invalidov športnikov vsako leto v drugi republiki in bodo postala tradicionalna. Ob slovesu pa se je marsikomu utrnila solza in vsi so obljubili, da se bodo zanesljivo udeležili drugega srečanja invalidov, ki bo prihodnje leto v Kragujevcu.

z okusi pomaranč, malin, jagod, češenj, limon

DOBRO JE, ČE VESTE

TUDI VITAMINI UTEGNEJO BITI ZELO ŠKODLJIVI, če jih uživamo nepreudarno, kakor so nedavno s posebnom poudarkom opozorili zdravniki v Kanadi. Po vojni je postala nekakšna moda, da ljudje požrešno požirajo vitaminske tablete — tudi pri nas. Najbolj razširjeni so razni pripravki, zlasti slaščice z dodatkom vitamina C. Razširilo se je mnenje, da vitamin C varuje pred prehladnimi boleznimi. Zadnje čase sta nastala zaradi tega v Ameriki kar dva nasprotujoča tabora zdravstvenih delavcev. Mnogo zdravnikov zanika, da bi vitamin C varoval pred prehladom. Kanadski zdravniki menijo, da bi ljudje smeli dobivati pripravke z vitaminom C le na recept. Nikdar bi ne smel nihče uživati več kakor po en miligram vitamina C na dan. Zdaj pa so povsod v prosti prodaji pripravki z vitamini A, D in C, tako da se mnogo ljudi »zdravi«, ne da bi se posvetovali z zdravnikom.

ČUDOVITO MAZILO PROTI OPEKLINAM — iz faraonskih časov so odkrili v eni izmed faraonskih grobnic v Sohagu (v gornjem Egiptu). Dognali so, da ta balzam, ki se je ohranil več tisoč let, kar čudovito zdravi opekline. Kemiki zdaj raziskujejo njegovo kemično sestavo, saj bi bilo izrednega pomena, da bi takšno zdravilo izdelovala farmacevtska industrija.

PRVI ELEKTRONSKI TOPLOMER je izdelala tvrdka Braun v Frankfurtu. Kaže, da bo ta vrsta toplomera kaj kmalu izpodrinila dosedanje toplomere v bolnišnicah. Z Braunovim toplomerom je mogoče v trenutku imeriti telesno toploto bolnika: z napravo se dotaknejo bolnikovega čela, pa je opravljeno. Toplomer deluje na električni tok, tako, da ga je treba priključiti na električno omrežje, v stensko vtičnico, kakor npr. svetilko.

PLEŠASTE OVCE UTEGNEJO POVZROČITI PLEŠAVOST TUDI PRI LJUDEH. Poslanec v britanskem parlamentu Peter Mills je izjavil, da bo zahteval, naj vlada prepove uporabo nekega kemičnega sredstva, ki povzroča pri ovcah izpadanje volne, tako da jih ni treba striči. To sredstvo utegne namreč delovati tako, da ljudje, ki uživajo meso takih ovac, lahko oplešijo. Gre za kemikalijo citoskan citofosfamid, ki jo zdaj poskusno uporabljajo v ZDA. Ovce posujejo s to kemikalijo, nato jim v nekaj tednih volna odpade. Ovčerejci prihranijo tako stroške za striženje volne; poleg tega se taka volna predela laže ko volna, ki se striže. Če ostane ta kemikalija v živalskem telesu, se utegne prav lahko primeriti, da bi ljubitelji ovčetine in jagnjetine oplešiveli. Poslanec, ki je sicer sam farmar, je prepričan, da bo njegov predlog deležen splošne podpore.

NAJVEČJE NUDISTIČNO TABORIŠČE V EVROPI. Otoček Koversada pri Vrsarju v Istri so že pred nekaj leti zasedli turisti nudisti (t.j. privrženci gibanja, ki goji nagoto). Na tem otočku je v času poletnih mesecev nudistično naselje, ki je bilo po obsežnosti še nedavno drugo v Evropi. Ko se je lani to naselje še razširilo ter zajezilo bližnjo obalo, je v zadnji sezoni postalo — po površini, obsegajoči 1,000.000 kv. metrov — največje nudistično taborišče v Evropi.

»V ŽIVLJENJU JE TAKO KAKOR NA ODRU, lažje je tistim, ki imajo postranske vloge,« je napisal v zagrebškem »Vjesniku« Vladimir Milak.

ŠTEVILKE NE POMENIJO VSEGA . . . Eden zahodnonemških socialističnih prvakov Karlo Schmidt je takole zavrnil govorice, češ da ima sedanja socialistično-liberalna vlada maloštevilno večino: »Tistim, ki govoričijo o slabotni vladi, povem lahko le, da utegne majhna večina ustvariti močnejšo vlado kot velika večina.«

VSAKA MOKA NE DA ENAKO KOLIČINO KRUHA. Iz 100 kg moke povprečne kakovosti je moč speči 130 kg kruha, iz moke najboljše kakovosti pa 142 kg. Količina kruha je odvisna od kakovosti škrobnega lepiva. Prožnejše lepivo povečava količino in zboljšuje kakovost kruha.

Fotoreporterska služba med NOB

Ivan Marinček:

Celo v taborišču sem fotografiral

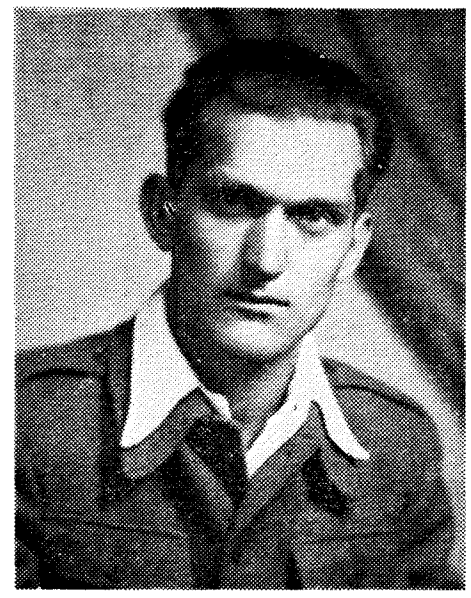

Sedela sva za mizo. Človek je kot tiha misel, ki ji skušaš razbrati pomen, je kot zaprta knjiga, ki ji moč in vsebino lahko določiš, ko jo odpreš. Katero je prvo in katero je večje poglavje od tretjega? Življenje je vendar en sam roman, ena sama dolga filmska projekcija slik... Tu, pred nama jih je le nekaj in malce obledele so. Na prvi strani je slika legendarnega heroja in za njim na slikah jih je nekaj izmed množice tistih, ki so mu v letih narodnoosvobodilnega boja zvesto sledili. Pogosto je veriga zapisov in fotografij pretrgana. Tudi tisti čas je zahteval svoje. Vrzeli — teh je veliko. Zapolniti jih ni mogoče drugače kot z besedo. Ena fotografija pa je vendarle tisoč besed.

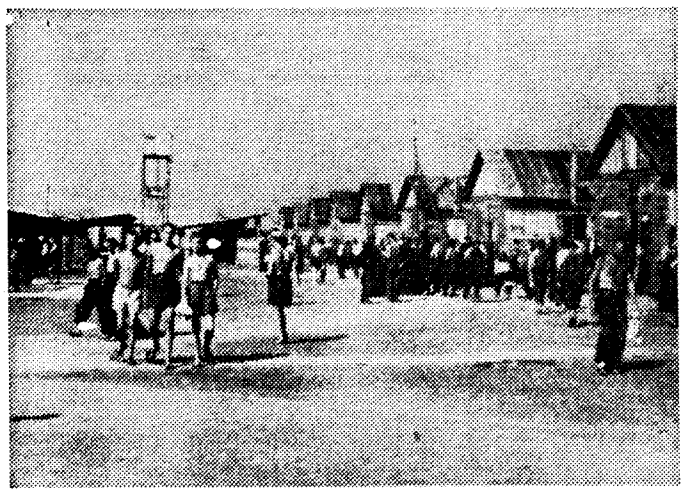

Na tisoče Slovencev so odgnali v italijanska koncentracijska taborišča in mnoge med njimi v Gonars.

Foto: IVAN MARINČEK

»Veste, karkoli bi govorila o mojem delu v fotoreporterski službi med NOB, bi bilo pretirano«, je spet in spet ponavljal Ivan Marinček. »To so bile gole slučajnosti brez osnovnega hotenja — organizirano ohraniti verodostojne dokumente časa. Do mojega fotografiranja je prišlo spontano. Imel sem film in fotoaparat pa veselje do fotografiranja. Kako bi potem ne fotografiral?«

Od kod to veselje? Seveda, Ivanov oče je bil navdušen fotografski amater, sin pa je hotel v vsem posnemati očeta in se je tako že v rani mladosti poskusil pri delu v temnici. Slike razvijati ni kar tako, a je za ljubitelja fotografije svojevrsten užitek. Ivan ni odnehal! V četrti gimnaziji mu je uspelo kupiti mehasto škatlo za 49 dinarjev, ki je imela poleg vsega še to lastnost, da se je z njo dalo fotografirati. Resnici na ljubo povedano pa je fanta še mnogo bolj kot fotografija zanimal film. Nikoli ne bo pozabil tistega dne, ko se je kot kodrolas prvošolček zapodil v dvorano, kjer so po belem platnu poskakovale žive slike. Pravcati čudež, si je govoril. Toda še v isti sapi si ni dovolil, da bi ta stvar zanj tudi čudež ostala. Sledili so prvi poizkusi na filmskem področju. Zanimanje je raslo in v gimnazijskih letih se je odločil: postal bom filmski snemalec! Branko Miklavc je bil tisti, ki je Ivanu omogočil, da je z njegovo filmsko kamero posnel prvi film. »Še danes ga hranim v arhivu!« je povedal.

Leta so tekla in z leti je življenje ubralo druge poti. Ivan Marinček je postal študent strojne fakultete v Ljubljani. Pri Demšarjevih, v bivših garažah hotela Union pa so se redno sestajali ljubitelji filmske umetnosti, študentje Dušan Polh, Smiljan Kisel, Borut Režek in Ivan Marinček. V letih 1940/41 so ti ljubljanski študentje posneli vrsto kratkometražnih filmov, ki so se leta 1943 — takrat je bilo Novo mesto bombardirano — skoraj vsi izgubili.

Novembra leta 1941 so ljubljansko univerzo zaprli. Med velikonočnimi prazniki so se študentje razkropili po domovih. Ivan je odšel v Novo mesto, kjer ga je doletel začetek II. svetovne vojne. »Takoj se je naša skupina študentov — filmarjev prijavila med prostovoljce, ki so prihajali na zbirališče v Novem mestu iz vseh strani. Naše stanovanje v mestni hiši, ki je bilo leta 1943 tudi porušeno, je bilo mnogo premajhno za vse prijatelje in tovariše. Še preden smo se iz Novega mesta odpravili na položaje, nas je zateklo razsulo starojugoslovanske vojske. Sledile so trosilne akcije, podobne tistim pred okupacijo v Ljubljani. Ceste so bile polne pozivov slovenskemu ljudstvu k uporu in vstaji.«

Življenje v naslednjih dneh je bilo polno negotovosti. Konec junija 1942 so v eni izmed novomeških racij zaprli tudi Ivana Marinčka. Tri tedne novomeških zaporov, tri tedne ugibanj, kam in kdaj. Potem se je zgodilo... V živinske vagone so nagnetli več kot štirideset moških. Vlak se je premaknil in strehe domačih hiš s Krko tam spodaj pod mestom so ostale v daljavi. »Mlademu fantu se mi je takrat vse skupaj zdela nekakšna pustolovščina. Mučilo me je predvsem to, da nisem prost.«

Dne 21. julija 1942 so prišli v taborišče Monigo pri Trevisu, kjer so jih nastanili v novozgrajene vojašnice. »V Monigo so me poslali v skupini tovarišev, s katerimi sem se že prej ves čas družil. Če smo sploh o čem premišljevali, potem smo prav gotovo o tem, kako bi nam uspelo pretihotapiti v taborišče fotoaparat. S seboj smo ponesli dva fotoaparata. Prvega, ki je bil formata 6 x 9, nam je uspelo spraviti v taborišče, drugega so nam pa odvzeli. Spominjam se, da smo fotografirali že med vožnjo do Moniga. Motivi so bili enolični. Največkrat smo zabeležili železniške postaje ali brezizrazno bežečo naravo za telegrafskimi drogovi ob železnici. V taborišču Monigo smo posneli dva filma. Spominjam se nekaterih spominskih posnetkov sestradanih taboriščnikov ob bodeči žici, ob kateri se nam je pogosto zdelo, da zapira celo nebo. Filma sta se pozneje izgubila neznano kam, ena od slik pa je menda še ohranjena. Aprila 1943 so nas poslali v taborišče Gonars. Spet v tovorne vagone, kilometre in kilometre brez vode in svežega zraka. V Monigu so nam, ko smo se pripravljali za odhod, na naše veliko presenečenje vrnili fotoaparat, ki smo ga pozneje pretihotapili v Gonars.«

Knjiga se odpira. List za listom govori o enem izmed poglavij življenja, kjer igra brez števila mnogo glavnih junakov. »Ničesar nisem naredil za fotoreportersko službo med NOB,« slišim. Ob prebiranju strani si ne morem kaj, da bi ne podvomil o teh besedah.

»V taborišču Gonars sem posnel dva filma po šestintrideset posnetkov. Fotografiral sem taboriščnike v enoličnem, a hkrati enkratnem okolju. Dolgi in bledi obrazi so se črtali na mreži bodečih žic, pa visoki stražarski stebri, kjer so dneve in noči budno pazile na nas oči do zob oboroženih vojakov. Posebno drag mi je fotografski spomin na prijatelja Smiljana Rozmana, ki je pozneje padel na Primorskem. Fotografiral sem ga v taborišču, ko je bil priklenjen na sramotilni steber. Tako so kaznovali vse tiste, ki so se kakorkoli upirali taboriščnemu režimu.

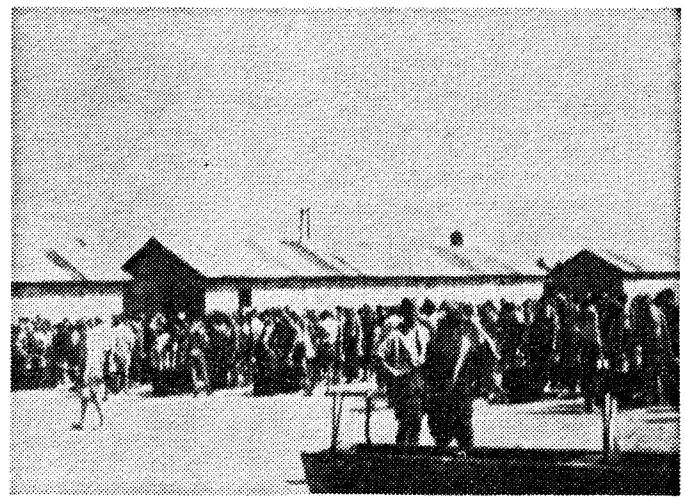

Delitev hrane v taborišču Gonars.

Foto: IVAN MARINČEK

Čeprav se morda neverjetno sliši, vam moram povedati, da sem filme razvijal na podstrešju barake, v kateri smo imeli svoja ležišča. Moje ležišče je bilo na vrhnjem pogradu, kjer je bilo le nekaj več kot pol metra do stropa, sestavljenega iz vezanih plošč. Ugotovili smo, da bi bilo mogoče del tistih plošč neopazno dvigniti in si tako utreti pot na temno podstrešje, kar smo tudi s pridom izkoristili.

V baraki nas je bilo veliko, pri našem delu pa je bila potrebna izredna previdnost V nekaj dneh je bil vhod na podstrešje odprt. Treba je bilo samo še urediti zasilen fotografski laboratorij. Velika taboriščna deka je bila kot nalašč za stene laboratorija in tudi za streho je rabila. Kadar sem v tistih dneh sedel v meter velikem prostoru ob rdeči bateriji, sem se počutil, kot da bi bil daleč stran od taborišča. Spomnil sem se, kako sva z očetom delala doma v temnici, kako sem se kot prvošolček navduševal nad uspelo razvito fotografijo, spomnil sem se na Krko... Z najbolj enostavno tehniko kopiranja mi je uspelo narediti celo vrsto dobrih fotografij. Kemikalije mi je pošiljal brat iz Novega mesta. V paketih, kjer naj bi bila hrana, so pripotovali mimo budnih oči stražarjev: fiksir v posodici, kjer naj bi bila sol, razvijalna tekočina, kjer naj bi bil sladkor, papir, kjer naj bi bila mast, in podobno.

Lahko mi verjamete, da je bilo tistih sedemdeset fotografij, ki mi jih je uspelo posneti v taborišču, zame pravo bogastvo!«

Dne 21. julija 1943 se je Ivan Marinček s transportom ujetnikov vrnil iz Gonarsa v Ljubljano in po štirih dneh v Novo mesto. Ko je bilo Novo mesto leta 1943 bombardirano, so ostali pod ruševinami tudi filmi in večina slik, ki jih je posnel v taborišču...

»Takoj po prihodu v Novo mesto sem se vključil v zaščitno četo komande mesta.« Taborišče je v Ivanu pustilo posledice in že po nekaj dneh je v Novem mestu zbolel za paratifusom, ki ga je za mesec dni priklenil na posteljo. Po okrevanju je postal kuhar in kurir pri okrožni komisiji VOS, ki se je po vdoru Nemcev v mesto umaknila v Padež in Drganja sela ter pozneje v Sušice. Ivan Marinček je postal nekakšna zveza med okrožno komisijo VOS in Bazo 20 v Rogu. »V Sušicah sem naredil precej fotografskih posnetkov«, pripoveduje. »Žal se ne morem spomniti, kje sem dobil fotoaparat. Med drugim se spominjam, da sem fotografiral tudi partizanski pogreb. Nekaj fotografij, ki so nastale v Sušicah, imam še doma.«

Aprila meseca 1944 je odšel v Stare žage, kjer je delal v radijskih delavnicah. Kakšnih sto posnetkov je nastalo v tistih delavnicah, v tem skromnem partizanskem albumu jih je le nekaj. »Ob nedeljah sem hodil iz Starih žag peš v Črnomelj, kjer mi je filme razvijal poklicni fotograf. Nekaj filmov je odnesel tovariš Veselko, ki je bil pred leti moj razrednik v Ptuju, nekaj jih imam pa še doma. Ta, ki ga pravkar gledava, je bil posnet v Gribljah, kjer so partizani demontirali nemško letalo, ki je bilo primorano pristati zaradi okvare na motorju. Tu sem bil do 26. aprila 1945, ko smo prek Črnomlja in Čabra odšli v Ljubljano, kamor smo prispeli 9. maja dopoldne.«

Knjiga se je odprla in misel se je prelila v besedo. Fant, ki se je rodil 25. oktobra 1922 v Ptuju, je hotel postati filmski snemalec. Pa je postal strojnik in potem partizan, vmes je pritiskal na fotoaparat in celo v taborišču je fotografiral. »Da, ves čas sem si želel imeti filmsko kamero!« In tako je prišlo leto 1945. Končno mu je uspelo priti v filmsko podjetje in do filmske kamere — medija, ki mu še danes pomeni službo in razvedrilo.

SILVO TERŠEK

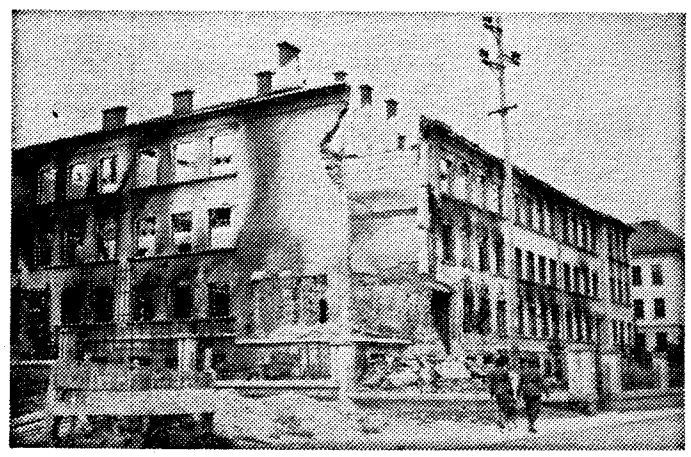

Šola v Novem mestu po bombardiranju 11. aprila 1943.

Foto: IVAN MARINČEK

TV-15 ZA MLADINO

KOMPAS

Eden izmed dogodkov, ki se jih dobro spominjam, se mi je pripetil 26. maja 1943 v Rudnem pri Selški dolini. Z dvema tovarišema smo bili prav med »veliko hajko« na poti tam mimo. Oglasili smo se tudi v hiši, kjer sta bila tovariša doma. Kljub mojemu opozorilu, da je to nevarno, smo šli v hišo. To je bilo nekako opolnoči. Kmalu zatem je bilo pred vrati slišati oster glas: »Aufmachen!« (»Odprite!«). Mamici sem naročil, naj nekaj minut počaka, mi pa se bomo medtem zatekli na podstrešje, kamor se je po lestvi prišlo iz kuhinje. Naš načrt, da splezamo skozi lino na streho, odvržemo bombe in poskačemo s strehe, se ni obnesel. Ko sta fanta z okovanimi čevlji ropotala po strehi, so zaropotali tudi Nemci. Bilo jih je okoli petdeset! Vsi smo bili ranjeni. Eden od tovarišev se je prebil do dimnika in se tam skril, drugi se je zaril v seno. Sam sem imel izredno srečo, da sem padel v hlev skozi luknjo za spuščanje hrane za živino. Takoj sem opazil okno, v katerem sem videl svojo rešitev. Vendar sem dva metra stran opazil nemškega stražarja. Ukrepal sem naglo. Najprej sem jih pozdravil z bombo, takoj zatem s streli iz pištole in že sem se pognal skozi okno v nasprotno strmino. »Halt!« so kričali za menoj. »Hudiča, saj nimam časa,« sem tiho zarobantil v odgovor. Še danes ne vem kako, a vendar mi je uspelo uteči. V gozdu sem se hotel prepričati, kje sploh sem. Bila je noč in brez zvezd in pomagati sem si hotel s kompasom. Z ranjeno roko sem segel v žep in privlekel na dan same drobce. Spoznal sem, da mi je kompas rešil življenje. Krogla je prebila prvo plast kompasa in se od druge odbila navzven. Živ je ostal tudi tovariš za dimnikom, ubili so le ranjenega partizana, ki se je skril v seno.

Ozadje tega dogodka, ki mi ga je povedal Karel Kozar-Romi, je bilo takšnole:

Izdajalec je obvestil Nemce, da bo zvečer prišel tod mimo partizanski kurir s pošto. No, kurir je imel važno nalogo in šel skozi vas celo uro in pol prej. Ko so Nemci v zasedi videli prihajajoče partizane, so mislili, da so najavljeni kurirji, in so jih mirno spustili v hišo. Kaj se je zgodilo potem, sem vam pa že povedal!

JOŽE ZORC

V MLINU

Pripeljali smo se v Cezanjevce.

Ob mlinu stoji spomenik petindvajsetim talcem. Stari Ribič nam je pripovedoval o dogodku, ki se je zgodil ob njegovem mlinu med narodnooosvobodilno borbo. K njemu sta prišla dva partizana in ga prosila za prenočišče. Nemci so zvedeli za to in hišo obkolili. V bitki je padlo pet Nemcev. Za vsakega padlega sovražnika so ubili pet nedolžnih ljudi. Tisti dan je izgubilo življenje petindvajset talcev.

Pred slovesom smo si ogledali tudi spominsko ploščo njegovemu padlemu sinu Janju Ribiču.

Bil je to nepozaben izlet.

NADA LOPERT

Nagrajeni prispevek

BOREC IN KOLESAR IZ DELNIC

V Škofji Loki že več let uspešno deluje šolsko športno društvo, ki nosi ime po bivšem borcu, nosilcu spomenice narodnoosvobodilnega gibanja in znanem predvojnem kolesarju Janezu Peternelju iz Delnic v Poljanski dolini. Ker se ga verjetno spominjajo le še starejši ljudje, sem se odločil, da poizvem kaj več o njegovem življenju in to tudi zapišem. Obiskal sem Janezovo sestro Marijo Peternelj-Kalan, ki se je povabilu na razgovor z veseljem odzvala. Pokazala mi je tudi številne časopisne izrezke s članki o Janezu Peternelju in slike, ki predstavljajo njenega brata kot kolesarja na raznih tekmovanjih.

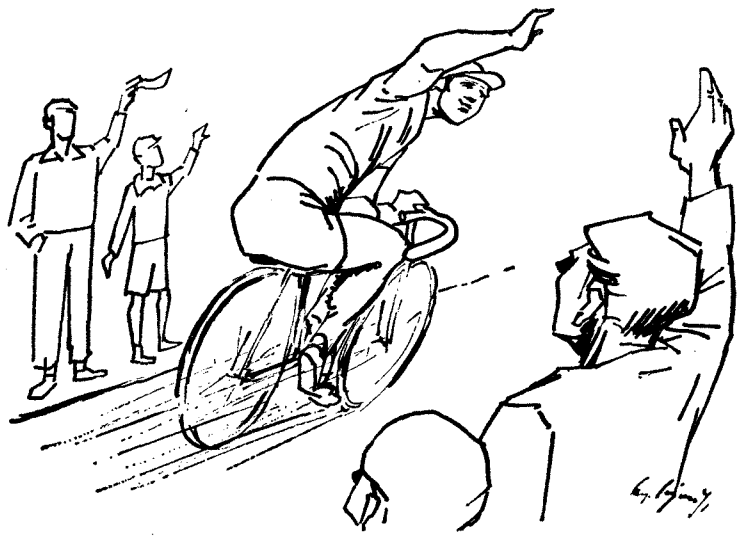

Takole je začela pripovedovati: »Janez je bil eden od štirih sinov Remčeve domačije v Delnicah. Kot vsa njegova družina, se je tudi on posvetil kmetovanju, kadar je utegnil pa je prevažal les izpod Blegoša na žago v Škofjo Loko. Bil je priden in vesel fant, ki ga je že kmalu zamikalo kolesarjenje. Sprva si je kolo sposojal, kasneje pa si je s prihranki kupil svoje. Skoraj nikamor ni šel brez njega in kmalu sta postala nerazdružljiva prijatelja. S kolesom se je vozil v Škofjo Loko in tudi v Ljubljano jo je večkrat mahnil.

Bilo je neke nedelje — še dobro se spominjam — ko se je iz Ljubljane vrnil z diplomo Presenečeni smo ga gledali, on pa se je samo smehljal. Povedal je tudi, da se je vpisal v kolesarski klub Hermes. Odtlej je še bolj pridno treniral. Da bi si pridobil kar največ moči, si je na noge nataknil težke gojzarje Potem je z njimi hodil kar v temi in po vseh grapah in gozdovih, povsod tam, kjer je pripravljal les. To mu je veliko pomagalo Njegovo ime se je vse bolj pogosto slišalo po radiu in tudi pisali so o njem.«

Ob pogledu na velik naslov v časniku, ki mi ga je pokazala Janezova sestra Micka in na katerem je pisalo »Slovenec zmagal na veliki dirki Srbije«, sem prekinil tovarišico Kalanovo Prebral sem objavljeni sestavek. Med drugim je bilo zapisano: »Neznan Slovenec s številko dvajset na hrbtu dirja proti cilju kot kak brzovlak. Sodniški avto ga ne more dohiteti. Prednost pred drugimi tekmovalci se veča in na cilj prispe daleč pred drugimi. Desettisočglava množica ga navdušeno pozdravlja.« Takšnih izrezkov in s podobno vsebino ima njegova sestra še veliko. Povedala mi je, da je leta 1940 dirkal tudi v Nemčiji in zmagal. Ker ga Hitlerjeva oblast kot Slovenca ni hotela priznati za zmagovalca, so mu naslov prvaka odvzeli in ga dodelili drugemu.

»Sicer pa Janez ni samo tekmoval . . .« nadaljuje tovarišica Marija. Neštetokrat je oddirjal s kolesom v Škofjo Loko ali Žiri, če je bilo treba iti po zdravnika ali pa kaj važnejšega sporočiti. Bil je hitrejši od avtobusa! Sploh je kolesarjenje pri nas že dolgo v rodu. Moja sestra je bila prav tako vneta kolesarka in tudi jaz se še vedno rada vozim. Če je le kam treba, se vedno odpeljem samo s kolesom.«

Janez Peternelj iz Delnic v Poljanski dolini je velikokrat zmagal. O njegovih uspehih zgovorno pričajo številne diplome, plakete in pokali, ki jih njegovi domači skrbno hranijo. Pred vojno je dobil tudi zlat pokal kralja Petra, v katerem pa — to so pozneje ugotovili — ni bilo niti sledu o kakšnem zlatu. Sploh je imel Janez slabe izkušnje s starojugoslovanskimi oblastmi. Nekoč bi namreč moral prejeti veliko denarno nagrado, a iz tega ni bilo nič. A se Janez za to ni kaj dosti zmenil, saj je dirkal v svoje zadovoljstvo in za svoje ljudi, ki so bučno navijali zanj, če je le bil kakšen radijski prenos. »Da, to so njegove besede!« je dejala Marija Peternelj-Kalan.

»Potem je prišla vojna . . .« se z grenkobo v srcu spominja Janezova sestra, nekdanja aktivistka in interniranka. »Nemci so ga hoteli po vsej sili spraviti v svoje vrste, a fant se ni zmenil za njihova prijazna vabila. Kot večina fantov iz domačih Delnic se je skupaj z bratoma Jožetom in Tonetom takoj odzval pozivu poljanske vstaje in že leta 1941 odšel k partizanom.«

Naj omenim, da so Delnice dobro znane vsem nekdanjim partizanom. Med vojno so to vasico v Poljanski dolini klicali kar »partizanska Moskva«, kar je tudi zaslužila. Med štirindvajsetimi domačijami so Nemci štiri požgali, veliko vaščanov internirali, žrtev je bilo dvajset in med njimi tudi Janez, Tone in Jože Peternelj.

»Tako je naš Janez odšel k partizanom. Žal se je boj zanj kaj kmalu končal. Ob neki raciji v Ljubljani so ga ujeli in poslali v rabsko taborišče. Po kapitulaciji Italije se je vrnil v Slovenijo in se ponovno pridružil borcem za svobodo. Tokrat je odšel na Dolenjsko, kjer je bil štabni kurir. Usoda mu tudi tokrat ni bila naklonjena. Ko je nekoč vodil več partizanov proti Grosupljemu, so padli v belogardistično zasedo. Poskušali so se rešiti, zašli so v močvirje in možnost bega je propadla. Janeza je zadelo v glavo . . .« je povedala njegova sestra. »Za našo družino se vojna res ni dobro končala, saj so od štirih bratov padli kar trije. Tudi jaz sem bila leta 1944 izdana, odpeljali so me v Ravensbrück, pozneje pa sem vse do osvoboditve delala v neki letalski tovarni!« je sklenila Marija Peternelj-Kalan.

Tak je bil športnik in borec Janez Peternelj iz Delnic, ki ga ljudje še niso pozabili, posebno ne tisti iz njegove rodne Poljanske doline.

IVO KRŽIŠNIK

OBISKALA SEM TOV. VIRANTOVO

V Dolenjskih Toplicah ni človeka, ki bi je ne poznal. Piše se Virant in je tajnica Združenja borcev NOV. K njej se zatekajo borci, ki imajo težave, in na njene duri sem potrkala tudi jaz. Je zelo prijazna in vsakemu pomaga, če je le v njeni moči. Prosila sem jo, naj mi kaj pove iz vojnih dni, in z veseljem se je odzvala moji prošnji.

Družina tovarišice Virantove je živela na žagi blizu vasi Gradišče. Vojna ji, kakor mnogim drugim, ni prizanesla. Po nekem bombnem napadu je ostala brez strehe nad glavo in so se morali preseliti v Gradišče. Kmalu se je vključila v narodnoosvobodilni boj.

Med drugim mi je tovarišica Virantova pripovedovala tudi o partijski konferenci v Črnomlju:

»Januarja 1945 je bila v Črnomlju partijska konferenca, na katero sem bila povabljena tudi jaz. Ko sem odšla z doma — dobro se še spominjam — je močno snežilo in mraz je pritiskal. To pa za nas ni bila ovira, da bi skupaj še z nekaterimi tovarišicami ne krenile na pot v Belo krajino.

Nemalo sem bila presenečena, ko so me v Črnomlju poklicali na slavnostno okrašeni oder in mi izročili odlikovanje. Ponosna sem bila nanj, saj je bilo to prvo javno priznanje, ki sem ga dobila za sodelovanje v narodnoosvobodilnem boju.

V Črnomlju sem ostala štiri dni. Spominjam se, da so žene v teh dneh organizirale več protestnih pohodov proti fašistom. Peti dan zgodaj zjutraj sem se napotila proti domu. V tem času so se bili okoli Gradišča nahajali Nemci. Kljub temu se mi je posrečilo srečno in neopazno vrniti v rodno vas. S seboj sem prinesla nekaj partijskega tiska in odlikovanje. Tisk sem skrbno spravila, a vendar ne tako dobro, da bi ga ne odkril moj sin. Bil je še majhen in ni vedel, kako nevarno je imeti take reči. Odnesel jih je in pustil kdo ve kje. To je bilo zame usodno. Neka žena me je izdala. Belogardisti so me hoteli ubiti, a je na srečo posredoval neki Nemec. To je bil eden redkih, ki je imel srce ali pa se je zavedal, da je Nemčija na robu poraza. Medtem ko sta se Nemec in belogardist prepirala, sem odlikovanje — imela sem ga v žepu — skrivaj izročila materi. No, vse se je srečno končalo, in tudi Nemci so se ponoči umaknili iz vasi. Pošteno sem se oddahnila, saj bi jo bila lahko pošteno skupila.«

Tovarišica Virantova se je udeležila tudi kongresa v Dobrniču, kjer je bilo takrat osvobojeno ozemlje:

»Dne 4. oktobra je bil v Dobrniču kongres. Z zbirališča v Podturnu sem se s še petimi tovarišicami odpeljala v Belo krajino. Komaj smo prispele in se za silo odpočile, že so začeli Nemci bombardirati Dobrnič. Pa tudi sicer v tem kraju ni bilo varno ne ponoči ne podnevi. »Narod, ki ima take žene, ne bo nikoli propadel!« so bile besede, ki se jih s tega kongresa najbolj spominjam. Kongres je trajal dva dni. Ko sem se vračala proti domu, je močno deževalo in pot je bila naporna. Najbolj hudo mi je bilo, ko so mi pozneje povedali, da so mater narodnega heroja Milana Majcna — udeleženko kongresa — na poti domov ustrelili!«

S tem je sklenila svojo pripoved. »Pa še pridi!« mi je dejala. Sklenila sem, da se bom njenemu vabilu odzvala, saj je bila tovarišica Virantova priča mnogih dogodkov, pomembnih za zgodovino narodnoosvobodilnega boja.

VERICA ERBEŽNIK

KRAMLJANJE

Draga Milena!

Želim ti mnogo sreče v življenju. Želim si, da bi še dolgo tako lepo kramljala z nami prek naše strani v »TV 15«. Tako rad prebiram tvoje vrstice in marsikaj lepega se naučim iz njih. Prisrčno se ti zahvaljujem za koledarček, ki si mi ga poslala ob novem letu. Dobro mi rabi in je res samo moj, saj stoji tudi na moji pisalni mizici. Takoj ti moram povedati, da sem pridobil štiri nove naročnike za borčevsko glasilo: Maričko, Jožeta, Angelo in Štefko. Upam, da boš zadovoljna. Za prva dva pošlji račun kar skupaj, ker plača naročnino za letošnje leto za oba Marička, drugima dvema pa vsakemu posebej. Najbrž boš zopet kmalu dobila pisemce od mene in v njem še kakšnega novega naročnika oziroma novo naročnico. Poslal bom tudi kakšno dogodovščino iz narodnoosvobodilnega boja, ki jo bom zapisal po pripovedovanju očka, in zapis o življenju na naši šoli. Sedaj sem bolj na tesnem s časom. Veš, konec šolskega leta se bliža kot strela z jasnega neba in pridno se moram učiti. Tudi očka in mamica te lepo pozdravljata, saj prav tako prebirata »TV-15«. Pa kmalu mi odgovori!

Prejmi iskren pozdrav!

Jurček Tretjak
Koseskega 36
p. Maribor

Dragi Jurček!

Storila sem, kot mi je bilo ukazano, le odgovorila ti nisem takoj. Je to vzrok za neizpolnjeno obljubo? Prav imaš! Če tiči zajček v kakšnem drugem grmu, pa s teboj nisem povsem zadovoljna. Pozdravi očka in mamico, hvala za nove naročnike in tudi sreča mi bo kar prav prišla.

Lepo pozdravljen!

MILENA

Spoštovana urednica!

Velikokrat premišljujem o otrocih iz Vietnama, Kambodže in drugih držav, v katerih divja vojna in nasilje. Nedolžna bitja stradajo in umirajo od lakote, nimajo toplega doma in ne srečnega družinskega življenja. Na milost in nemilost so prepuščena kruti usodi. Sovražnikovo srce je trše od kamenja in ne zmeni se za njihovo trpljenje. O tem, kako krvava je vojna, pričajo trupelca otrok in požgani domovi.

Majhna sem še in še zdaleč ne vem vsega, kar bi morala vedeti. Vem pa, da moje srce bije za mir in bratstvo med narodi in da si želim, da bi sončece enako toplo grelo vse ljudi na tem našem planetu.

Oprostite, če me je preveč zaneslo in če sem povedala več, kot mi je dovoljeno. Tako rada zapišem vse tisto, o čemer mi govori srce in ne mogla bi drugače.

Ob koncu pisemca vam obljubljam, da bom še pisala na naslov »TV 15« in poslala tudi kakšen prispevek.

Iskreno vas pozdravlja!

Jolanda Mrzel
Efenkova 25
p. Velenje

Draga Jolanda!

Pusti srčecu in peresu prosto pot, saj si ubrala pravo in pohvale vredno.

Lepo pozdravljena!

MILENA

NE POZABITE, DA JE RUBRIKA »KRAMLJANJE VAŠA TRIBUNA, ZATO PIŠITE!

BESEDE IN DEJANJA

Graditi se da tudi ceneje

Da gradimo predrage hotele, ni novost. Za razliko od domačih kreditorjev je mednarodna banka že pred časom začela skrbeti za sredstva, ki jih vlaga v naš turizem. Nekatere načrte je celo spremenila, da bi hotelska ležišča postala cenejša in bi čim manj obremenjevala žepe tistih, ki naj bi vračali vloženi denar. Naj navedemo samo primer Portoroža, kjer je za naselje z 2500 ležišči bil predviden prostor 90.000 kvadratnih metrov. Po reviziji načrta je nastalo isto število ležišč, toda prostor je bil zmanjšan za 30.000 nepotrebnih kvadratnih metrov.

Večernje novosti — 20. 5. 1971

Napovedi niso slabe

Slovensko gospodarstvo naj bi po napovedih načrtovalcev našega razvoja leta 1985. doseglo že 3000 dolarjev družbenega proizvoda na prebivalca. Pri tej napovedi se najbolj zanašamo na razširitev in poživitev blagovne menjave s tujino in medrepubliške menjave v jugoslovanskem gospodarskem prostoru. Kakih 86 odstotkov slovenskega družbenega proizvoda je neposredno odvisnih od prodaje v druge republike in v tujino, med obema pa obstaja znatna razlika: v tujino izvaža Slovenija predvsem reprodukcijski material (več kot 54 odstot.), v druge republike pa finalne industrijske izdelke visoke stopnje obdelave.

Uvoz iz tujine se je v desetih letih povečal od 12 odstotkov — udeležba na družbenem proizvodu — na 29 dstotkov, »uvoz« iz drugih republik pa se je v zadnjih letih zmanjšal od 53 na 49 odstotkov.

Delavska enotnost — 22. V. 1971

Ti so res na vrhu

Širša javnost bolj malo ve o kmetijsko-industrijskem kombinatu »Sirmijum« v Sremski Mitrovici. Ta kolektiv, v katerem okoli 3.700 delavcev z 850 traktorji in 320 kombanji obdeluje lastnih 45.000 hektarov zemlje in še toliko v kooperaciji, skupaj z 2000 delavci v predelovalni industriji zasluži posebno pozornost. Od ustanovitve do danes, to je polnih osem let — posluje brez izgube. Po akumulativnosti pa se nahaja na vrhu jugoslovanskega kmetijstva.

Politika — 22. V. 1971

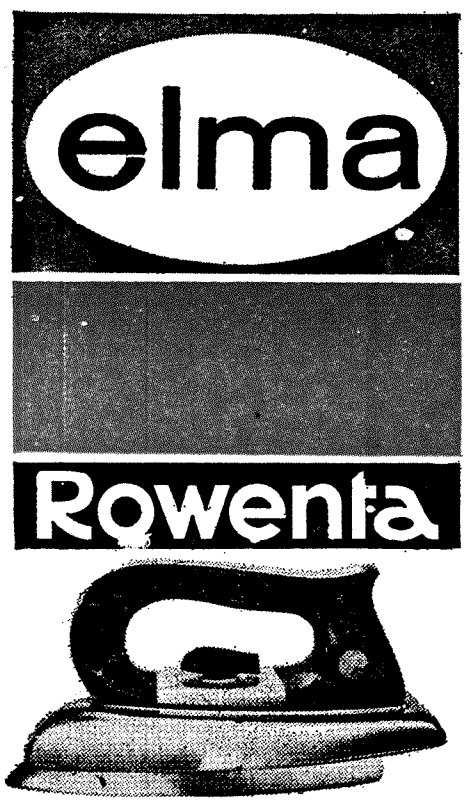

Dreyfusova afera (6)

Vendar je »Figaro« ravno tiste dni priobčil vrtsto Esterhazyjevih pisem neki ljubici, v katerih je bilo mogoče prebrati tudi takšne misli: »Popolnoma prepričan sem, da francosko ljudstvo ni vredno niti naboja, ki bi ga ubil... Rad bi videl, da bi bil Pariz v naskoku zavzet, nato pa prepuščen divjanju sto tisoč pijanih vojakov...

Videti je neverjetno, da so tisoči in tisoči Francozov ploskali Esterhazyju, če so ga srečali na ulici, in da so številni časopisi na dolgo in široko pisali o njem. Toda strast tako oslepi človeka, da noče videti resnice: številni Francozi niso hoteli verjeti, ko je Esterhazy dejanja in da ve, da ga bodo klicali na odgovornost zaradi žalitve in obrekovanja. Vendar »se temu izpostavljam prostovoljno«: »Moje dejanje je le revolucionarno sredstvo, ki naj pospeši izbruh resnice in pravice.«

Tako je slavni francoski pisatelj ravnal nalašč: hotel je priti na sodišče in nastopiti v prid Dreyfusa. Predvsem pa je hotel doseči, da bi zadeva prišla v javnost: njemu, Zolaju, naj bi sodili javno, pred vsemi, pred javnim mnenjem. Zato bi lahko vsakdo ugotovil, kakšne krivice, zlorabe in ponaredki so spravili Dreyfusa na Hudičeve otoke.

Francija je tako rekoč podivjala, zaradi Dreyfusove afere so se trgale dolgoletne prijateljske vezi, prepirali so se sorodniki, ustanavljali so lige, odbore, pisali peticije, se dvobojevali, padale so vlade, izbruhnili so škandali, upori itd. Alfred Dreyfus je postal sino-simbol človeka, ki trpi zaradi izprijene družbe. Boj za Dreyfusa je postal boj za ideale svobode in pravice. Boj zoper Dreyfusa je postal boj za lažne patriotske predsodke, za rasizem, laž in krivico. Med dreyfusisti so bili Halévy, Renard, Péguy, France, Briand, v nasprotnem taboru pa Maurras, Barrès, Guérin, Drumont itd.

Proces zoper Emila Zolaja je trajal od 7. do 22. februarja 1898. Zaman si je obtoženec-tožilec prizadeval, da bi razširil razpravo iz procesa zaradi žalitve v proces za obnovitev Drefusovega procesa: sodišče se je zvesto držalo vladnih navodil in se izogibalo »aferi«, saj se je držalo le »sporne zadeve«, se pravi pisateljevega članka »Obtožujem«. Na vsako »neprijetno« vprašanje je predsednik sodišča odgovoril z enoličnim glasom: »Vprašanje je zavrnjeno.«

Dreyfusova žena Lucie je nastopila kot priča obrambe, vendar ni mogla spregovoriti besedice v moževo korist. Vendar pa se sodišče ni moglo izogniti nastopu vrste oficirjev, ki jih je Zola naravnost obtožil. Pokazalo se je, kako je Henry sovražil Picquarta, Mercier je bil v zadregi, ko je tajil, da bi dal tajni dosje poroti, ki je obsodila Dreyfusa itd.

Načelnik generalštaba general de Boisdeferre si v splošni zmešnjavi ni mogel pomagati drugače kot z ustrahovanjem. »Vi ste porota,« je dejal, »vi ste ljudstvo. Če ljudstvo ne zaupa svojim vojaškim poveljnikom, tistim, ki odgovarjajo za obrambo države, smo pripravljeni svojo dolžnost prepustiti drugim. Samo reči vam je treba.« Porota seveda ni omahovala med Zolajem in generalštabom, med anarhijo, v katero bi prišla država, če bi poveljniki vojske odstopili, ter med Dreyfusovo usodo: Zolaja je obsodila na tri tisoč frankov globe ter leto dni zapora, s tem pa posredno potrdila krivdo Alfreda Dreyfusa.

V kratkem zatišju, ki je napočilo zaradi volitev, je novi minister za vojsko general Cavaignac menil, da lahko enkrat za vselej odpravi neprijetno zadevo. Skrbno je proučil dosje in ugotovil, da sta Dreyfus in Esterhazy pravzaprav — pajdaša. Toda ko je neki poslanec postavil vprašanje v parlamentu, je minister za vojsko ponovno obsodil židovskega kapetana izdaje.

Nadaljevanje prihodnjič

Cinq Centimes

ERNEST VAUGHAN

L'AURORE

Littéraire. Artistique. Sociale

ERNEST VAUGHAN

J'Accuse...!

LETTRE AU PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE

Par ÉMILE ZOLA

CENIK MALIH OGLASOV

Poizvedbe, vabila, objave, obvestila, zahvale in podobno — do 10 vrstic — 10 dinarjev. Če znaša besedilo več kot 10 vrstic, stane vsaka nadaljnja vrstica 1,50 din.
Objave s komercialno vsebino: do 10 vrstic 30 dinarjev, vsaka nadaljnja vrstica 5 dinarjev.
Pravni nasveti so za naročnike brezplačni, drugim zaračunavamo dejanske stroške, a največ do 15 dinarjev.
Osmrtnice (kratke nekrologe) objavljamo brezplačno, njihovih tekstov in pripadajočih fotografij ne honoriramo in ne vračamo.